MÜÜRILEHT

NÜÜDISKULTUURI HÄÄLEKANDJA

KOLMEKÜMNE KAHEKSAS NUMBER : OKTOOBER 2014

HIND 2€ / VABALEVIS TASUTA

9 772346 662013

Esikaanel ajateenistuja. Foto: Renee Altrov

TOIMETUS KAASAUTORID

Helle Ly Tomberg veedab juba kolmandat aastat Tartu idüllis kirjandust õppides. Vahel satub ta üritusi korraldama ning peab vaikselt plaani polüglotiks saada. *Helle Ly on sügisest Müürilehes praktikal ja aitas käesolevas lehenumbris uudiseid toimetada (lk 5).*

Mati Kaalep on jurist advokaadibüroos VARUL ja Tartu Ülikooli uue IT-õiguse õppekava üks loojatest ning õppejõududest. Mati lõpetas Hollandis Tilburgi Ülikoolis magistriprogrammi õiguse ja tehnoloogia erialal ning on keskendunud pärast seda peamiselt privaatsuse, andmekaitse ja intellektuaalse omandiga seotud õigusvaldkondadele. Ühtlasi on ta läbinud 11-kuulise ajateenistuse Kuperjanovi jalaväepataljonis.

Rauno Kinkar on jurist advokaadibüroos LEXTAL ning tegeleb peamiselt intellektuaalset omandit ja infotehnoloogiat puudutavate õigusvaldkondadega. Rauno on omandanud juriidilise kõrghariduse Tartu Ülikoolis ning jätkab õpinguid magistriastmes. 11-kuulise ajateenistuse läbis Rauno Viru jalaväepataljonis tankitõrje erialal ning on vastavalt president Ilvese käskkirjale alates 18.02.2013 lipniku auastmes reservohvitser. Sealjuures on Rauno Eesti Reservohvitseride Kogu liige. *Mati ja Rauno arutlevad antud lehenumbri arvamuskülgedel ajateenistuse kui kaitsevaliku atraktiivsuse üle (lk 6–7).*

Anna-Maria Penu on olnud 13 aastat Eestist eemal, kuid mitte ära. Esimesed kümme neist kasvas ta kirjutamise, feminismi ja politoloogia seltsis Hispaanias, nüüdsest jätkab samas seltskonnas Panamas, kuid lendab endiselt sageli Hispaania vahet, sest riik, mida ta armastab, elab läbi raskeid, aga huvitavaid aegu. Ja Anna-Maria koos temaga. *Anna-Maria saab sõna seekordses „Kosmopoliidi" rubriigis (lk 6), kus ta võtab vaatluse alla väikesed asjad, millest saavad alguse revolutsioonid.*

Sirel Heinloo on Tartu Ülikooli kirjanduse eriala magistrant. Praegu uurib ta eesti kirjanduse vastuvõttu rootsi keeleruumis. Armastab igasuguseid saale – raamatukogude lugemissaale, tantsusaale, näitusesaale –, eriti kui ilm on külm ja õueõhk juba näpistab. *Sirel viskab õhku küsimuse, miks intelligendid ei tantsi (lk 11)?*

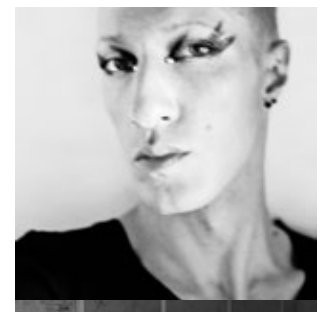

Alan Proosa on fotograaf, kes on olnud tegev muusikuna mitmes *underground*-bändis ning sooritanud aeg-ajalt ka audiovisuaalseid performatiivseid ülesastumisi. Fotograafina paelub teda vast enim portree, inimene, tema keskkond, aeg-ruum. „...Oli üks plika, kel lund sadas silmist. Morbiid lendas üle. *Beauty junky*. Lopsakad jasmiinikobarad. Vananaistesuve kalmistumaastikud topeltsäritatud kaadritele lõbustusparkidest. Õnne puudutus." *Alani kaamerasilm pildistas üles Vanemuise teatri uued trumbid, kellega tehtud intervjuu leiab lehekülgedelt 20–21.*

Peeter Pere on arhitekt ning maali-, *performance*- ja installatsioonikunstnik. Ta töötab omanimelises büroos ning on olnud Rühm T liige, mis tegutses aastail 1986–96. Pere on esindanud Eestit Veneetsia kunstibiennaalil (1999). 1997. aastal pälvis ta Sofia maalitriennaali I preemia ning 1999. aastal Kristjan Raua nimelise kunstipreemia. Aastatel 2010–14 oli ta Eesti Arhitektide Liidu esimees. Alates 2000. aastast on Pere tegelenud valdavalt arhitektuuriga. *Müürilehele vahendab Pere muljeid arhitektide maailmaorganisatsiooni UIA XXV kongressilt Lõuna-Aafrikast Durbanist (lk 23).*

Keit Kukk armastab uurida unistusi elavdavat moeloomingut, aidata seaduste paragrahvirägastikus ekslejaid ning uidata helimaastikel bändis The Sinclair Sinclair. *Keit kompab disainikülgedel moe ja kunsti vahelisi piire (lk 26).*

Hanna-Liis Kont töötab Tartu Kunstimuuseumis näituste osakonna koordinaatori ning projektijuhina. Ta on lõpetanud Eesti Kunstiakadeemias kunstiteaduse eriala ning täiendanud end ühe aasta külalisüliõpilasena Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonnas. *Hanna-Liis intervjueeris Müürilehele soome kunstnikku Pilvi Takalat (lk 28–29).*

Siisi Saetalu on hariduselt sotsiaal- ja kultuuriantropoloog ning utsitab Ugandas erivajadustega noorte ettevõtlikust. Üle kõige naudib ta inimeste jälgimist ja nende elude üle mõtisklemist nii kodus kui eemal. *Siisi kajastab värvikaid kinoelamusi Kampalast „Kinotripi" rubriigis (lk 32).*

KIRI KOLLEEGIUMILT

Ligi seitsme aasta eest Tartu ja maailma kultuurilehena alustanud Müürileht pole juba ammu enam vaid ühe linna aktivistide häälekandja. Isegi mitte enam ainult Eesti-keskne väljaanne – oma ingliskeelse võrguportaali Wader kaudu oleme leidmas katet ka tollele kunagi välja hõigatud „maailma"-ambitsioonile. Ometi tasub meeles pidada, et Müürileht sai käivitatud just Tartus, kannustajaks leppimatus linna väiksusega ning siinse kultuurikajastuse provintslike piiridega.

See leppimatus – nagu ka piirid – pole ju kuhugi kadunud. Ühelt poolt sünnib Tartus üha uusi algatusi, millega lüüa nii linn kui riik gloobusel eredamalt vilkuma, teisalt on takistajaiks ebakindlus, ressursside ja kogemuste nappus või lihtsalt tõrksus julgete ümberkorralduste suhtes. Sääraseks ümberkorraldusi nõudvaks algatuseks on ka Tartu viimine kirjanduslinnana UNESCO loovlinnade võrgustikku.

Protsess ise algas juba 2008. aastal; konkreetsema visiooniga taotluse esitamiseni oleme jõudmas alles nüüd. Pole olnud kerge selgitada, et kirjanduslinna staatus on ennekõike enesele võetud aukoodeks ja kohustus pikemaajalisema rahvusvahelise koostöö arendamiseks, mitte Euroopa kultuuripealinna taoline piiratud kestusega maineprojekt. Samuti ei too see tiitel iseenesest kaasa välisrahastust, vaid eeldab ennekõike linnalt eneselt märksa suuremat panust valitud loomevaldkonna edendamisse.

Nõnda on teekond loovlinnade võrgustikku kujunenud tõsiseks enesevaatluseks ja mõtestamiseks nii asutustele ja ühendustele, mil on Tartus kirjasõnaga pistmist, kui ka linna ametlikele organitele. Ei piisa ju vaid sellest, et siin kirjutatakse ja loetakse; kogu linna kultuurikeskkond peaks olema avatud ning leidlikke ideid soosiv, eriline nii omas riigis kui ahvatlev üle riigipiiride. Mõni ime siis, et jagub kahtlejaid. Kas Tartu „veab välja"? Kas maailmakirjanduses kahkja käejäljega Eesti passib ses vallas maailmalinnade hulka või on see vaid enesepetlik *mania grandiosa*?

Usun, et Tartu on eriline keskkond nii Eestis kui maailmas – kui mitte senise panuse poolest (ja miks mitte kas või Lotmani-linnana?), siis oma potentsiaalilt. Heitlik ajalugu erinevate ja ka vastandlike kultuuriruumide ristumiskohas ei ole linna kaardilt minema pühkinud, vaid on võimaldanud siin kujuneda kõrgtehnoloogiaga sõbrunenud, kuid loodusest võõrandumata kogukonnal, mis on üksikute inimhälvete kiuste põhiloomuselt siiski vabameelne ning teistsugustele identiteetidele valla. Tõendagu seda siis me tänavakunst, etniliselt üha kirevamaks muutuvad kultuurikvartalid või ülikooli tegevus väravana Tartusse ja kogu Eestisse.

Sõnakunstil on olnud selle avatud identiteedi kujundamises keskne roll. Need, kes seda jõuliselt välismaailmale kommunikeerivad, on küllap paljuski alles peale kasvamas, kuid nende hääle võimendamiseks ongi vaja kirjanduslinna raamistikku. Selle raamistiku loomisele kaasa aidates on Müürileht endiselt Tartu ja maailma kultuurileht – ka üks Tartu kirjutajaid maailmakirjandusse.

Berk Vaher, kolleegiumiliige

Helen Tammemäe	peatoimetaja	helen@muurileht.ee
Maarja Pärtna	kirjandustoimetaja	maarja@muurileht.ee
Keiu Virro	teatritoimetaja	keiu@muurileht.ee
Joonas Sildre	koomiksitoimetaja	joonas@muurileht.ee
Veronika Valk	linnaruumi- ja arhitektuuritoimetaja	veronika@muurileht.ee
Triin Tulgiste	kunstitoimetaja	triin@muurileht.ee
Emilie Toomela	filmitoimetaja	emilie@muurileht.ee
Henri Kõiv	sotsiaaliatoimetaja	henri@muurileht.ee
Mariliis Mõttus	muusikatoimetaja	mariliis@muurileht.ee
Helena Läks	veebitoimetaja	helena@muurileht.ee
Triin Loosaar	moereporter	triinloosaar@muurileht.ee
Pille Sepp	keeletoimetaja	
	kujundus/küljendus	Madis Katz, Marja-Liisa Plats
	fotograafid	Renee Altrov, Patrik Tamm, Tõnu Tunnel

Jälgi Müürilehe tegemisi ka twitteris ja facebookis!

KOLLEEGIUM: KAISA EICHE, INDREK GRIGOR, MARGUS KIIS, KRISTINA PAJU, BERK VAHER, AHTO KÜLVET, MART ZIRNASK, MARTIN OJA, ANNA-LIISA UNT, EVELIN ARUST, KEITI KLJAVIN · VÄLJAANDJA: MTÜ TARTU KULTUURITEHAS · TOETAJAD: TARTU LINN, TARTU KULTUURKAPITAL, EESTI KULTUURKAPITAL · TRÜKK: PRINTALL · TIRAAŽ: 4500

Reklaam – reklaam@muurileht.ee

Foto: Epp Salulaid

MILLIST RELVA KASUTADA?

Nagu igal sügisel, astus ka tänavu ajateenistusse hulk noori mehi. Paljud aga hingavad kergendatult, kuna said sel korral ajapikendust või õnnestus sootuks pääseda. Käesoleva Müürilehe arvamusküljel kirjutavad Mati Kaalep ja Rauno Kinkar laiemalt ajateenistuse kui kaitsevaliku atraktiivsemaks muutmisest.

Naisterahvana pole mind ajateenistusse kutsutud ja mul pole tekkinud ka tunnet, et tahaksin ohuolukorras relva järele haarata. Küll aga pean tunnistama, et olen teise järgu skaut ja läbinud lapsena mitu suve järjest küllaltki keerulisi ellujäämisülesandeid. Esimese järgu sooritamisel sai komistuskiviks paadimootori kokkupanek. Näis, kas mul tuleb kunagi kahetseda, et ma seda ära ei õppinud. Ülejäänud kogemused pole aga ilmselt mööda külgi maha jooksnud. Samas usun, et suudaksin kaitsta oma riiki efektiivsemalt pigem siiski kirjasule kui püssiga. Olen üsna kindel, et üleüldse on iga inimese elu väärtuslikum kuskil mujal kui kaevikus kahurilihaks saades. Paraku ei ole võimalik kehtestada maailmakorda pelgalt omaenda vaadete alusel – tuleb arvestada sellega, et alati on ka teistsuguseid nägemusi ning tekib olukordi, kus sõnadega hoopi ei tõrju. Seega on kaitsevägi igas riigis vajalik ja oluline struktuur. Ja need mehed, kes on valmis vajadusel sõtta minema, ületavad antud teoga omaenese ego, andes ennast selle ühiskonna käsutusse, mille eest nad seisavad, ning taandades isiklikud huvid tagaplaanile. Jäädes vägivalla vastaseks, mõistan, et Eesti riigi puhul on selge, et iga sõjaline tegevus, millesse oleme segatud, on meie riigi kaitsemise hüvanguks. Meil ei ole huvi kedagi rünnata, kui see pole just osa strateegilisest kaitsest. Selleks on vaja just sellise võimuhierarhiaga struktuuri, nagu seda on sõjavägi. Loodan lihtsalt, et ka seda sõjaväge juhivad inimesed, kelle eesmärk on alati konflikti vältida ja võtta vastu vastutustundlikke otsuseid. Ning et ka sõjaväelased jäävad siiski iseseisvalt analüüsivõimelisteks kodanikeks.

Samas pean võrdväärseks ka muid kaitsevalikuid. Intelligendid, kes on jäänud läbi aegade keerulistes oludes enda südametunnistusele rahvuskultuuri eest seistes kindlaks ja keda on selle tõttu taga kiusatud või suisa hukatud, on end täpselt samamoodi oma riigile andnud. Seega arvan, et iga noore mehe valik võiks hõlmata nii ajateenistust kui ka ülikooli astumist. Riigikaitset silmas pidades ennekõike selleks, et osata nende kogemuste põhjal oma kasulikkust võimalikus sõjaolukorras õigesti hinnata; et osata langetada sellistes oludes valik, kus ja millisel kujul on temast kõige rohkem abi. Samal ajal on riigi ülesanne hoolitseda selle eest, et inimestel üleüldse tekiks see kaitsevalik ja et see ei seisneks selles, kas tegeleda probleemiga või peita pea selle eest liiva alla, vaid selles, mil viisil olukord lahendada.

Sestap näen ma kellegi väevõimuga kohustamisest palju suuremat väljakutset selles, kuidas Eesti riik suudaks inimesi ka päriselt riiki ja kultuuri kaitsema veenda; et ajateenistusse minevad mehed teaksid, miks nad seal on, aga et see oleks samal ajal ka nende otsus ja vaba valik.

Me ei oska näha ette olukordi, millega oma elus silmitsi peame seisma, ja võib juhtuda, et leiame end ühel hetkel situatsioonist, kus küsimus ei seisne enam pelgalt meie enese vabaduses, vaid puudutab ka inimesi meie ümber. Me võiksime mõelda, kas me jätaksime maha oma sugulased, vanemad, õed-vennad, sõbrad, kaaslased ja lapsed ainult omaenda vabadust silmas pidades olukorras, kus nad vajaksid meie abi, ja kas me oleme andnud endast kõik, et osata erinevates situatsioonides neile abikätt ulatada?

Helen Tammemäe
peatoimetaja

Martin Oja

LUULE

kui kuulatad vaikust
surinat kõrvades kuuled.

ventide undamist, ketaste raginat
gräffitit sõõrmeis ja peas,
värvipohmakast
seinale siginend
kujundeid
lohakas reas.

KES ON TEINUD NEED IMEKAUNID MAALID?

- pandakaru lebamas
klaasikildega kaetud hoovis
- lapsed küüntega rebimas üksteist
mudilaskooride proovis
- mees kuulamas surnud isa häält
soovide saate soovis.

- lõõmav stepp, känkrateks sulanud tankid
- lõõmav sepp, ääsi ees pikali,
niuetest sisse surutud tangid.

Kes on teinud need imekaunid juunid? -

- neiud rannas, ketid pahkluudel, sääred päikesest pruunid
niklist läikivad needid nabades,
huuled torus on letilt kokteile rabades.

Kes on teinud need imekaunid jaanid? -

- roosad seinad, vannis sogane vesi, läbipõimunud
kägaras narkomaanid.

- tiivuklohe kukkund katuste vahele
küürakas lendur rebitud pooleks, ta kõrvuni suu
naermas vaid meile kahele

- poiss kiitsakas hüütamas kala ta silma langenud järves
- tüdruk litsakas müütamas õhtut ta silma langenud järves
- tüdruk litsakas rüütamas võrku end algava sügise värves.

Kes on teinud need sumbed septembrid? -

- pirnina käärind favela, a.k., lapsdiileri leiva -
- kolm pidet täis seadust ja kuule,
sisemaalt tulvanud kuumust
mis kustutab atlandi tuule.

lendkalad miisuna näugumas trepil
kuuba sigareist uimed on kollased.
nii meenuvad taas, pea vastu tahtmist
mu rännakuaastad tollased.

Kes on teinud need tunased
joonisoktoobrid? -

- süvemad õhtud, vihmavett tilkuvad toobrid
- kahvatud kontorirotid, kohvi lonksavad loodrid
kõmu kallanud suhkruna kruusi, juutuubist vaadanud kõhna ja heldet
vanameest mängimas bluusi.

Kes on teinud need rändavad rauast novembrid

- pööratud vöödena ümber linnade
metsade tehaste põldude kesade
slammide getode tarbimislaenude
rahvaste revolutsioonide pesade
tühiste palvete, tüvirakkude
alla-andmise, vastuhakkude

terasest müradest türadest vöödena

sünge ja sügava sügise ümber
tumeda tuikava tuleva ümber.

vaba ja vahetu vaikuse ümber.

Reede

www.reede.ee

UUDISED

Esilinastub Priit ja Olga Pärna erootiline joonisfilm

9. oktoobril jõuab kinos Sõprus kodupublikuni Priit ja Olga Pärna uus joonisfilm „Lendurid koduteel", mille maailmaesilinastus toimus suvel mainekal Annecy animafilmide festivalil Prantsusmaal. Teos on loodud uuenduslikku liivaanimatsiooni tehnikat kasutades ja räägib loo kolme lenduri pikast ja rängast koduteest, mille käigus kõrbekuumus vaheldub mägede jäise tuule, mudamülgaste ja moskiitodega. Lootusetute päevade vahele eksivad aga ööd, mis on täis fantaasiat ja erootikat. „Lendurid koduteel" süžee pärineb Priit Pärna samanimelisest söejoonistusest. 16-minutiline film valmis Eesti Joonisfilmi koostöös National Film Board of Canadaga, koos sellega linastub Eestis esmakordselt ka Priit ja Olga Pärna eelmine ühine töö „Tuukrid vihmas". Linateoste „Lendurid koduteel" ja „Tuukrid vihmas" näol on tegu Pärnade meestemaailma triloogia 1. ja 2. filmiga.

Kinos Sõprus jookseb „Lendurid koduteel" 10.–19. oktoobrini ning vaatajate soovituslik vanus on alates 16. eluaastast.

Filmifestivalid koguvad väikelinnades tuure

Oktoobris asuvad väikelinnad Tõrva ja Tapa Eesti filmimaastikku rikastama. Priit Pärna Animafilmifestival ehk PPAFF 2014 tuleb tänavu juba kolmandat korda ning kestab 13. oktoobrist 2. novembrini. Sel aastal on plaanis seitse omanäolist programmi, animatsioonitöötoad ja rahvusvaheline konkurss. Täisprogramme saab vaadata Tapa Kultuurikojas ja Tartus Genialistide Klubis, eriprogramme näidatakse rohkem kui kümnes erinevas kultuuri- ja koolimajas üle Eesti. Lisaks astub PPAFF välja tavapärasest kinosaalist ja animafilme näeb nii rongides, bussides kui ka laevas. Festivali gala toimub 25. oktoobril. Priit Pärna Animafilmifestival sai alguse 2012. aastal Tapal ning kutsuti ellu rahvusvaheliselt tunnustatud eesti animafilmirežissööri Priit Pärna auks.

17.–19. oktoobril on võimalik külastada ka esimest Tõrva Dokfesti. Mitte ainult Tõrva, vaid kogu Kagu-Eesti esimene dokumentaalfilmifestival on võtnud eesmärgiks panna inimesi filmide kaudu kaasa rääkima ja mõtlema. Festivali näol turgutatakse 2004. aastast varjusurmas viibinud Tõrva kinomaja Koit MTÜ Rabarebaste abil taas elule. Lisaks filmiprogrammile saab osaleda ka omanäolistes töötubades.

Lisateave ja ajakavad on saadaval aadressidel *ppaff.eu* ja *dokfest.com*.

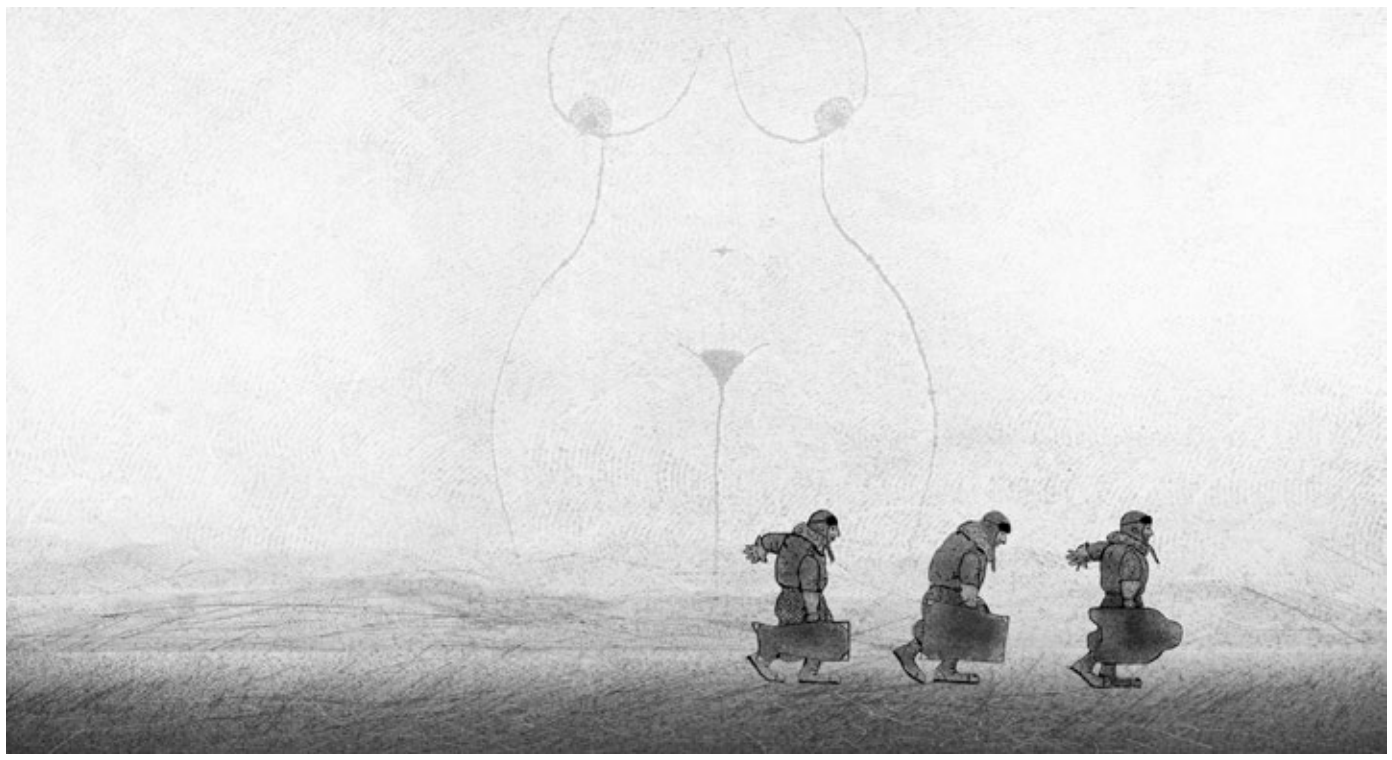

Kaadrer joonisfilmist „Lendurid koduteel"

Poola plakatikunsti näitus Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumis

Disainiööl avatud näitus „Tehtud Poolas" tutvustab poola plakatikunsti aastatest 1980–2014. Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi ja Eesti Kujundusgraafikute Liidu koostööna valminud näitus koosneb sümboolselt kahest osast: tänapäeva mõistes plakatiklassikast ja viimaste aastate plakatiloomingust. Silmapaistev ja maailmas tunnustust leidnud poola plakat on oluline rahvusliku visuaalkultuuri osa, mille lihtsus ja kirkus kätkeb endas poolalikku temperamenti. Vanemad plakatid pärinevad Poola Vabariigi Suursaatkonna kollektsioonist, kaasaegse plakatiloomingu osa koostaja on kuraator Marko Kekishev. Ekspositsiooni näol, kus on üleval üle saja teose enam kui kolmekümnelt autorilt, on tegemist suurima ja kõige ülevaatlikuma poola plakati tutvustusega, mida on Eestis olnud seni võimalik näha.

Plakatikollektsioon on koostatud Haapsalu graafilise disaini festivaliks 2014 (HGDF) ja see liigub Läti Disaini Informatsioonikeskuse kutsel edasi Riiga. Eestis näeb seda veel jaanuaris Viljandi Linnagaleriis. Tarbekunsti- ja Disainimuuseumis saab näitust külastada 26. oktoobrini.

Vaata lisa aadressil *etdm.ee*.

Piire ületavad helilised rännakud

Kui kodumaisest muusikaprogrammist jääb väheks, võib sammud veidi kaugemale seada. Tänavu juba 12. korda Lätis toimuv festival Skaņu Mežs on tunnustatud kui Baltikumi suurim elektroonilise ja seiklusliku muusika sündmus. 10.–11. oktoobrini asetleidev festival pakub kuulamisrõõmu nii akustilise kui elektroonilise muusika sõpradele, kobades nii selge kui abstraktse piire. Kahe päeva jooksul tuleb muu hulgas ettekandmisele Robert Henke audiovisuaalne teos „Lumière" ning esinevad Xeno & Oaklander, Marissa Nadler, John Edwards ja paljud teised. Festival Skaņu Mežs pesitseb Riias Daile kontserdimajas.

Otse Riiast tasuks 12.–19. oktoobril edasi Poola Unsoundile rännata. Poola kõige seiklusrikkamaks festivaliks tituleeritud Unsoundi selleaastaseks teemaks on „The Dream". Seitsme päeva jooksul saab kuulda muusikat elektroonilisest-eksperimentaalsest kuni klubimuusikani välja. Eeskujulikust *line-up*'ist leiab teiste hulgas oma Unsoundi debüüti tegevad kooslused Swans, Ben Frost ja Deathprod. Seitsmepäevane programm on pikitud lisaks muusikale täis installatsioone, etendusi, filme ja diskussioone. Unsound 2014 toimub erinevates paikades Krakówis.

Kõigest heast saab lugeda lähemalt aadressidel *skanumezs.lv* ja *unsound.pl*.

Tallinn Fashion Week tuleb tänavu suuremana kui varem

23.–26. oktoobrini toimub Salme Kultuurikeskuses kaheksandat korda Tallinn Fashion Week. TFW põhiprogrammis osaleb seekord rekordiline arv disainereid (kollektsioonid rohkem kui 35 moekunstnikult), toimub 14 moeetendust ning järelpeod põnevates kohtades üle linna. Vaheaegasid sisustab Külli Sparre fotonäitus „Adidas Originals by Jeremy Scott" kultuurikeskuse 2. korruse galeriis. Neljapäeval, 23. oktoobril toimuval Kuldnõela galal antakse välja kaks preemiat: Hõbenõel tähelepanuväärse arengu ja väljapaistva esinemise eest viimasel moeaastal ning Kuldnõel tunnustuseks pikemaajalise ja läbimõeldud panuse eest moedisaini. Galal esitlevad värskeid kollektsioone Hõbenõela nominendid Vassilissa Danavir, Marit Ilison ja Triinu Pungits ning Kuldnõela nominendid Lilli Jahilo, Kriss Soonik ja Kristina Viirpalu.

Koomik Daniel Sloss tuleb Eesti publikut naerutama

30. oktoobril toob Comedy Estonia oma sarja „Stand-up Comedy with Louis & Elen" raames Tallinnasse briti tippkoomiku Daniel Slossi. Teatris Vaba Lava esinev Sloss on saanud vaatamata oma noorele eale märgatavalt rahvusvahelist tunnustust, pälvinud auhindu ning pidanud kõne TEDx-il. Pärast seitsmel järjestikusel hooajal Edinburghi festivali etenduste väljamüümist tuuritas mees mööda Suurbritanniat, Austraaliat ja Ameerikat. Selle käigus astus end „half-man-half-Xboxiks" nimetav noormees muu seas üles sellistes populaarsetes telesaadetes nagu „Michael McIntyre's Comedy Roadshow", „Russell Howard's Good News" ja „Conan O'Brien". Auhinnatud koomikut saatis edu ka selleaastasel Edinburghi festivalil, kus tema etendustel oli kokku üle 10 000 külastaja. Nüüd sügisel tuuritab Daniel Sloss koos Kai Humphriesiga oma *show*'ga „LIVE!" mööda Euroopat ning külastab selle käigus kuutteist erinevat riiki, sh Eestit.

Kuldne Mask toob vene teatriparemiku koju kätte

10.–17. oktoobrini leiab aset festival Kuldne Mask Eestis 2014. Traditsiooniliselt esitatakse festivalil viimaste aastate parimaid vene lavastusi. Tänavu tuuakse muu hulgas Eesti lavalaudadele möödunud aasta Kuldse Maski laureaadid Rimas Tuminasi „Jevgeni Onegin" ja Juri Butussovi „Hea inimene Sezuanist". Näha saab ka kuulsaid Nacho Duato ühevaatuselisi ballette. Festivali raames toimuvad lisaks seminarid, meistriklassid ja loengud. Kõigil etendustel on eestikeelne sünkroontõlge. Etendused toimuvad Tallinnas Nordea Kontserdimajas, Vene Teatris ja Rahvusooperis Estonia, Tartus Vanemuise väikeses majas, Ida-Virumaal Sillamäe Kultuurikeskuses.

Festivali kavaga saab tutvuda aadressil *goldenmask.ee*.

Kultuur.info konkurss aitab avastada kriitilist meelt

Portaal *kultuur.info* kutsub koos Eesti Instituudi ja Müürilehega kriitikat kirjutama ehk kriitilise pilguga kultuurisündmusi hindama ja kajastama. Huvilistel tuleb täita hiljemalt 12. oktoobriks veebisaidil *kultuur.info* ankeet, mille põhjal välja valitud arvustajad saavad novembrikuus erinevatele sündmustele priipääsmeid. Osalejate arvamusteks ja kriitikatuleks on end valmis seadnud Tartu Uus Teater, kino Sõprus, Von Krahli Teater, Rakvere Teater, Pille Lille Muusikute Fond, Kanuti Gildi SAAL, Eesti Kunstimuuseum, Rahvusooper Estonia ning Prantsuse Instituut. Kõik artiklid avaldatakse eesti, vene ja inglise keeles ja nendest luuakse kokkuvõttev blogi. Parimad kirjatööd ilmuvad ka Müürilehes.

Rohkem infot: *kultuur.info@estinst.ee*

Schilling hakkab ilusat muusikat ka väikestes doosides maale tooma

Festivali Schilling korraldajad alustavad Tallinnas uue kontserdisarjaga, mille eesmärk on hakata tooma Eestisse laias maailmas aktuaalseid esinejaid ning seda uudses, festivalist kompaktsemas formaadis. Kontserdisari plaanib nüüdsest sügisest kevadeni 2–3 korral mõne põneva esinejaga üllatada. Lavale lubatakse alati ka vähemalt üks oluline eesti artist. 16. oktoobril F-hoones toimuva avaürituse peaesinejaks on Schillingu publikule juba 2012. aastast tuttav Sean Nicholas Savage Kanadast. Tegu on meie aja ühe andekaima veidrikust popmuusikuga, kes kombineerib edukalt sügavaid sõnu, dramaatilist vokaali ja ajatuid popmeloodiaid. Savage'i kontserdi raames toimub ka kohaliku sooloartisti cirkli debüütalbumi „Fables of a Faraway Land" esitlus.

Rohkem infot leiab Schillingu Facebooki lehelt.

KES MEIST HAARAKS RELVA, KUI...?

Mati Kaalep, Rauno Kinkar

Viimasest Eesti pinnal toimunud sõjalisest konfliktist möödub varsti 70 aastat. Ühtegi vabadussõja veterani pole enam elus, meie vanavanemad mäletavad teise ilmasõja aegseid jubedusi vaid ähmaselt ning enamik Eesti elanikkonnast ei suuda seostada ennast enam sõja tegelike õudustega. Meil puuduvad piisavalt värsked lood, mälestused ning kogemused, mis pärineksid neilt, kes on sõja omal nahal läbi elanud. Peale on kasvanud põlvkond, kes on elanud vabas Eestis, kelle vanemad on näinud vaid rahu ja kelle vanavanemadki mäletavad vaevu viimast Eestis aset leidnud sõjalist konflikti. Sellest ka küsimus, kes meist haaraks relva, kui seda tegelikult vaja läheks?

Enamik Eesti elanikkonnast ei suuda seostada ennast enam sõja tegelike õudustega. Peale on kasvanud põlvkond, kes on elanud vabas Eestis, kelle vanemad on näinud vaid rahu ja kelle vanavanemadki mäletavad vaevu viimast Eestis aset leidnud sõjalist konflikti.

Illustratsioon: Elise Tragel

Vabadus otsustada

Eesti Vabariik on lähtunud oma riigikaitse korralduses eeldusest, et siinsed elanikud ise soovivad oma riiki kaitsta. Mehed peaksid läbima ajateenistuse ning olema valmis relva haarama, kui olukord muutub kriitiliseks. Riigikaitse korraldus ei saa olla üles ehitatud eeldusel, et sõja puhkedes saaks siit võimalikult kiiresti putket panna. Läänekaldale pole seatud pikas rivis paate ja laevukesi, mis võiksid põgenikke rõõmsalt Rootsi vedada. Ei, meie riik eeldab, et me oleme nii vaimselt kui ka füüsiliselt valmis oma riiki kaitsma. Aga kas oleme?

2013. aastal väljastas kaitseressursside amet 21 311 kutset arstlikku komisjoni ilmumiseks. Tundub, et pooled neist läksid postis kaduma, sest arstlik komisjon langetas vaid 11 484 otsust. Ja teenistuskõlbulikuks kuulutati vaid 3844 meest ja 34 naist. Kui paljud lõpuks ajateenistuse läbisid, ei ole hetkeseisuga veel täpselt teada, kuid aasta varem oli selleks numbriks 2855. Ajateenistuse läbinute sekka kuulub omakorda hulk mehi, kes ei ole hoolimata oma ettevalmistusest valmis sõja korral riigi kaitseks relva haarama. Kõigele lisaks pole paljude kutsealuste hinnangul midagi valesti asjaolus, et ajateenistusest eemalehoidmise vabanduseks tuuakse ajapuudus või viitsimatus. Leitakse mõni tuttav arst või fiktiivne vigastus ning otsustatakse, et teenistusest viilimine on normaalne. Samal ajal on mehed piisavalt terved, et iganädalaselt mõnes madalamas liigas jalgpalli mängida või varajaste hommikutundideni klubis jalga keerutada. Kuigi ajateenistuses osalenuna tekitab see mingil määral trotsi, ei ole võimalik seda täielikult neile meestele ka ette heita. Siit jõuamegi järeldusele, et ajateenistusse minek on paljuski valik, kuna tõsiseltvõetavaid sanktsioone eemalehoidmisele tavaliselt ei järgne (ei riigilt ega kaaskodanikelt). Seejuures tähendab riigi vabaduse ja terviklikkuse kaitse eesmärgil ajateenistusse minek sisuliselt 11 kuuks oma isiklikust vabadusest loobumist, mistõttu on mõistetav, et paljud ei soovi väeteenistusse astuda.

Samasugune valik eksisteerib ka siis, kui nende meeste abi on tegelikkuses vaja. Kuna piirid Euroopa suunal on vabalt ületatavad, on häda korral ilmselt küllaltki lihtne ära putkata. See võib tunduda paljudele tunduvalt mõistlikuma ideena kui kehva tervise ja olematu väljaõppe tingimustes piiri äärde külmetama minemine. Seejuures on mõlemad otsused kantud eelkõige just vabaduseihast. Ühe puhul eelistatakse isiklikku vabadust, teise korral ollakse aga nõus seisma ka teiste vabaduse eest. Seega tuleks küsida, kui suureks hinnatakse eestlaste kaitsetahet? Kui kardetakse, et Eesti kaitseväel pole võimaliku vastase vastu realistlikke šansse, siis ongi ratsionaalne minema minna. Kui võimalusi peetakse mõistlikeks, siis on ilmselt ka valmisolek jääda suurem.

Järelikult seisneb vabadus paljuski õiguses langetada otsuseid enda elu kõige enam puudutavate küsimuste suhtes ning selle valiku hulka kuulub ka otsus, kas asuda oma riiki kaitsma või mitte. Kas riskida oma eluga teiste vabaduse nimel või säilitada kindlasti enda oma? Kas minna ajateenistusse või mitte?

Kaitsetahe või kaitsevalik

Eelneva arutelu pinnalt võib jääda mulje, justkui eestlaste kaitsetahe oleks lootusetult madal ja nad ei soovi relvaga oma kodumaad kaitsta. Samas, vaadates kas või kaadreid viimasest laulupeost, jääb tahes-tahtmata mulje, et paljud on uhked oma kodumaa üle. Kuidas seletada siis paradoksi, mis väljendub madalas kaitsetahtes (võttes arvesse ajateenistusse pöördujate hulka) ja sealjuures suures armastuses kodumaa vastu?

Võib-olla tuleb lihtsalt eristada kaitsetahet kaitsevalikust? Kaitsevalik on otsus teha midagi aktiivselt oma riigi kaitseks – selleks võib olla näiteks ajateenistuse läbimine, gümnaasiumi riigikaitsetunnis käimine, kodukaitsesse astumine või äärmisel juhul ka relvaga oma riigi kaitsmine. Seejuures on ilmselt liialt optimistlik eeldada, et enamik ajateenistuse läbimata jätnutest haaraks konflikti korral kindlasti relva. Kaitsevalik seisneb otsuses, kas minna ajateenistusse või mitte, ja see kujuneb tihti vastavalt ühiskondlikule hoiakule. Praegu ollakse kaitseväeteenistuse järel aga otsekui lageda taeva all – kui just teenistuse käigus autojuhi või parameediku pabereid ei ole omandatud, siis tundub paljudele, kes ei ole ajateenistuses osalenud, et selle läbinud inimene raiskas lihtsalt oma aega, saamata selle eest midagi vastu. Seejuures võetakse harva arvesse erinevaid oskusi, mida ajateenistuse käigus õpitakse.

Nii ei teadvustata tihtipeale ka seda, et paljud ajateenistuse läbinud mehed on saanud kogemuse tunduvalt suurema hulga inimeste juhtimises kui enamik Eesti ettevõtetest seda eales neile suudaksid pakkuda. 2013. aasta seisuga töötas 93 protsendis Eesti majanduslikult aktiivsetest ettevõtetest vähem kui kümme inimest. See on keskmiselt ühe jao suurune üksus. Jaoülemad peavad ajateenistuses kuude kaupa ja sõna otseses mõttes ööl ja päeval kuni kümmet inimest juhtima. Ajateenijatest rühmaülemate alluvuses on omakorda kolm, vahel isegi neli korda suuremad üksused. Nii jao- kui rühmaülemad peavad hoolimata oma alluvate erinevast kultuurilisest, hariduslikust ja keelelisest taustast ning füüsilisest kurnatusest grupi ühtse tervikuna tööle panema, tehes seejuures keerulisi taktikalisi manöövreid.

Vaatamata sõjalise juhtimise eripärale on paljud juhtimisega seotud raskuspunktid nii kaitseväes kui tsiviilmaailmas äärmiselt sarnased. Nii on igasuguse ettevõtte juhil vaja sarnaselt kaitseväe jao- või rühmaülemaga pidevalt oma töötajaid motiveerida ja nende omavahelisi intriige lahendada. Vahel tuleb õppida koos ebameeldivate kolleegide/kaasvõitlejatega edasi töötama ja tegutsema ka juhul, kui emotsionaalselt tundub koostöö jätkamine võimatu. Vahel tuleb langetada äärmiselt ebameeldivaid otsuseid või saada õigustamatult ise nende osaks. Kaitseväes ega tsiviilelus pole võimalik füüsilise jõu ja pideva hirmutamisega inimesi jätkusuutlikult juhtida. Selleks et panna oma alluvad edukalt koos töötama, tuleb leida nutikamaid lahendusi ning omandada oskused, mida läheb vaja mis tahes inimgrupi juhtimisel. Isegi kui eelnev kogemus on kaitseväes omandatud, tunnustatakse seda tsiviilmaailmas kahjuks haruharva.

Riigi panus

Tulles tagasi artikli alguses tehtud järelduste juurde, mille kohaselt on nii ajateenistuses osalemine kui ka sõjaolukorras sõtta minek eelkõige inimeste vaba valik, on vältimatu, et riik peab tegema kõik endast oleneva, et muuta ajateenistus sisuliselt kasulikuks kõigile, kes selle läbivad. Kaitsevaliku langetamise peab noorte jaoks atraktiivseks ja lihtsaks muutma. Selleks on vaja selgitada juba noorest põlvest peale mõne kaitsevaliku, näiteks ajateenistusse astumise, positiivseid mittemilitaarseid väljundeid ja mõjusid.

Kui ühiskonnas hinnataks ajateenistust ning selle positiivseid mõjusid ka muus kui riigikaitse kontekstis ja kui ajateenistuse läbimine oleks tööturul positiivne argument, kaaluksid oluliselt rohkemad noormehed ja neiud sinna astumist.

Ajateenistuse positiivset kuvandit peab aga levitama eelkõige riik ise – pole vahet, kas seda teeb kaitsevägi, kaitseressursside amet, sotsiaalse sidususe ministeerium või kes iganes teine. Riik peab selgitama tööandjatele nii era- kui avalikus sektoris, et ajateenistuse läbinud inimese CVs ei ole mitte 11 kuu pikkune auk, vaid aeg oli täidetud aktiivse õppe ja enesetäiendusega terves müriaadis eluvaldkondades. Kui tegelikkuses see nii ei ole ja aktiivset õpet ei esine, siis peab riik omakorda tegema kõik endast oleneva, et see ka tegelikult saadaval oleks, ja seda terve ajateenistuse kestuse jooksul. Kui tööandjad mõistavad ajateenistuse läbinud isiku väärtust võrreldes ajateenistusest viilinuga, muutub ka suhtumine noorte kutsealuste seas.

Kaarel, Andrei ja Urmas

Kaitsevalik sõjaolukorras on omakorda erinev kaitsevalikust, mille inimene langetab ajateenistuse suhtes. Nii on lisaks tohutule kaitsetahtele 24-aastasel Kaarlil Järvamaalt tarvis kaitsevaliku langetamiseks ka kindlustunnet, et sõjaolukorras ootab teda täis salvega Galil koos sõprade Carl Gustavi ja Unimogiga, mitte vanad Rootsi armee rakmed, mis on täis mitte isegi teise, vaid esimese ilmasõja aegset hallitust. 35-aastasel Andreil Jõhvist on vaja kindlat teadmist, mis saab tema naisest ja kolmekuulisest tütrest, kui Andrei keset ööd kogunemispunkti suunas lahkub. 28-aastasele Urmasele Rakverest on oluline, et tema planeeritud karjääriredelile tekib oluline ja loomulik lisa, mitte haigutav tühimik. Kõike seda on Kaarlil, Andreil ja Urmasel tarvis teada juba ammu enne ajateenistusse astumist ja, veelgi enam, enne sõda meenutavat situatsiooni.

Potentsiaalne sõjaline konflikt või muu eriolukord, ajateenistuse tegelik sisu ja tsiviilkaitse ei tohiks olla valdavale üldsusele kui hall hoomamatus. Teadlikkuse kasvades tõuseb ka Eesti julgeolek tänu selle julgeoleku seisukohast positiivsete kaitsevalikute langetamisele. Nagu Tolkien on tabavalt öelnud, siis „iga kuld ei sära ega hiilga". Kohustuslik ajateenistus on just taoline kuld. Ajateenistusest on lihtne rääkida negatiivses valguses, kuid paljudele (sh käesoleva artikli autoritele) on vaatamata kaevikute kaevamisele, mudas roomamisele ja pikkadele valvetundidele karge pakase käes jäänud meelde üdini inimlik ja positiivne kogemus.

Positiivse teavitustöö teravik jääb paratamatult riigi ning selle erinevate organite kanda. Oluline osa on siiski ka neil, kes on ajateenistuse juba läbinud. Kui muutub suhtumine ajateenistusest kõnelemisel – kui ühiskonnas (aga ka väiksemas seltskonnas) autoriteetsed inimesed räägivad ajateenistusest positiivses ja julgustavas valguses –, on igal noorel inimesel sedavõrd lihtsam langetada Eesti kaitsevõimekuse seisukohast positiivset kaitsevalikut.

Kes meist haaraks relva, kui...?

Vastates küsimusele „kes meist haaraks relva, kui...?", on tõenäoline, et nendeks oleks pigem ajateenistuse läbinud kui ilma igasuguse väljaõppeta inimesed. Järelikult tuleks selleks, et rohkem inimesi ütleksid kindlal häälel, et nemad on valmis oma riigi kaitseks relva haarama, suurendada ajateenistuse osatähtsust.

Kuna tänases Eestis ei ole enam sisuliselt võimalik inimesi väevõimuga ajateenistusse või hiljem sõtta minema sundida, siis peab riik tagama maksimaalse ja igakülgse kindlustunde, et sellise valiku langetamine on õige otsus. Selleks tuleb omakorda muuta ajateenistus atraktiivsemaks nii sinna minejate kui ka ettevõtjate ja ühiskonna silmis tervikuna. Ühtlasi tuleks riigil pakkuda kindlustunnet, et sõja korral hoolitsetakse ka muude aspektide eest kui vaid laskemoon ja varustus. Kuigi ka siis jääb alles küsimus „kes meist haaraks relva, kui...?", suudaks sellele kindlal häälel vastata oluliselt suurem hulk inimesi kui praegu.

„Kosmopoliit" on Müürilehe värske rubriik, kus saavad sõna välismaal tegutsevad noored eestlased. Välispoliitika, majanduse, keskkonna ja kultuuri teemadele lähenevad kosmopoliidid uutest vaatepunktidest, nad arutlevad, miks asjad on mujal just nii või naa, ning kajavad, mis piiri taga teemaks.

REVOLUTSIOONID ALGAVAD VÄIKESTEST ASJADEST

Anna-Maria Penu

Foto: erakogu

Lõuna-Euroopas liugleb keskklass vaikselt aga kindlalt allamäge, muutub üha konservatiivsemaks ja joob aina rohkem. Maailmavalitsejad on ostnud endale vahepeal veel paar Kariibi mere saart ja mõne eestlaste loodud *startup*'i ning palganud 1000 euro eest kuus juurde paar tuhat uut orja. Ja neid, kes endale päevas vaid korra kartuleid, ube või riisi saavad lubada, on ka juurde tekkinud – mõne arvates liiga palju, liiga ruttu, teiste meelest hea seegi, sest on neid, kes ei söö päevas kordagi. Samal ajal on lootuseta ja pettunud noored sunnitud kohvreid pakkima, et kodumaa tolm jalge alt pühkida. Võib-olla alatiseks. Ja see on hingeliselt raske, sest enamiku puhul pole see vaba valik. Neid on treenitud lapsest saati vankumatuteks patriootideks, olema uhke oma rahvuse, keele ja riigi üle, vajadusel surema valitsejate seatud eesmärkide nimel, sest pole paremat paika ilma pääl, ent nüüd sunnitakse neid minema. Valitsejad noorte nimel ei sure.

Teisisõnu, kõik on juba ammu metsas, aga meile öeldakse, et olge realistlikud. Öeldakse, et alternatiive pole. Pangad o n tähtsamad kui inimesed, majanduskasv o n tähtsam kui elu planeedil Maa, eurooplased o n tähtsamad kui aafriklased, palestiinlased ja süürlased, jõukamate maksudest vabastamine o n otsetee paradiisi ning ravimifirmad o n tegelikult jõuluvana abilised. Ja üleüldse, kui maailmas oleks rohkem Milton Friedmane ja vähem Joseph Stiglitzeid, kepsleksime me kõik õnnelikult naeru kilgates rohelisel külluse aasal. Sest kui oleme edukad majanduslikult, just finantssüsteemi erihuvisid silmas pidades, siis oleme edukad kõiges. Kes väidab vastupidist, on kommunist.

Seetõttu ongi meil vaja kõike osta, omada ja erastada, mitte üürida, taaskasutada, jagada või vahetada. Ja ärgem unustagem, kallid hinged, et väiksema palga eest, vähemate õigustega, hooajalise lepingu alusel ning ikkagi kuu lõpus vaesena lõpetades töötamine on üldisele majanduslikule edukusele (ning teie peatsele taevasse saamisele) hädavajalik. Seda nimetatakse „tööturu paindlikkuseks". Ja iga kord kui keegi seda sõnapaari mainib, vaatab ta sulle sügavalt silma ja murrab samal ajal järjekordse Koh-i-Noori pliiatsi pooleks. Lihtsalt illustreeriva pedagoogika mõttes. Täpselt vastupidise efekti majandusele ja taevasele õndsusele pidavat tekitama meie nõuded korralikule palgale, tugevatele tööõigustele ja turvalisusele ametikohal. Rääkimata kutsumusest ja sisemise rahulolu otsimisest. Rääkimata inimväärsest elust, soolisest võrdõiguslikkusest ja keskkonnasõbralikkusest.

Selle kõige peale peaksime meie – hoolimata põlvkonnast, hoolimata geograafilisest asukohast – juba ammu juukseid kitkuma ja täiest kõrist kisendama. Kisendama vähemalt midagi sama romantilist kui see, et „me usume utoopiasse, sest reaalsus tundub uskumatuna". Ent mida teeme meie? Vangutame etteheitvalt pead ja turtsume Facebookis, mõnel päeval isegi okupeerime Wall Streeti, ent enamiku ajast ei tee me mitte midagi. Nagu me usuksime neid.

Ja ma ei tea, miks see nii on. Miks me vastu ei hakka, diivanilt püsti ei tõuse ja revolutsiooni ei korralda. Kas või väikestviisi, natukene, aga juba täna. Miks me ei õõnesta lusikaga põrandasse auku kaevates valitsevat süsteemi ega astu vähemalt osaliselt, vähemalt ühe jalagagi sellest jamast välja. Ja kui me ei taha teha seda kõike sama energiliselt, nooruslikku uljust kasutades, nagu käitume jalgpallistaadionitel rokkides, siis võiksime teha seda teadlikult, südamega, suurema eesmärgi nimel.

Sest mingil hetkel peaks kogu majanduspoliitika teemal käiv arutelu jõudma ometi kord punkti, kus me küsime enestelt tõsiselt, millist elu me tahame elada? Milline elu on väärt elamist, miks me tahame elada? Mille ja kelle jaoks me töötame, kulutame oma aega, pakume oma andeid, teadmisi ja oskusi? Sest meid ümbritsev ja meie elu tingiv majandussüsteem, meie tehtud kollektiivne töö peaks siiski vastama kõikide eluvajadustele, mitte väheste kapitali kogumise eesmärgile.

Õhust ja armastusest üksi ei piisa, muigame mõruküüniliselt, kui keegi alternatiive pakkuma hakkab. Muidugi ei piisa, kuigi varem või hiljem taipame, et nendeta ei saa. Et armastuseta pole elul mingit mõtet. Aga esialgu piisab sellest, kui mõelda globaalselt, ent tarbida võimalikult lokaalselt, ning pidada silmas soetatud toodete sotsiaalset ning ökoloogilist mõju ja tagajärgi. Piisab sellest, kui lisada oma igapäevaellu selliseid abilisi nagu eetiline pank Triodos Bank ja erinevaid *crowdfunding*-projektidest (Hooandja, Kickstarter) välja kasvanud laenusaite, nagu Zopa ja Lending Club. Ja piisab, kui jagada teistega oma kodu, autot, sööki, riideid, teadmisi, oskusi, aega: Airbnb, et leida soodsaid ööbimiskohti reisidel; Uber, et jagada erinevatel trajektooridel autot, parkimiskohta ja bensiinikulusid ning vähendada saastet; thredUP, et vahetada riideesemeid ja vähendada meeletut tarbimist; Shareyourmeal, et süüa koos naabritega ja vähendada toidu ülejääke; ajapangad, kus oma oskuste, teadmiste või lihtsalt seltskonna pakkumise eest saad vastu just seda, mida vajad ise. Ja nii edasi ja nii edasi.

Need on väikesed asjad. Väikesed sammud, pisikesed muutused, mis ei tee otsa peale vaesusele maailmas, ei lõpeta sõdu ega lahenda näljaprobleemi, vähemalt mitte kohe. Kuid see on üks viis, kuidas näha, tunda ja kogeda, et me saame ümbritsevat reaalsust muuta. Muuta seda paremaks, elamisväärsemaks ja õnnelikumaks. Sest valitsevas olukorras on revolutsiooniline isegi suhtumine, et teistega jagamine, solidaarsus ja abivalmidus on meile palju omasemad, kui ihnus, eraldatus ja ükskõiksus eales olla saavad.

Üks asi veel. Palun makskem mis tahes rahvusest mis tahes maal tegutsevatele autoritele nende loomingu eest, mille internetist endale arvutisse tõmbame! Et nad nälga ei sureks. Et nad saaksid edasi luua. Et neid vääriliselt tunnustada.

Ja nii need revolutsioonid algavad. Väikestest asjadest.

MAIMIKUD MÄNGIVAD KINOLINAL LÄBI SOTSIAALSEID KIMBATUSI

Intervjuu **Katrin ja Andres Maimikuga**. Küsis Emilie Toomela

Lavastajatest abielupaari ühistööna valminud ,,Kirsitubaka'' maailmaesilinastus toimus juba nimekal Karlovy Vary festivalil, Eesti kinodesse jõuab film 17. oktoobril.

Abikaasade Katrin ja Andres Maimiku koostööna valmis Katrini jaoks esimene täispikk film „Kirsitubakas". Tema Balti Filmi- ja Meediakooli lõputööna valminud käsikirja põimiti päriselulisi sündmusi ja loodi armastuslugu, mis viib läbi soo üsna eestilikud, aga miks mitte ka universaalsed inimlikud stereotüübid, karuse metsamehe Joosepi (Gert Raudsep) ja noore linalaka Laura (Maris Nõlvak). Meenikunno rabas toimunud võtete jaoks ammutati inspiratsiooni nii Tättelt, Hendrik Relve raamatust „Eesti looduse vägi" – kuidas mätast teadlikult nuusutada? – kui oma teismeeast. Seksi, drooge ja rokenrolli siit noorteloost aga ei leia, filmis on hoopiski kohmetu, soe ja lihtne atmosfäär, mida täiustab eriti just poola päritolu helinäide. „Kirsitubakas" valmis paarisrakendina ja nõnda saavad lavastajad koos sõna ka käesolevas intervjuus.

Mu esimene küsimus on peamiselt sulle, Katrin. Mis ajendas sind „Kirsitubakat" looma?

Katrin Maimik: Algimpulss tuli tõesti minult, aga ka Andresel oli mõte teha armastusfilmi. Rääkisin talle seiku oma elust ja nii tuligi idee, et neist ühe võiks kirjutada looks, mis oleks ühtlasi mu BFMi lõputöö. „Kirsitubaka" stsenaariumit alustasin seega mina, aga edasi kirjutasime ja tegime kõike koos. Ma ei oska enam eristada, kes mida ja kui palju panustas. Väärtuslikke abimehi oli teisigi, kes nõustasid, kuidas tegelasi arendada ja kuivõrd Nipernaadi-keskne on peategelane ning mil viisil täiustada looduse nüansse, ideid saime ka otse Hendrik Relve rabaraamatust. Film põhineb minu mõningatel päriselulistel sündmustel, mis elavad linateoses oma elu. Tõsiasi, et olen teatud seigad ka reaalselt läbi elanud, annab minu jaoks juurde võimet tunnetada toimuvat ja käivitada ennast loominguliselt. Võib-olla on see alles järgmine tase – suuta kõik mittemillestki välja mõelda, sellist oskust mul ei ole. Ka varasemates töödes olen kasutanud seiku oma elust, näiteks kirjutanud ühes näidendis vanavanematest. Siis mulle öeldi, et väga tubli ja nüüd järgmise võiksid siis juba ise välja mõelda, nagu see oleks mingi mahakirjutamine elust. Praeguseks olen jõudnud sinnamaale, et elu on ammendamatu inspiratsiooniallikas ja ma ei näe põhjust, miks seda mitte ära kasutada!

Andres Maimik: Tihtipeale lähtub filmitegemine ühestainsast kujutluspildist. Minu jaoks algas „Kirsitubakas" kaadrist, kus häbelik alasti tüdruk läheb ettevaatlikult männitüügaste vahel ukerdades rabajärve ujuma. On hommikutund, natuke on veel udune. Enam-vähem sellisena see ka hiljem sündis.

Milline nägi välja käsikirja kirjutamise protsess?

K.M.: Kirjutamine on intensiivne loominguline protsess, mis on täis vaidlusi ja kokkuleppeid, otsinguid ja umbteid. Parimal juhul vallandub selline loominguline energia, mida kumbki ei oskaks eraldi genereerida. Loomulikult istusime vahetuste kaupa arvuti taga, aga stseenide väljamõtlemine ja arendamine käis ikka üheskoos. Peab ütlema ka seda, et filmi vist ei tohiks kirjutada viisil, et sa ei tea, kus see lõppeb, aga meie tegime just nii.

A.M.: Kirjutamisprotsess oli sageli kohapõhine. Meie Värska kodus on üks seitsmekilomeetrine rada, mis viib ümber järve ja läbi metsa. Soine koht on seal, sillast üle ja siis tuleb väike oja. Tihtipeale jalutasime kahekesi lapsele lasteaeda järele ning parimad stseenilahendused sündisid just selle jalutuskäigu jooksul. Valdur Mikita kirjutas „Lingvistilises metsas" vilksavatest puuvõradest, mis käivitavad sünesteetilise taju, ning draama hakkab lahti rulluma. Motoorne liikumine on kasulik ajuvereringele ning ergutab loometööd. Tuiamine võib muidugi toimuda ka kodus, üks kirjutab ja teine teeb toas ringe – me oleme nagu kaks lunaatikut! Palju olulisi sündmusi kirjutasime ka maanteelokaalides Riia lennujaamast tagasi sõites.

K.M.: Stsenaariumit koostades püüdsime meenutada, mis asjad olid teismeeas olulised. Näiteks igasugused fetišimomendid – teatud lõhnad ja maitsed, mille kaudu hakkad oma ihaldusobjekti meelde jätma ja hiljem taaslooma. Ostad raamatu, mida see inimene luges, või tõlgid laulusõnu, ning näed erinevaid sündmusi eriti tähendusrikkana, kuigi objektiivselt ei pruugi selleks alati põhjust olla.

Katrinil on võib-olla lihtsam end selle noore tütarlapsega samastada, kes loos mängib. Andres, kuidas sina suhestud kahe peaosalise, eriti just Lauraga?

A.M.: Koostöö temaga oli väga huvitav, kuid olen nõus, et mina pidin suhtlema temaga kaugemalt, kui Katrin seda tegi. Sellegipoolest, kuna Laura kaudu avanesid filmi sündmusteahelad, siis oli vaja talle kõige enam kaasa elada. Üllatuslikult oli pigem keerulisem Joosepi tegelaskujuga, kelle puhul rääkis võib-olla kahjuks ka mu poolnaljamehe taust – meespeategelane oli esialgu liialt enda karikatuur ja ta ei olnud tõsiseltvõetav. Rääkides loodusmeestest – n-ö vabadest radikaalidest –, kes alati kuhugi ära lähevad, teevad ümbermaakerareise ning teavad salakohti kusagil soodes. Nad on sedavõrd koloriitsed, et on kõigest õhkõrn joon, mida ületades nad muutuvad ülekoloriitseks. Me ju teame, mis asi on tätteism (*naerab*)! Tätte kindlasti ei tahaks olla iseenda paroodia, ent sellegipoolest on liikvel tema teatud kuvand. Kirjutanud valmis Joosepi karakteri, tundsime ühel hetkel, et peame sellega veel natuke lisatööd tegema. Õnneks oli meil ka väga intelligentne näitleja (*Gert Raudsep* – E.T.), kes taipas ära õige vaibi. Ta litsus ühtaegu ka Fred Jüssi pedaali, ent tegi seda usutavalt ja armsalt. Näiteks kui nad ronisid filmis vaatetorni ja kuulasid matkaseltskonnaga koos „vaikuse" häält. See läks üsna pateetiliseks, kuid Gert oskas selle nii välja mängida, et see ei mõjunud naeruväärselt.

Mulle tundus filmi toon kohati pastišilik, õelat nooti ma seal ei tajunud.

K.M.: Õelust me tõesti ei tahtnud, pigem soovisime näidata, miks ühele tütarlapsele võib Joosepi-taoline meeskarakter sümpaatne olla. Alguses võib tunduda, et mis tüüp see on selline!

A.M.: Mõnikord on ka nii, et tegelane võib olla omapärane, ehk isegi jabur, ent on sellest hoolimata kütkestav. Esiti tuleb ju see haisva madrusesärgiga „vanamees" noorele tüdrukule ligi, hakkab käperdama ja sunnib pekki sööma. „Sina ei pea küll dieeti pidama!" on Joosep kui antisarmi maailmameister. Ometigi, see viib kuhugi. Samuti ei olnud peategelane Laura mõeldud kordagi koomilise või noore ja rumala tüdruku klišeena.

Kui palju 17-aastast Marist juhendama pidi?

A.M.: Maris aitas oma rollile väga palju kaasa, vastasel juhul oleks see võinud ehk liiga pueriilsena mõjuda. Ta ise ei ole tegelikult nii nähvits kui tema tegelaskuju, pigem näib ta päriselus vaoshoitu ja viielisena. Vähemalt esialgu. Ta on nagu muinasjutuprintsess, kes kammib oma juukseid 300 korda päevas. Lõpuks panime selle filmi ka sisse. Teoses oli detailide tasand väga oluline ja saime näitlejatelt endilt nüansse juurde.

K.M.: Enamasti oli Marisel kõik olemas, teiste näitlejatega oli isegi kohati rohkem tööd. Kohtusin Prantsusmaal ühel filmifestivalil Stacy Martiniga, kes mängis kandvat rolli Lars von Trieri „Nümfomaanis". Stacy oli võtete ajal 21-aastane ja see oli tema esimene näitlemiskogemus täispikas filmis. Ta kehitas õlgu ja ütles, et mis seal ikka nii erilist oli, oli küll väsitav, aga samas väga huvitav. Vaadates, missugune hull roll see oli, on see ikka hämmastav! Näitlejal peab olema enesekindlust ja oskust režissööriga kaasa kulgeda. Noortel inimestel võivad asjad, mis peaksid nõudma tohutult eneseületust, kuidagi eriti loomulikult ja sundimatult välja kukkuda. Võib-olla nad ei tea veel, mida karta.

A.M.: Marise enda tüüne sarm muutis Laura tegelaskuju sügavamaks kui tavaline torssis teismeline. Antud filmi puhul ongi väga oluline õige *casting*. Lavastaja üheks ülesandeks on luua positiivne atmosfäär võtteplatsil. Isegi kui sa ise kõhkled ning muretsed, peaksid oskama seda varjata ning looma mulje, et me kõik ajame siin õiget asja ning teeme ühiselt üht erakordset filmi. Noorele näitlejale on oluline, et teda ümbritseks turvamull, et teda hinnataks ja antaks julgustavat tagasisidet. Siis on palju suurem võimalus, et kaitsekihid pudenevad maha ja hakkab imesid sündima. Häbi publiku ees tuleb kindlasti mõttesse siis, kui on vaja paljalt kaamera ees kakerdada.

„Kirsitubakat" võib käsitleda kui kohmetut komöödiat, mis on ka mujal Euroopas jälle populaarseks saanud. Millisena te ise oma filmi naljasoont näete?

K.M.: Filmis leiduvad naljad peegeldavad kindlasti ka meie enda huumorimeelt.

A.M.: Huumori tuum on igal juhul see, et keegi on kimbutavas olukorras, aga temaga ei juhtu midagi fataalset – kukkumine banaanikoorel ei lõpe vana kooli filmides kunagi invaliidistumisega. Moodsam huumor on seevastu viidud järjest realistlikemasse olukordadesse ning üha enam käsitletakse sotsiaalseid kimbatusi. Tegelane teeb margi täis, proovib täiesti lootusetul viisil muljet avaldada või on ebaadekvaatselt enesekindel. Teisisõnu, mäng keerleb ümber sotsiaalsete koodide ja kirjutamata reeglite. Mulle isiklikult on *cringe*-tüüpi naljad alati istunud ning tundub, et see on *mainstream*'iks saanud. Varasemalt oleme kasutanud seda meie lühifilmis „Hõbepulm", kus see on eriti teadlikult demonstreeritud ning tangot tantsitakse kolmekesi. „Kirsitubaka" tegevus toimub väikelinnas, ehk sealt pärinebki figuuride imearmas kohmetus.

Katrin ja Andres Maimik. Foto: erakogu

Kohmetus lahenes tantsus. Milline nägi välja teie koostöö Renate Valmega?
K.M.: Leidsime, et noorel tütarlapsel peaks olema selles filmis üks asi, mis talle väga meeldib. Kuna näitlejale valmistas rõõmu flamenko, siis valisime selle. Katastroofi vältimiseks me ise tantsukava tegema ei hakanud ning palusime Renatet, kes on tõeliselt professionaalne, ent samas mitte liiga klassikaline. Tema aitas mõelda ka Joosepi tantsu.
A.M.: Renate on imetlusväärne koreograaf. Kusjuures, Marisega läks tantsustseenide õppimine väga lihtsalt, kuid Gert muutus küll kohmetuks. Alguses aeti meid kõiki ruumist üldse välja ja ta ei tahtnud seda meie ees isegi läbi teha, vaid kaamera pandi kohe käima, kui nad Renatega valmis olid saanud. Tegemist on küllalt vastandlike inimestega – Maris absorbeeris, aga „aktjor aktjorovitš" Gert hakkas kohe mõtlema ning lähenes stseenidele väga analüütiliselt.

Kuidas on kehakeel eesti filmides muutunud ja missugune on see „Kirsitubakas"?
A.M.: Kindlasti on kõige märgatavam muutus see, et näitlemismaneer on kujunenud tunduvalt realistlikumaks. Uued koolkonnad on peale tulnud ja oluline on märkida, et ka filmide sisu on tõsielulisemaks muutunud. Mõnda aega tagasi olid filmimaailmas üleüldiselt väga trendikad linateosed, mille puhul ei saanud hästi aru, kas tegemist on dokumentaali või mängufilmiga. 60–70ndate traditsiooniline suund, kus näitleja tõmbas kopsud õhku täis ja hakkas näitlema, mõjub tänapäeval sihitu manerismina ning liigse näpuga näitamisena. Vaadates kõiki meie kuldaja legendaarseid näitlejaid alates Voldemar Pansost, võib nentida, et no küll ikka näitlesid! Ja ka salvestustehnika oli selline, et kõigil tekkis veel ka n-ö porgandihääl.
K.M.: Kõik oleneb ka teemast, millest film räägib. „Vanadesse armastuskirjadesse", kus on loodud Valgre maailm, see sobib. Näitlejad peavad kohanduma vastavalt sisule. Žestid ja miimika on kahtlemata muutunud vabamaks ning seda taotlesime ka „Kirsitubakas".
A.M.: Vanades eesti dokfilmides on inimesed kaamera ees samuti justkui lõksus, nagu nad oleksid kinni seotud. Ilmselt tuleneb see ühiskondlikust formatsioonist: ütled vale sõna ja kaod igaveseks. Samas on ka üksikuid mängufilme, mis ei ole senini kaotanud oma värskust, minu jaoks on nendeks näiteks „Keskea rõõmud" või „Tätoveering".

Millises etapis te muusika valisite?
A.M.: Stsenaariumisse on sisse kirjutatud Ewa Demarczyki lugu. Ühe pala pidime autoriõiguslikel põhjustel välja vahetama, see oli Marise tantsustseenis.
K.M.: Lõpulugu, Stuart Staplesi „Leaving Feeling", oli meie kindel soov, hoolimata sellest, kui palju see maksma läks, me igal juhul tahtsime seda! Originaalmuusika tegi meie sõber Sten Šeripov. Ta oli komponeerimise ajal välismaal ja saatis valminud filmimaterjali põhjal helirea. Muusika lisandudes tundub see alguses täiesti võõras – oled juba harjunud teost ühtmoodi nägema, ent kokkuvõttes olen väga rahul. Treileris on samuti Steni muusikat ning mitmelt poolt on küsitud, et mis lugu see on, näiteks Venemaalt on juba kirjutatud.

Kas eesti filmides tehakse *product placement*'i? Nägin filmis näiteks erinevaid Apple'i tooteid.
A.M.: Mitte eriti. Värska vee pudel oli meil pudelimängus, aga see oli rohkem naljaga pooleks, nad andsid meile vett.
K.M.: Üldiselt seda püütakse vältida ja see on pigem soovimatu nähtus. Mäletan, et kui esimesed eesti seriaalid tulid, siis neis oli küll erinevaid tooteid vaat et igas stseenis sees. Diroli pakk pandi keset lauda ja seda näidati siis ikka väga suurelt.
A.M.: Seda näeb pigem televisioonis, kinos ei ole *product placement*'i efekt nii suur. Eesti ettevõtted on ise nii väikesed, et veeretavad iga senti peos, enne kui selle kuhugi investeerivad. Vaevalt et turunduse perspektiivist esimesena kino pähe turgatab, aga sõltub ka produtsendi veenmisoskusest. Mis puudutab suuri brände, siis neil on paremaid kohti kui eesti filmid, kuhu oma raha paigutada. Minu filmides on küll olnud sellist toetust, aga enamasti ei ole kombeks seda avalikustada.
K.M.: „Kirsitubaka" toetajad on Eesti Filmi Instituut ja Eesti Kultuurkapital. Rahast ei piisa vist kunagi, aga me planeerisimegi väikese eelarvega filmi. Ja valmis ta sai. Eelarve sisu minu meelest ei dikteeri. Väheste näitlejatega on võimalik teha filmi väga soodsalt. Järgmises filmis, mis räägib isa ja poja suhetest, on meil plaanis lõpetada uputusega! Meri tungib maale. Produtsent haaras selle peale muidugi kahe käega peast kinni. Praegu oleme sellega alles käsikirja loomise järgus, meid valiti ka ScripTeasti programmi töötuppa seda arendama. See on tõesti suurepärane võimalus ja ehk leiame sealt ka sponsoreid.
A.M.: Eks sellega peab ka ettevaatlik olema, et uued partnerid liialt sisu dikteerima ei hakkaks.

Milliseid võttekohti operaator kasutas? Mõned nurgad olid ikka kuskilt väga kõrgelt üles võetud.
K.M.: Mihkel (*Soe* – E.T.) tahtis ronida!
A.M.: Ta on tegelenud alpinismiga ja nii kui tuli võimalus kuhugi turnida, sinna ta kohe ka sööstis, kallis tehnika seljas, nagu väike ahvipärdik. Produtsent üritas teda vaos hoida, et ta ilma julgestuseta kuhugi ei läheks.
K.M.: Vaatetorni stseeni ajal pani ta vöö ümber ja rippus koos kaameraga väljaspool torni ja filmis. Mina ei suutnud seda vaadata (*naerab*)! Nii palju, kui vähegi suutsime, püüdsime kõike ühe kaadriga teha. See oli raske, aga minu meelest seda väärt. Ja sellega kaasnevad ka riskid – hiljem enam väga palju muuta ei saa, vahelt lõigata ja rütmi tihendada. Materjal on selline, nagu ta on.
A.M.: Kui võtteplatsil midagi untsu läheb, tuleb otsast peale alustada. Näitlejatel samas võib olla kergem rolli sisse elada ja emotsioone tajuda, selle asemel et erinevaid võttenurki kakskümmend korda uuesti teha. Valitud meetodi puhul tuli väga täpselt paika panna kaamera liikumine ja tegelaste positsioonid ning eelnevalt läbi mõelda, mida vaataja igal ajahetkel näha võiks soovida. Katkestamatuses on oma võlu, sest see tugevdab dokumentaalset kohalolutunnet.

Kui te järgmist filmi ka koos plaanite, siis võib arvata, et teil oli koos mõnus filmi teha.
K.M.: Täitsa talutav jah.
A.M.: Elasime üle.
K.M.: Tegelikult on koos väga hea teha, üksi enam ei viitsikski. Kui ühel mõte ei liigu, siis teiselt ikka midagi tuleb. Võtteplatsil on oht muutuda kaootiliseks, aga ka see läks üllatavalt sujuvalt ning saime üksteist toetada.
A.M.: Õnneks oli tegemist ka lihtsa filmiga, ei olnud palju näitlejaid ega arvukalt erinevaid võttepaiku. See on tinglikult noortefilm, aga ilma klassikaliste komponentideta, seal ei ole seksi, drooge ega rokenrolli.

On hoopis poola muusika. *(Kõik naeravad)*
Kuidas te režissööridena üksteist täiendate?
A.M.: Katrin, mida ma sinu käest õppinud olen? Ära vaata mind sellise pilguga.
K.M.: Väga põnev, ma ootan vastust.
A.M.: Praegu, kui ekraanil kujutatakse kõike – nagu ütles William Blake, et liialdused on tee tarkuse templisse –, positsioneerisime meie ennast sellele vastu. „Kirsitubakas" isegi ei suudelda, palju toimub ekraani taga. Püüdsime leida vibratsiooni, mis ei ole ekstsessiivne, vaid pigem sissepoole pööratud. Professionaalses mõttes on väga hariv ja edasiviiv sellist filmi teha. Katrin on psühholoogiliselt pädev ja peenetundeline, minu lahendused on teinekord liiga lihtsakoelised ja rohmakad. Katrinil on silma detailidele ja nüanssidele, õrnadele kujunditele ning tal on tohutus koguses emotsionaalset intelligentsust.
K.M.: Saada mulle ka pärast see salvestus!

PIDU, MIDA EI TASU MAHA MAGADA

Intervjuud Mattias Fridelliga loe Müürilehe veebiväljaandest

Brasiilia teknotšikk Anna Leevia Hetkes

Anna Leevia on brasiilia tüdruk, kes armastab audiovisuaalset universumit ja teab, et hea miks on väärt rohkem kui tuhat sõna! Tema huvi elektroonilise muusika vastu tekkis esimest korda Atari Teenage Riotit kuuldes ning nüüdseks tuuritab neiu juba ise mööda maailma, jõudes 25. oktoobril Tallinna esinema.

Annat inspireerivateks helivõluriteks on Guido Schneider, Masomenos, Ricardo Villalobos, Richie Hawtin, Trent Reznor, Sascha Braemer, Addictive TV ja The Prodigy. Tema eripäraks on pikad (raideris on kirjas, et ta PEAB mängima vähemalt kaks tundi), eklektilised ja tugeva atmosfääriga setid ja mitte kuigi tihti ei kohta DJ-puldi taga tüdrukut, kes nii karmi teknot põrutab! Hetkel Berliinis resideeruvat Annat võib kohata sellistes klubides nagu Watergate, Club der Visionaere ja Chalet, millest viimases on ta ühtlasi ka resident-DJ.

Tallinnas esineb Leevia klubis Hetk toimuva ürituse Hektik raames.

Processed Label Night Ulmes

17. oktoobril leiab Tallinnas klubis Ulme aset plaadifirma Processed õhtu, mille eesmärk on esitleda artiste nii Eestist kui välismaalt. Peagi kolmeaastaseks saav Processed on väljastanud praeguseks kaheksa helikandjat, seda nii faili-, CD- kui vinüüliformaadis.

Üritustesarja esimesel peol astuvad üles plaadifirmat vedav Margus Löve *alias* 1DERL&, *live*-etteastega Mihkel Maripuu *alias* Compound Minerals ning väliskülalisena Rootsist pärit Mattias Fridell, kelle jaoks on see esimene kord Eestit külastada.

Mattias Fridell on Lõuna-Rootsis resideeruv produtsent ja DJ, kelle muusikat on ilmunud alates 2000. aastast, sealhulgas plaadimärkide AFFIN, Labrynth ning Naked Lunch alt. Lisaks enda loomingule tuntakse teda ka andeka remiksijana. Kuna sajaprotsendiliselt muusikale pühendunud Fridell tegeleb muu hulgas masterdamisega, võib tema settides kuulda suure tõenäosusega veel ilmumata pärleid teknomaastiku suurnimedelt.

Õhtu visuaalse külje eest hoolitseb VJ Faze ning kohapeal on võimalik soetada ka plaadifirma toodangut.

Konstantin. Foto: pressifoto

Peosari ДИМА toob Tallinnasse Lee Gamble'i

10. oktoobril haaravad kohvikklubi Protesti enda helide alla eksperimentaalsele ja elektroonilisele muusikale keskendunud leibeli PAN hoolealune Lee Gamble ning Riiast Eestisse saabuv N1L.

Birminghami juurtega, kuid praeguseks Londonis resideeruv Gamble alustas oma DJ-karjääri piraatraadiojaamades ning veetis oma teismeea tärkava *jungle*-muusika skeene keskel. Tema enda looming võttis sellest olenemata aga eksperimentaalsema suuna, mille tulemuseks oli 2012. aastal ilmunud ja ambientsema varjundi omandanud vanade *jungle*'i miksteipide kogumik „Diversions 1994–1996" ja kuu aega hiljem avaldatud tekno ja avangardi sügavustesse laskuv „Dutch Tvashar Plumes", mille FACT Magazine 2013. aasta Alternative Brit Awardsil oma lemmikalbumiks tunnistas. Septembris ilmus Gamble'il juba neljas kauamängiv „KOCH", mis vaatab PANi infole toetudes rohkem tulevikku ning keskendub muusikale kui konkreetsele seisundile.

Peosarja ДИМА raames oma laiviga üles astuv N1L ehk Martins Rokis on aga mees, kes on eksperimenteerinud elektroonilise muusikaga juba 90ndate lõpust ning esitlenud oma muusikat tugevalt visuaalide ja erinevate kontekstidega siduvaid töid üle kogu maailma. N1L on tema kõrvalprojekt, mida iseloomustavad mitmesuguste tantsumuusikavormidega katsetamine ning nostalgia ja futurism samaaegselt.

Lisaks Gamble'ile ja N1Lile astuvad üritusel DJ-settidega üles Kersten Kõrge ning Middle Class Residents.

Plänet Elva esitleb: Konstantin (Giegling/DE)

10. oktoobril keerutab klubis Ulme plaate maineka põrandaaluse plaadimärgi Giegling üks ninameestest Konstantin Knust. Konstantin pälvis suurema tähelepanu duo Kettenkarussell koosseisus viis aastat tagasi ilmunud EPga „I Believe You And Me Make Love Forever", mis oli ühtlasi koos hea sõbra DJ Dustiniga algatatud Gieglingi esimeseks väljaandeks ja edasise suuna kujundajaks. Plaadimärgi stiil on üsnagi eksperimentaalne ja kaasahaaravalt rütmiline, põimides huvitavaid ja omapäraseid sämpleid, süntesaatorihelisid, tugevaid bassiliine ja leidlikke trummimasinamustreid. See kooslus sobib valatult Konstantini pikkadesse hüpnootilistesse DJ-settidesse, mis on oma olemuselt sidus segu värskest ja end ajas tõestanud *house*- ja teknomuusikast.

Praegu on Gieglingist saanud üks hinnatuimaid väikeleibeleid saksa *underground*-skeenes ning on teiste seas koduks ka rahvusvaheliselt kõrgelt hinnatud produtsentidele, nagu Traumprinz (Prince of Denmark) ja Edward. Nüüdseks korraldab Giegling regulaarseid peoõhtuid Berliini tantsumekas Berghainis ja teistes klubides üle maailma.

Lisaks Konstantinile mängivad lahtise lõpuajaga peoõhtul muusikat klmn, Mava ja Paul.

Taani *stoner rock*'i bänd Get Your Gun ja Crystal Cloisters Genklubis

Neljapäeval, 23. oktoobril astub Tartus Genialistide Klubis üles tumeda *stoner rock*'i bänd Get Your Gun Taanist, keda soojendab instrumentaalset postrokki viljelev Tartu punt Crystal Cloisters. Vennaste Andreas ja Simon Westmarki ning Søren Nørgaardi vedamisel tegutseva kollektiivi muusikast võib leida nii suurlinlikku võõrandumist kui tühermaaängi ning mõjutusi kantrist, surfirokist ja postpungist.

Crystal Cloisters on 2010. aastal loodud bänd, mille põhisuunaks on instrumentaalne muusika. Grupi käekirja on mõjutanud erinevad stiilid ja nii on kujunenud välja helipilt, kus sulavad kokku rokk, *metal*, džäss ja *noise*.

Oma kodumaal tänaseks suurte tulevikulootuste ning hinnatuimate *live*-bändide nimistus figureeriv Get Your Gun esines Eestis esmakordselt 2012. aasta Tallinn Music Weeki raames, kust sai pärast positiivset tagasisidet ja esmaseid sõlmitud kontakte alguse ka nende tee festivalilavadele üle ilma.

Sel aastal on Get Your Gun esinenud sellistel esimese kategooria festivalidel nagu Roskilde ja SPOT Festival. Tegemist on *live*'is superhea bändiga, kel on kasvav fännibaas ka Eestis. Nagu Get Your Gun ise on öelnud: „Oleme jätkuvalt *underground*-bänd, aga ma oletan, et meid on märgatud meie maruliste ülesastumiste tõttu."

TELLI MÜÜRILEHT AASTAKS KOJU KÄTTE

Saada kõrvalolev tellimissedel postiga meile.

MÜÜRILEHT

Tellija: nimi:
aadress:
e-post:

Jah, ☐
*soovin tellida Müürilehe aastaks 18€ eest omale postkasti.**

(PS. Lipiku pöördele võid kleepida postkaardi)

**Tellimissedel peab jõudma Müürilehe toimetusse hiljemalt 31. oktoobriks. Müürileht ilmub iga kuu (v.a jaanuaris ja juulis) esimesel kolmapäeval. Aastatellimus sisaldab 10 lehenumbrit.*

SAAJA
TASUB POSTIKULU
Luba nr 1826

MAKSTUD VASTUS
EESTI

Müürileht
Tatari 64
10134 Tallinn

INTELLIGENDID EI TANTSI

Sirel Heinloo

„We're fools whether we dance or not;
so we might as well dance."
(jaapani vanasõna)

Sattusin hiljuti lugema umbes kümne aasta vanuseid rootsi kirjandusajakirju. Lisaks artiklitele, mille sealt leida lootsin, jäi mulle silma üks tekst kroonikarubriigist – „Õiged kirjanikud ei tantsi" (Karlsson 2003). Ah nii siis? Jajah. Selle artikli autor oli omakorda sattunud artikli peale, kus Uppsala ülikooli emeriitprofessor Birgitta Holm kirjeldab oma tantsukogemusi ja eelkõige oma suurt armastust tango vastu. See praeguseks juba seitsmekümneaastane daam olevat nimelt nentinud, et kuigi ta on tantsinud nii automehaanikute, prügivedajate, arstide kui ka tuumafüüsikutega, st inimestega väga erinevatelt elualadelt, ei ole ta kohanud tantsuõhtutel eriti humanitaare, akadeemikuid ega kirjanikke. Niisiis „kirjanikud ei tantsi".

Seda väidet hoolimatult laiendades võib sattuda väga kergelt lahterdamisse, millega ei pruugi peale veidikese tüli suurt rohkemat saavutada. Sellegipoolest, olgugi et Birgitta Holm võis kõnelda pigem subjektiivselt, leidub kirjanduses piisavalt näiteid, kus tantsu ja kirjandust/kunsti sel moel vastandatakse. Holm ise toob näitena välja teda ennast noorena mõjutanud Thomas Manni „Tonio Krögeri", kus peategelane näeb seltskonnatantsus eelkõige labasust ja rumalust (Holm 2004: 64).

Niisugust eelarvamust on kohanud ka esimesena viidatud artikli autor Henrik Karlsson. Talle eneselegi on mõnikord tundunud, et *house*'i-, hiphopi- või salsaõhtutel tantsivate inimeste tantsuhuvi on pöördvõrdelises seoses loetud raamatute hulgaga. Just osalt seetõttu ongi nii, et „kui intellektuaal ennast tantsupõrandale ajab, teeb ta seda kindlasti iroonilise suhtumisega. Vaata, kui tobe ma välja näen. Võtta muusikat ja tantsu tõsiselt, püüdmata seksikas välja näha [ja sebida], ei tule mõttessegi". (Karlsson 2003) Kindlasti on siin tajutud teatud tüpaaži, kuid õnneks ei saa seda liiga suure üldistusena eesti kirjandus- ja kultuuriinimeste kohta väita. Meil on nii tantsivaid luuletajaid kui ka plaate keerutavaid intellektuaale.

Samas, ilmselt niisugust enesekaitseirooniat vajavad tantsu puhul tegelikult paljud inimesed, kes harva tantsupõrandale satuvad. Tants, mis ju tegelikult on üks parimaid viise, kuidas ühendada oma erinevad minad tervikuks, satub antud juhul mina terviklikkust hoopis kõigutama. Mis siis veel rääkida spordikaugetest ja põduratest kirjanikest, kellele võib väljakutseks osutuda ükskõik milline füüsiline pingutus. Marcel Proust on siin üks ilmekaim näide. Tema puhul võiks aga oletada, et ehk leidis ta sarnase kogemuse muusika kaudu. Romaanisarja „Kaotatud aega otsimas" tunnuspalaks saanud Vinteuil' sonaat näib sellele igatahes viitavat. Iseenesest on aga veidi üllatav, et Proust oma aja kohta nii vähe tantsust kirjutas. Sel ajal tekkis ja levis palju tantsustiile, näiteks sellised seltskonnatantsud nagu fokstrott, samba ja tango. Niisamuti oli see ka aeg, kui tantsust hakkas kujunema üha enam iseseisev kunstiliik – ja aeg, kui alguse sai vabatants (moderntants).

Tantsu madal või tõrjutud staatus ühiskonnas on kindlasti seotud muu hulgas tema noorusega kunstimaailmas. Neid teisi põhjuseid ma ei hakkakski aga uuesti nimetama, need tulevad inimestel niisamagi meelde. Samas, mida rohkem ma selle peale mõtlen, seda suurem kergendus ja rõõm mul on, et ma olen kasvanud koos tantsuga, koos vabatantsu ja veel teistegi tantsudega. Mul on nii hea meel, et ma ei pea avastama tantsu enda jaoks näiteks 50–60-aastaselt nagu Birgitta Holm. (50–60-aastaselt poleks ka niisama lihtne alustada.) Ning minu jaoks on loomulik mõelda, et tants on eraldi kunstivorm. Tants ja liikumine on saanud mu elu loomulikuks osaks. Ma ei pea endale välja mõtlema motivatsiooniprogramme stiilis „suveks saledaks", et trennis käia.

Tants õpetab ka oma keha armastama. Kõik see juhtub kuidagi märkamatult. Vaatevälja, kus kehad liiguvad, ei teki tühiseid iluvigu. Nende jaoks ei ole ruumi, sest kõik muu on piisavalt huvitav ja lummav.

On veel üks veider, aga lummav asi, mida tants teeb. Ta paneb täiskasvanud inimesed keksima. Aga mida on keksimiseks vaja? Ma arvan, et spontaansust, julgust ja eelkõige rõõmu. Inimesed, kes tantsivad, ei unusta keksimist ära, olgugi et nende kehateadlikkus ja kontroll keha üle on tihtipeale paremini arenenud kui paljudel teistel. Ma soovin, et niisuguseid inimesi oleks maailmas rohkem. Seda enam, et tantsimine on miski, mida kõik pisikesed lapsed teevad, eriti veel ajal, kui keha üldine koordinatsioon tegelikult veel väga usaldatav ei ole. Tantsitakse ja keksitakse ikkagi. Aga siis millalgi unustavad mõned lapsed tantsimise ära. Keksitakse küll veel mõnda aega edasi, siis unustatakse seegi.

Laste ja noorte tantsulusti tuleb hoida. Kui sellele tantsulustile lisanduvad aastatega kogemus, tarkus ning teadlikkus sellest, kuidas oma kehale mitte liiga teha, on ka hiljem hoopis lihtsam midagi uut omandada. Ja miks siis mitte minna 55-aastaselt *lindy hop*'i õppima? Tants tundubki kohati üks kõige mõistlikumaid hobisid. Üks viis, kuidas ellu jääda.

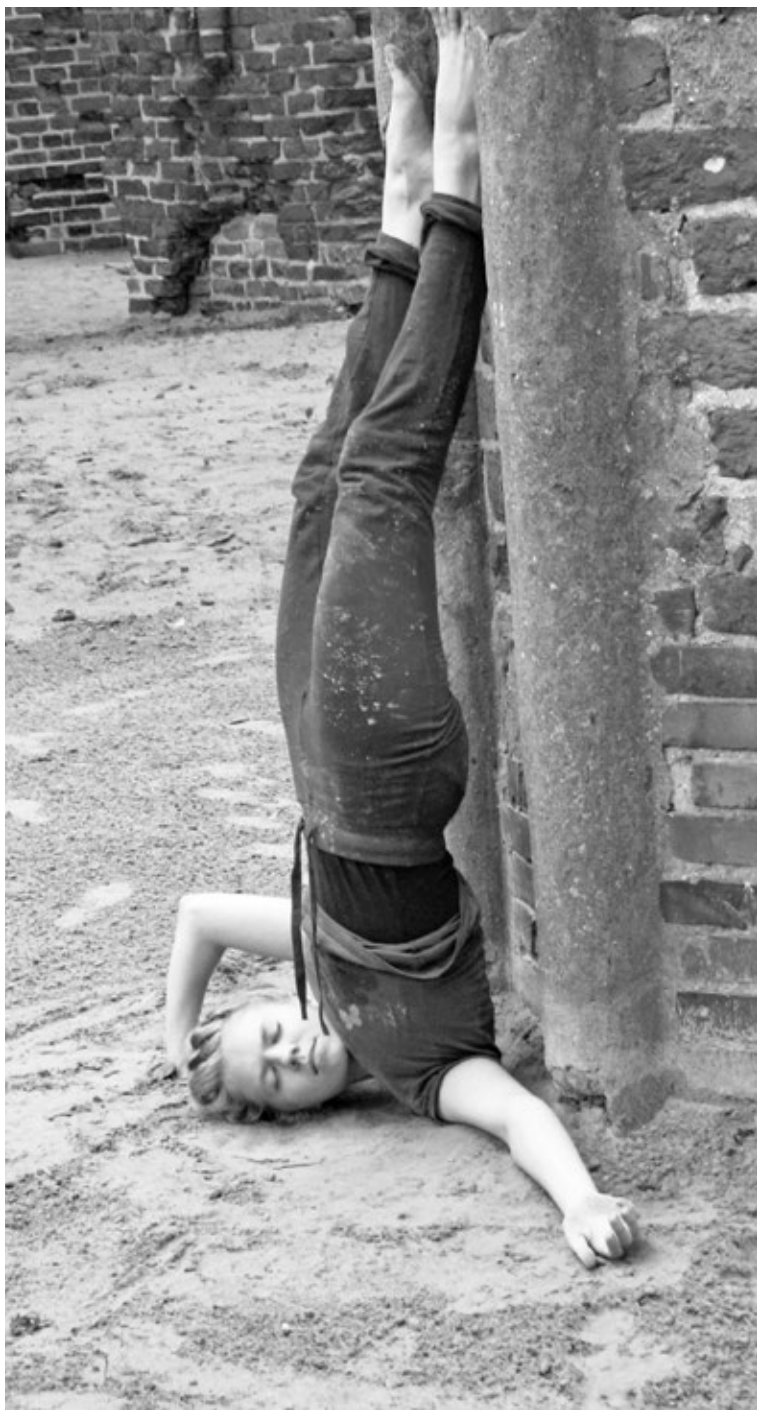

Helle Mari Toomeli lavastuse „Sin alma / Con alma" proov Tartu Toomkiriku varemetes.
Foto: Anne Tamm-Kivimets

Holm, Birgitta 2004. Pardans: med fragmenter av en kavaljersröst av JP.
Karlsson, Henrik 2003. Tuffa författare dansar inte. – Allt om Böcker, nr 3, lk 45.

Artikli autor Sirel Heinloo on Tartus tegutseva Just Tantsukooli vilistlane ja käesolev artikkel on inspireeritud 15. augustil toimunud vestlusringist, kus osales veel teisigi stuudio vilistlasi.

Tänavu oma 30. sünnipäeva tähistav Just Tantsukool (endine H Stuudio, varasem Hetero Stuudio) on üks esimesi tantsustuudioid Tartus ja ka Eestis, kus hakati lastele ja noortele vabatantsu õpetama. Stuudio sai alguse 1984. aastal.

Vabatantsu iseloomustab keha vaba liikumine ja väljendus. Selle baasiks on klassikalise tantsu tehnikad, kuid tehnikast olulisemakski peetakse Just Tantsukoolis loomingulist julgust, kehasõbralikku loomulikku liikumist ning eriti õpilaste eneseväljendust. Kooli eripäraks on lähenemine tantsule kui etenduskunstile ning seda juba esimestest klassidest peale.

Just Tantsukooli juubeli galakontsert toimub 13. detsembril Vanemuise teatri suures majas.

Vaata lähemalt: justtants.ee

SIGISMUND VON KRAHLI TAGASITULEK

Pärast Von Krahli Baari lammutamist tehti maatasa ka garderoob ning teatri ülemise korruse ruumid, kus veel äsja tegutses teatri kontor. Viimasel ajal kostab sellest Rataskaevu tänava majast ainult kolkimist, saagimist ja puurimist. Aknad on tolmused ja praokil ukse vahelt lööb välja tolmupahvakaid. Keegi ei saa sisse, keegi ei saa välja. Ukse peal tervitab uudishimulikke möödujaid silt „ABANDON ALL HOPE YE WHO ENTER HERE". Mõnel üksikul uitajal on õnnestunud märgata öösel Von Krahli Teatri ülemise korruse aknal kiitsakat siluetti, mis kuulub vanale habemikule. Ta seisab seal kindlalt ja liikumatult justnagu iidne sammaldunud kivi karge fjordi ääres. Häda neile, kelle pilk on temaga juhuslikult kohtunud. Vana habemiku silmavaade on nii külm ja sügav, et paneb hambad plagisema. Külm jutt käib otse luudest läbi. Sotsiaalmeedias sosistatakse, et samadest akendest kostab vahel madalhäälset norrakeelset pominat ja homeerilist naeru. Ebakindlad ja vähe treenitud näitlejahääled loevad valjuhäälselt armastusluulet – Mercat, Indrek Hirve, Jaan Krossi ja Artur Alliksaart. Kord üritati räppida kooris Triin Tasujat, fsi, Andra Teedet, Emil Todet, Jacques Préverti, János Áfrat. Keegi üritas lugeda isegi Juhan Liivi, aga hääl katkes, otsekui süda oleks poolelt sõnalt seiskunud. On juhtunud teisigi kummalisi asju. Üks Von Krahli Baari endine ettekandja olevat leidnud hiljutisel paduvihmasel õhtul teatri eest rentslist Raymond Carveri novellikogu, mille kaaned lainetasid ja lehed olid lootusetult kokku kleepunud. Ta kooris näpuotstega lahti avalehe, kus pealkiri oli raevukalt maha kriipsutatud. Seal laiutas hoopis punase huulepulgaga kirjutatud tekst „Millest me räägime, kui me räägime armastusest ehk BARBARELLA". Autor: Sigismund von Krahl. „Millest me räägime, kui me räägime armastusest?" olevat tütarlaps endamisi korranud ja pilgu üles tõstnud. Akna pealt vaatas talle vastu muigav Sigismund von Krahl, kes kutsus neiu sõbraliku käeviipega sisse. Ja ta läkski. Rohkem pole me temast kuulnud.

Eesti Popsi taga seisavad kunstiülikooliaegsed muusikasõbrad koosseisudest Borax ja ÖÄK ehk Janek Murd ja Erkki Tero. Koos teevad nad bändi 3Pead, veavad Raadio 2-s iganädalast raadiosaadet „Eesti Pops" ning korraldavad samanimelist festivali. Mõõduka käiguga kulgeva kodumaise leibeli mootoriks on usk žanripiirideta ja originaalsesse muusikasse ning selle haaramine võimalikult ajatul moel.

Kuula ka: soundcloud.com/eestipops, eestipops.bandcamp.com

EESTI POPS AVASTAB ENDA LEMMIKUD EDETABELITE LÕPUST

Eesti Pops

„Kuni leidub andekaid, loovaid ja julgeid muusikuid, kujuneb ka „eesti saund". Kes läheb kaasa masside ootustega, pole tõenäoliselt mitte loovisiksus, vaid ärimees."

Plaadifirma sättis virtuaalse ümarlaua taha pea kõik oma hõlma all tegutsevad artistid, et pinnida tavapärase eduraporti asemel välja, millest koosneb eestimaise nišimuusiku argipäev ja mis neid kõigest hoolimata muusika juures hoiab. Vestlusringis osalesid Argo Vals, Alan Olonen (Kali Briis), Tuudur Tamme (Mr. Garfield), Hyrr Vainola, Tiit Liblik ja Jaan Sinka (Ouu), Marten Limbach (DJ Perekond), Jürgen Tina ning Eesti Popsi eestvedajad Janek Murd ja Erkki Tero.

Pärast uue plaadi valmimist, esinemist või värskelt õnnestunud pala joovastust võtavad olulise rolli argielu toonid ja pidev balansseerimine unistuste ja reaalsuse vahel – kas muusikale pühendununa elamine peab tänapäeval olema eraldi eesmärk või kuulub selline asi juba popiajaloo kuldaegadesse? Kui suure osa võtab muusika sinu elust?

Argo Vals: See on ajakohane küsimus, sest viimase poole aasta jooksul pidin langetama enda jaoks otsuse, kas omada kindla sissetulekuga tööd ning tunda samal ajal pidevat rahulolematust ja killustatust või pühenduda ainult loomingule tõenäosusega, et tunnen end mõnda aega majanduslikult ebakindlamana. Tegin siiski valiku loomingu kasuks. Tahan näha, mis sellest areneb. Tavatöö juurde saab alati naasta. Töö muusikaga võtab endiselt enamiku minu ajast, kuid ma ei taha sellesse ka täiesti ära uppuda, unustades kõik muu.

Alan Olonen: Mõtteis saadab muusika mind iga päev, seega vaimult olen ma sellele pühendunud iga sekund. See on aga pelgalt eluviis, mitte elukutse, kuna ära elan ma hoopis teistest tegevustest. Muusika on lihtsalt liim, mis ühendab kõik mu erinevad tegevused ja aitab leida motivatsiooni ning jõudu ka kõige vastumeelsemates olukordades.

Janek Murd: Kui lahkusin seitse aastat tagasi oma viimasest töökohast reklaamiagentuuris, oli minu eesmärk tegeleda rohkem muusikaga. See soov on täide läinud, sest nüüd on muusikast saanud mu põhitegevus. Teen ka disaini- ja kujundustöid, aga osakaalud on muutunud võrreldes varasemaga vastupidiseks. Eks see oleneb ikka iseendast – kui tugevad on soovid ning millised on materiaalsed vajadused. Samas tundub mulle aina rohkem, et ainuüksi Eestiga ei saa piirduda – tuleb vaadata kaugemale.

Erkki Tero: Õpiku järgi peaks ütlema 100%, kuigi ma ise kardaks nii pühendunud inimest. Minu päevas peab olema alati õhtupoolik pooleliolevate muusikaprojektidega, valge aeg kuulub argitoimetustele, mille käigus saan end vajalikul määral ka uue muusikaga kurssi viia – seega on väljakujunenud balanss olemas. Ma pooldan tänapäevaste tingimustega kohanenud ideed loomeinimesest, kes ei keskendu ainult ühele valdkonnale – muusika ei tohiks olla autonoomne üksus. Ühtlasi ei tasuks unustada, et muusika on mäng.

Jürgen Tina: Oleneb, mida muusika all mõelda – kodus vilistan, ümisen ja laulan suvalisi pähetulevaid viise ja sõnu pea vahetpidamata. „Oma kallimat ma armastasin, aga selgus siis, et ta on kõigest masin," kõlab näiteks tihti. Mingit sorti loometöö käib peas kogu aeg, seega oleksin nagu pühendunud muusik küll. Konkreetselt lugude valmistamisega tegelen intensiivsemalt iga kuu tagant umbes kaks nädalat järjest, siis on jälle kuu aega pausi. Proove ma ei tee, pille ei harjuta, oma lugusid kusagil ei esita, nii et selle nurga alt vaadates ei tegele ma muusikaga peaaegu üldse.

Hyrr Vainola: Täielik pühendumine ükskõik millele on juba suhteliselt riskantne otsus, sest kunagi ei tea, kas ideed toimivad või saavutavad edu, enne kui pole järele proovinud. Eesmärk muusikale pühenduda ei tohiks olla niivõrd põlu all, nagu see tundub praegu olevat. Selle tegevuse mõte on lõppude lõpuks sama, mis kõigil pühendunud inimestel – end väljendada, enda kohalolu konstateerida. Muusika haarab minu elust täpselt nii palju, et mul oleks selle kõrvalt võimalik ka millegi muuga tegeleda ning pärast muuga tegelemist muusika poole pöördudes pea värskete mõtetega toimima panna.

Tiit Liblik: Muusikuna äraelamise küsimus on subjektiivne. Sõltub suuresti sellest, millest sa toitud. Materiaalsest küljest ei tasu vast jah enne lootusi hellitada, kui mõnele prestiižsele jaanitulele esinema kutsutakse. Muusika võtab minu elust täpselt selle osa, mis paneb mind pidevalt kõike eluga seonduvat muusikaga siduma. Seda nii heas kui halvas. Kohati on see küllaltki rõhuv, kuid mõnikord jällegi teatud mõttes rahuldust pakkuv.

Jaan Sinka: Absoluutselt – kui sa oled muusika vastu hea, on ka tema sinu vastu hea. Muusika on minus igapäevaselt.

Marten Limbach: Kindlasti saab see olla eraldi eesmärk ja iseenesest ju võiksk. Kui hakata tegema muusikat teadmisega, et sul on maru kiire, siis tavaliselt ei vii see kuhugi. Ideed saab üles märkida ja nende juurde alati tagasi pöörduda, kuid täpse ajagraafikuga muusika kallal töötamine vähemalt minu puhul ei toimi. Muusikasse tuleks eelkõige ise ära kaduda.

Tuudur Tamme: Mina pean ennast niisuguseks olendiks, kes vajadusel plahvatab ning katsub kõiksusega sulanduda – natuke muusikateooriat tundes saan midagi korda saata, aga kokkuvõttes olen veel natuke arglik, et sellega ennast ära elatama hakata. Töötan kaheksast viieni riigiasutuses ning seal piirdun ainult muusika kuulamisega. Teine pool, mis on seotud minu enda muusika tegemise, pillimängu ja lugude komponeerimisega, avab huvitava tahu minu kui ressursi kohta. Nimelt avaldub looming minus peamiselt vihmase ja pimeda ilmaga, tihti öösel, kui midagi on korrast ära, kui olen haige, mõtteis, kurb, tõsine jne. Kui ma vaatan oma projekte, siis kõige rohkem faile on loodud sügisel, neid on ikka kümneid kordi rohkem kui suviseid. Ma saaks ilma muusika tegemiseta vabalt elada, aga ma ei soovi seda. Ma olen juba nii vana, et ma ei pea endale midagi keelama.

Kui lohv on tühi ja tulemused ei vasta lootustele, siis mis on need motiivid, mis sind pealtnäha kergekoelises muusikamaailmas edasi tegutsemas hoiavad?

J.T.: Ma ei olegi päris täpselt aru saanud, miks ma muusikaga tegelen, kui jätta kõrvale see, et jube mõnus tunne on luua, lindistada, miksida ja kuulata tundide kaupa enda täiesti geniaalseid meloodiaid, eksole. Janu tunnustuse järele on minu puhul vist päris kõva motivaator. Aga lohv mul veel täitsa tühjaks saanud ei ole ja kui ka on vahepeal ajutisi muusikalisi mõõnaperioode, siis ootan muretult, millal muusa end jälle ilmutab. Kiiret kuhugi ei ole.

T.T.: Ma ei mõtle nii. Kui tunnen, et midagi ei tule, siis ärritun korraks, aga see läheb mööda. Teen midagi muud, lähen jooksma või metsa. Minu jaoks on muusika ainult üks moodus, üks väljendusviis, justkui ärritus, mida peab sügama, et tekiks rahulolu. Tihti on need ärritajad aga midagi muud ja siis kasutan ma muusikat rohuna. Kui motivatsioon on otsas, ei tee ma midagi.

A.V.: Kõige olulisem on usk endasse ja selle hoidmine. Kui asi toimib minu jaoks, mõjub see ka kuulajatele. Oluline on teha kindlameelseid ja kaalutletud otsuseid, kombineerides sisetunnet ja mõistuspärasust. Mulle on oluline tunda närvikõdi ja viibida aeg-ajalt mugavustsooni piirimail.

J.M.: Ma püüan mitte pettuda, olla positiivne üldplaanis. Väikseid tagasilööke võib olla, aga need heidan kiirelt kõrvale. Armastan seda, mida teen, ja teisiti ei oskagi. Õnneks pole kumm kunagi ka väga tühjaks läinud. Entusiasmi, fantaasiat ja tegutsemistahet jätkub piisavalt. Loominguga tegelemine on minu jaoks tähtis sisemine vajadus.

E.T.: Ma olen ise ka mõelnud, mis maania see on, et peas enamiku ajast valdavalt muusikaalased kohustused toksivad? Tihti tundub, et tööde tulemus on selline imaginaarne, ras-

EESTI POPSI DISKOGRAAFIA

1. 3Pead „Ilusaim heli" (2007)
2. 3Pead „Taevaluugid" (2007)
3. Kogumikalbum „Eesti Pops I" (2009)
4. Opium Flirt „DejaVoodoo" (2010)
5. Argo Vals „Hallitussilmad/Oktoober" topeltsingel (2011)
6. Kogumikalbum „Eesti Pops II" (2011)
7. Argo Vals „Tsihcier" (2012)
8. Kali Briis „The Moon Ghost" (2012)
9. Mr. Garfield „Nights" EP (2012)
10. Jürgen Tina „Sa!" maksisingel (2012)
11. Teisikud „Pilvede peal on taevas" (2013)
12. 3Pead „10Tõmmet" (2013)
13. Marten Limbach „Lained" EP (2013)
14. Kali Briis „Say Whaat?" (2013)
15. Teisikud „EP" (2013)
16. Argo Vals „24/Oksüümoron" topeltsingel (2014)
17. Ouu „Sammalhabe" (2014)

Eesti Popsi eestvedajad. Janek Murd (vasakul) ja Erkki Tero (paremal) teevad ja naudivad ise muusikat ning püüavad tagada, et see jõuab ka teisteni.
Foto: Erkki Tero

kesti mõõdetav. Kui ma keskenduks ainult enda loomele, oleks ma ammu kusagil paralleelmaailmas, aga Eesti Popsi artistide ja ka raadiosaadetega tegelemine hoiab mind erksana ja paneb end vajalikuna tundma. Üldiselt tuleb leppida, et osad arengud viivad tulemuseni väga pika vinnaga. Enda võrdlemist teistega tuleb vältida, muidu saaks muusikast sport.

H.V.: Mind isiklikult motiveerib tegutsema enese arengu nägemine ning võimete ulatuse laienemine. Teisena lahterdaksin ka ansamblis olemise, mis ongi puhtalt viie sõbra väga hea vabandus koosolemiseks, selle „motivatsiooni" alla.

T.L.: Mind motiveerib mingisugune sisemine kohustus olla pidevalt loominguliselt tegev. Mul tekib tavaliselt süütunne, kui ma teatud ideid (kunagi) realiseerima ei asu. Olen enda arvates küllaltki laisk.

J.S.: Ma näen unes laskesuusatajaid. Osad neist lasevad täpselt ja sõidavad otse finišisse, teised lasevad mööda ja peavad lisaringe tegema. Kohale jõuavad aga kõik.

A.O.: Minu jaoks on muusika põhiline eneseväljendusviis. Ilma selleta ma plahvataks, kuna väga palju emotsioone, muresid ja pinget jääks välja laskmata ning ühtlasi võib ka rõõmust lõhkeda, kui seda kellegagi jagada pole.

M.L.: Mind viib selleni ikka ja jälle tagasi vajadus salvestada mingit emotsiooni või kommenteerida mõnd probleemi.

Millised on need komponendid, mis on kujundanud sinu enda helimaailma?

A.O.: Minu enda isiksus. Mida enam olen õppinud seda aja jooksul muusikasse üle kandma, seda rohkem kõlab minu muusika nagu mina. Seega on musikaalse omanäolisuse saavutamine sama oluline kui päriselus omanäolisuse saavutamine – need käivad käsikäes.

J.T.: Ma ei usu, et see eriti läbi kumab, aga mind on mõjutanud üsna palju *black* ja *folk metal*, kuna need olid sel ajal mu jaoks esikohal, kui oma esimesi päris lugusid kirjutama hakkasin. Sümfoonilise *black*'i tõttu meeldib mulle luua suurejoonelisi orkestratsioone. Komejanditamise ihalus on üsna kindlalt peamiselt Vaiko Epliku ja Jarek Kasari teene, kodulindistuse tabamatust saundist pean lugu vast eelkõige Orelipoisi esimeste albumite tõttu.

H.V.: Minu helimaailma on kujundanud mu kõrvad ja käed. Kui küsimus seisneb aga selles, kes või mis on mõjutanud mu muusikalist suunda, siis ilmselt peaksin ütlema, et esikohal on kindlasti minu vanemad – seda oma muusikakuulamise ja -tegemisega. Kuid ka sellega, millele nad pole minu puhul kätt ette pannud (ehk pea mitte millelegi). See on minu arvates isegi tugevam mõjutaja.

E.T.: Lapsepõlv. Ma olen parandamatu retrofiil, asjade tegelik väärtus selgub minu jaoks kulumise kaudu. Nõukogudeaegne stereokomplekt ja soome raadiokanalid, mis kujundasid luksusliku saundi ja maitse, ning lintmakk, mis õpetas mind sobitama kokku kõige eriilmelisemaid muusikamaailmu. 90ndate muusikaplahvatus, Raul Saaremets, kelle juures sai kuulatud ahnelt nii X-Press 2 kui Godfleshi. Minimalism, *loop*, transs ja jõulisus. Nukrad vokaalid.

J.M.: Kindlasti lapsepõlves kogetu, 15 eksootilise liiduvabariigi kultuuriilmingud, näiteks multi- ja muinasjutufilmimaailmast. Ka meie kohalik, alla miljonilise rahva keel ja kõlad, mis mind siin saatnud on. Lisaks hunnik kassette, klassijuhataja Onu Bella fonoteek. *Heavy* ja *thrash metal*. *Indie*. Popp. Filmimuusika.

T.T.: Tahaks öelda laiskus, sest ma ei viitsi absoluutselt trumme teha! See on siis selline negatiivne kujundaja, aga siiski. Kindlasti on mõjutanud džässiliku muusika värviküllus, nüansirohkus ja ebamaisus. Klaver, selle kõla ja akordid, mis harmooniaid ehitavad.

T.L.: Harmooniad ja meloodiad. Kuidas panna helisid kõlama viisil, et neid ikka ja jälle kuulata tahaks.

M.L.: Positiivne ellusuhtumine, kiirus, Mustamäe, Lõuna-Eesti, sündmused elust, internet!

J.S.: Minu auto kõlarid, üks hubane nurk ja Pepe Deluxé.

A.V.: Kõige tugevamalt kujundavad mu helimaailma inimsuhted.

Elame väikses riigis, mistõttu on välismõjud väga suured. Kas originaalse „eesti saundi" leidmine on utoopia ja üldse vajalik või tuleb leppida sulandumisega rahvusvahelisse helipilti? Kas artistile on oluline oma näo kujundamine või tasub usaldada masside ootusi?

T.T.: Jääb mulje, nagu välismõjud oleks mingid halvad kollid – tuleb osata aru saada, mida nad sinuga teevad, ja neid endas seedida. See ongi ju progress. Praegu on nii, et isegi kui sa veel ei sulandu, jääd sa ikkagi ellu ning võid teha oma asja nii kaua, kuni see juhtub. Igal asjal on oma koht, ja kui see pole praeguste sündmuste hulgas, juhtub see varem või hiljem. Erinevad ained ei sulandu ka veega, aga vaata, kui huvitavaid tonaalsuseid nad oma järskude äärtega annavad. Kui teha midagi hea taseme juures, olla enda vastu aus ja uskuda sellesse, mida teed, siis see nägu kujuneb. See ei pruugi muidugi kõigile meeldivaks osutuda.

T.L.: Milleks leppida? Kui muutuda heliliselt äravahetamiseni sarnaseks absoluutse massikultuuriga, siis mis eesmärk on muusikal kui eneseväljendusvormil? Mina isiklikult ei näe mõtet nn popšablooni väsimatul, paanilisel kurnamisel.

H.V.: Originaalne „eesti saund" ei tohiks olla muusikat tehes eraldi eesmärk. Kõigepealt võiks tähelepanu pöörata eneseväljendusele, sest „eesti helipilt" tekib lähtudes inimese loodud muusikast, mitte vastupidi. Artisti oma käekirja kujundamine on ilmselt kõige olulisem. Sinu maailm käib ümber

sinu ja seepärast peaks see tegevus just sulle mingit rahuldust pakkuma (kui see pakub rahulolu ka teistele, on kõik tasakaalus).
E.T.: Hästi rahvuslik suhtumine on libe tee, ilmtingimata mingile metsatunnetusele rõhumine. Samas on meil siin väga eriline oaas, meie loometegevusel ei ole mingeid takistusi ja seda tuleks tähistada nii kaua kui võimalik. Välismõjud on fantastilised – arvan, et tervislikus mõttes on vahepeal väga hea toituda välismaisest muusikast. Aga mitte ainult – tihtipeale tundub, et eesti muusikutel jääb puudu isegi omavahelisest kommunikatsioonist, rääkimata siis üldpildi kujundamisest. Kui otsida oma nägu, ei tohiks lasta end nii palju kõikvõimalikel mõjudel voolida.
J.T.: Igasugune mõjutamine ja mõjutatud saamine on paratamatu ja ma ei leia küll, et eristumine eristumise pärast vajalik või aus oleks. Isiklikult tahaks oma saundi ja näo tahtlikust kujundamisest hoiduda ja nii keerulisi mõtteid üldse mitte mõlgutada.
J.M.: Olen seda meelt, et oma nägu on väga oluline. Originaalsus kas või mingis osas. Sinna kõrvale jääb ka universaalne ja kokkuleppeline muusikaline olemus, mis paneb meie pead ja kehad sarnaselt võnkuma. Võib ka täiesti piire lõhkuda, minna äärmusliku avangardini välja – eks igaüks valib ise oma tee. Minu jaoks on oluline kuulata enda sisemist häält. Ja kui see kõnetab ka teisi, olen rõõmus. Eesti muusikast ehk olulisem eristaja on meie väike linnukeel, sellist kõla pole kellelgi teisel.
A.V.: Kuni leidub andekaid, loovaid ja julgeid muusikuid, kujuneb ka „eesti saund". Kes läheb kaasa masside ootustega, pole tõenäoliselt mitte loovisiksus, vaid ärimees.

Kas on midagi, mis sind tänapäevases muusikapildis kurvastab?
E.T.: Artistide peataolek ja muusikalise info seosetu ülekõllus, aga seda ei saa vaadata eraldi üleüldistest tendentsidest – võib-olla tuleb kunagi leppida muusika marginaliseerumisega, kuna sellel pole enam väärtust. Ma ei taha olla füürer, aga iga loomepuhangut poleks vaja avalikkuse ette tuua. Kohalikus muusikalises elus kurvastab toetumine mingeid pehmeid nõudmisi täitvatele bändidele ja riskijulguse puudumine. See ei ole otseselt kurb, aga igav. Samuti retro lõputu, tuimalt kopeeriv taastootmine.
A.O.: Ei kurvasta otseselt miski, kuid aeg-ajalt kurnab küll. Nimelt need „ee-eek, oo-ook" täishäälikuhitid, mida Sky Plus ja analoogsed raadiod päevast päeva mängivad. Viisid ja refräänid on justkui kogu aeg samad, ainult lauljad ja mõned sõnad vahetuvad. Nagu plastnõud, mille ühe peoõhtu järel prügikasti viskad ning mis seejärel kuhugi prügimäele seisma kuhjatakse või järgmiseks ühekordseks esemeks ümber töödeldakse.
J.T.: Muusikaline igavus, edevus ja edule orienteeritus on võrdlemisi kurvad nähtused. Nii hea ja värskendav on näha vahel artiste, kel on edust justkui täiesti suva või kelle laule kuulates vähemalt selline mulje jääb (vaatan kiitvalt teie poole, Ouu).
J.M.: Eks arenguid on kõikvõimalikke ja mingis mõttes on need loomulikud ning vastavad aja vaimule. Häirivad ehk liigne *hype* ja eneseupitamine tühiste seikade ja detailide kaudu. Just selliste asjade puhul, mis ei ole (veel) seda väärt ja mille sisu ei jõua kaugeltki järele sõnadesse vormitud kirkale pildile.
T.L.: Kurvastab kaverite ülistamine ja ülepopulariseerimine. Kindlasti on olemas ka „hästi tehtud" kavereid, kuid selle asemel võiksid muusikud tegeleda rohkem omaenese julgete ideede salvestamisega. Neil äkki põnevam teha ja meil põnevam kuulata.
J.S.: Vähene julgus katsetada.
A.V.: Inforohkus ajab segadusse.
T.T.: Kui mind miski praegu häirib, siis see, et kõiki asju on liiga kerge teha.
H.V.: Mind ei kurvasta muusikamaailmas ausalt öeldes miski. Võib-olla ainult see, et loomadele muusikat ei tehta.

Üks muusikaalane unistus?
A.O.: Suurimaks muusikaliseks unistuseks on see, et ühel päeval, kui iseenda hüveks on juba küllalt muusikat tehtud, saaks aidata ka teisi inimesi, kes end võib-olla nii hästi väljendada ei oska, kuid saavad kasutada minu muusikat kui puksiirautot, mis nende endi masinad käima aitaks tõmmata.
J.M.: Sooviksin, et mu looming leiaks kuulajaid ka väljaspool kodumaad. Et see leitaks üles. Ja et inimesed mõtleks rohkem oma peaga.
A.V.: Kontserttuurid enda bändidega.
J.S.: Saada valmis album, mis on kontseptuaalselt nii tervik-lik, et sellele saaks teha ühe pika muusikavideo, mis hõlmaks tervet plaati.
H.V.: Teenida ropult raha ja selle eest süüa osta, et oleks energiat edasi tegutseda.
T.L.: Lindistada veel vähemalt üks plaat.
M.L.: Paljude seast oleks kindlasti üks unistus Lil B-ga koostööd teha.
J.T.: Päris tore oleks saada sinasõbraks oma muusikaliste kangelastega – Epliku, Kasari, Pehki, Aesma ja teistega. Ehk kunagi!
T.T.: Teha midagi ebamaist, aga samas universaalset, universumilaadset.
E.T.: Pornofilmidele ambientsete, *poppered up soundtrack*'ide tegemine. Teemasid nagu oleks.

Millist kohalikku muusikut tahaksid kuulda uues võtmes?
A.V.: Andekad Indrek Mällo ja Jaan Jaago – looge ja salvestage enda muusikat. Hea meel on, et Liis Ring *alias* cirkl tuleb lagedale oma esimese heliplaadiga. Olen seda hetke päris pikalt oodanud.
J.M.: Jaan Kuman võiks oma trompetile taas hääle sisse puhuda.
J.T.: See peaks olema keegi, kelle praeguse võtmega ma päris rahul ei ole. Ott Lepland äkki?
E.T.: Noo, Vaiko Eplik muidugi – kontseptuaalne lehvik albumitest on valmis ja tahaks kuulda uut pööret; ma olen kindel, et seda ta ka teeb. Elephants From Neptune võiks näidata, milline oleks parim eestikeelne rokkalbum, Marju Kuut võiks teha diivaliku *comeback*'i ilma vokaalmaneerideta, *and the list goes on*.
T.T.: Silver Sepp võiks teha mingi kiirema *funk*-loo.
T.L.: Sander Mölder *space*-rokki.
M.L.: Epp Kõivu.
J.S.: Mait Vaiku.
H.V.: Uues võtmes sooviksin kuulda ilmselt Grete Kleini loomingut või Orm Oja muusikat.
A.O.: Kui Birgit Varjun teeks korraliku souliplaadi.

Mis praegu töös on?
J.T.: Ostsin hiljuti kasutatud tšello. See on esimene pill üle pika aja, mida on oma lõbuks väga mõnus mängida, soovitan soojalt. Aga muidu on *business as usual*, nokitsen oma hubases elutoas lookesi teha – keskmise tempoga üks lugu *per* poolteist kuud. Ootan, millal Tero minu EP lõpuks kokku miksib, ja valmistun vaikselt oma kauges tulevikus ilmuvaks debüütplaadiks.
J.M.: Sain just valmis kuueosalise telesarja „Nullpunkt" *soundtrack*'i ja olen lõpetamas näituse „Meri riidekapis" muusikat, mille annan välja ka kaheksaloolise EPna. Kohe otsa on tulemas üks uus kosmoseteemaline film. 3Pead on pannud vundamendi ka uuele plaadile, pool sellest on olemas. Huvitavat tegemist on piisavalt.
A.V.: Talamaki albumi miksimine ja Viljandi Guitar Trio teise albumi salvestamine.
E.T.: Igapäevane Eesti Popsi tuleviku üle mõlgutamine, enda *alias*'e Djerro debüütalbumi toores äralaksimine, Mr. Garfieldiga pooleliolevate klaveriballaadide lõpetamine, 3Pead materjali liigutamine järgmisele tasemele ja arendamisel on harjutustest koosnev võimlemisprogramm, mis sobiks ka kergemate elukommetega inimestele.
A.O.: Praegu vorbin vahelduseks üht lõbusat lugu, mille saadan ehk esmakordselt Eesti Laulu žüriile aasta lõpus närida.
T.T.: Tegelen paari reklaami muusika kirjutamisega ning tulevikus teen kindlasti ka muusikat arvutimängudele. Ühtlasi on käsil ansambli Caladan uute lugude vorpimine. Mr. Garfield saab kohe hoo sisse – lähitulevikus on plaanis lõpetada rabamuusika teemaline palade tsükkel ja pooleliolevad klaverilood. Kohe kindlasti saab ka *funk*'i kuulda!
M.L.: Plaan on minna Eesti pinnalt eemale, kaugele lõunasse. Puhastada mõtted, seejärel vanast materjalist mingi valik teha ja see lõplikult ära vormistada. Edaspidise lindistamise osas tahaks muuta töömeetodeid ja kindlasti mõjutab muusikat ka väga suurel määral keskkond, kus viibid.
J.S.: Alustan parasjagu Kelli Kustavuse animeeritud lühifilmile heli tegemist – see on üks kurb film.
H.V.: Praegu on Ouu salvestamas uut, valjemat materjali, mida tulevasele albumile sättida.

Viimane soovitus, mis on ainult ühesõnaline...
H.V.: Inimestele.
T.T.: Kulge.
A.V.: Keskendu.
J.M.: Kuula.
M.L.: Sujuvalt.
J.T.: Tšello!
T.L.: Reiv.
J.S.: Vitamiinid.
E.T.: *Unity*!
A.O.: Biip.

JÜRGEN TINA KAHEKSA TEESI

Eesti Popsi tulevane trumpäss tegutseb igapäevaselt Saku vallas Kurtna koolis infojuhi ja kunstiõpetajana ja treib selle kõige kõrvalt grandioossete kõladega orkestraalpoppi. Küsimusi ära ootamata otsustas ta vastused teele panna.

1. Ma ei suuda nautida pretensioonikat muusikat – see tähendab muusikat, mis tahab midagi ägedat öelda või mingit ideed maha müüa. Seepärast on absurd üks mu lemmikumaid väljenduslaade. Lisaks absurdile meeldib mulle ka südantlõhestavus ning nende kahe sulatamisel tekkiv peadpööritav kontrast. Näiliselt pretensioonitu (aga kindlasti eneseteadlik ja taotletud) naiivsus on minu silmis kindlasti ausam eneseväljendus kui filosoofilised gümnaasiumitasemel mõlgutused.

2. Eelistan väikest pühendunud kuulajaskonda suurele hulgale leigetele fännidele. Tunduks ideaalne, kui mu laulud oleks nagu kleepuv moos, mis meelitab kohale ainult kuulajad, kes sarnaneksid minuga, teeksid võimalusel võib-olla ka ise sarnast muusikat ja meeldiksid mulle ka inimestena väga. Isikud, kellega ma oleksin võimeline paari minuti jooksul sõbrunema.

3. Kõik mu lood on olnud tegemise hetkel mu võimete absoluutne tipp. Tegelen iga uue helitööga seni, kuni see on eelmistest parem.

4. Tihtipeale on muusika väga hea vahend enda tunnete väljaelamiseks. Kui jumaldad kedagi/midagi ja ei saa või ei oska seda kuidagi muul moel väljendada, siis „aaa" laulmise lindistamine mingi ilusa melanhoolse mitmehäälse meloodiaga on väga vabastav tegevus.

5. Ma ei tarbi muusikat vinüülil. Mitte põhimõtte pärast, aga mulle pole lihtsalt ühtegi vinüülimängijat ette sattunud. Ka albumiformaat ei sobi mulle eriti. Loogilisem oleks anda välja kaust oma lugudega, mis on suvalises järjekorras. Albumid, mis avavad luguhaaval mingi *story* tahke, õigustavad ennast küll, aga enamik plaate võib olla mis tahes lugude järjestusega, ilma et see eriti mu kuulamiselamust mõjutaks. Tulevikus võib juhtuda, et ma tahan teha kauamängiva, mis avab üht konkreetset sündmust eri külgede alt, ja siis on tõesti lugude järjekord tähtis, vähemalt esmakuulamisel. Praegu ei saa ma aga kuidagi nii ülbe olla, et öelda kuulajale: „Kuula mu loomingut kas väga kindlas järjekorras 45 minutit järjest või ära kuula seda üldse."

6. Kas kontsertideks valmistumine, nende andmine, proovide tegemine jne ei ole mitte liiga suur ajakulu, kui mul on niigi vähe aega lugude kirjutamiseks?

7. No muusika ei ole küll koht, kus oma pillimänguoskusega uhkustada, aga võib-olla olen ma sellisel arvamusel seetõttu, et ma ei oska ühtegi pilli korralikult mängida.

8. Ma loodan minna selle peale välja, et kui suurem publik (suurem kui praegune 25 inimest) mu muusika ükskord avastab, muutub see mingites ringkondades plahvatuslikult populaarseks. Mida pikemalt see süütenöör põleb, seda parem. Ma oleks ülisillas, kui avastaksin praegu ühe oma uue lemmikartisti nii, et ei suudaks ära imestada, kus ta end viimased 15 aastat peitnud on.

Jürgen Tina EP „Laulanmamind" ilmub digitaalselt oktoobris Eesti Popsi Bandcampi lehel.

BIOMARKET

Nii terve ja rõõmus...

Kaubamaja Biomarket | *Rocca Al Mare Biomarket* | *Solarise Biomarket* | *Ülemiste Biomarket* | *Viimsi Biomarket* | *Tartu Biomarket*

www.biomarket.ee

DJ-ANKEET

ANDERS ILAR

Anders Ilar on pärit Rootsist, kohast nimega Ludvika. Tema omaloomingut leiab leibelite Audio.nl, Echocord, Narita, Shitkatapult ja Merck alt ning Eestis on ta käinud nii mitu korda, et varsti võiks ta kohalike sekka arvata. Tagasituleku põhjuseid on mitmeid, kuid esikohal on siinsed sõbrad ja mingi maagia, mis teda ikka ja jälle kohalikule publikule mängima toob. 3. oktoobril kuuleb teda klubis Ulme toimuval üritusel Sünkretism.

Foto: Skeeneniidistik

DJ-debüüt: Plaate hakkasin mängima 1996. aastal, olles omaloomingu kallal nokitsenud aastast 1987. Ajal, mil sõbrad mind *acid techno* pisikuga nakatasid, olin suur EBMi ja *coldwave*'i austaja. Harjutasin miksimist sõprade pool, kuna mul endal oli vaid üks tavaline vinüülimängija. 1997. aastal kolisin Göteborgi, muretsesin endale kaks korralikku mängijat, samal ajal suurenes plaadikogu ja hakkasin jooksvalt paaris sealses klubis „DJtama". Ühtlasi müüsin maha kogu oma stuudiotehnika ja tegin produtseerimises ajutiselt pausi kuni 2000. aastani.

Muusikas oluline: Muusika on kui liikumine teadvustamatusesse, ükskõik kas kuulad seda tantsupõrandal või kodus diivanil. Elektrooniline muusika ja selle hüpnootiline mõju on tavalisest keskkonnast ajutiselt eemaldumise eesmärgil vähemalt minu jaoks kõige efektiivsem. Muusika võib olla ka viis, kuidas jagada emotsioone – sõnadega või sõnatult. Minu taust on 80ndate ja 90ndate *synthpop*'is, kus häält kasutati tihti instrumendina. Tänapäeva klubimuusika on sageli samuti instrumentaalne ja seetõttu meeldib mulle neid stiile omavahel segada. Omakeskis kutsun seda *electroclectica*'ks!

Muusikas ebaoluline: Ma pole kunagi mõelnud, mis võiks selles ebaolulist olla. Mulle on muusika liialt oluline, et sellele ratsionaalseid hinnanguid anda. Muidugi olen muusika osas väga valiv, aga raske on täpselt öelda, mis teeb ühe loo minu jaoks heaks. Tihti köidab mind miski tume ja tujukas, unenäoline ja ebamaine.

Mida mängin: Elektroonilist tantsumuusikat 80ndate *coldwave*'ist ja 90ndate *acid techno*'st 2000ndate *minimal*'i ja *deep house*'ini, *dub techno*'st *shoegaze*'i, *synthwave*'i ja *chill-out*'ini.

Mida ei mängi: Muusikas peab olema *funk*'i ja finessi, valikus peenetundelisust. Kui asi mõnikord karmimaks kisub, peab see ikka nauditav olema. Ma ei mängi CDsid või MP3sid, ainult vinüüli. Ei mängi šlaagrit, Lady Gagat, Aviciid ega One Directionit.

Eredamad mängumälestused: Oh, neid on palju... Näiteks Kuru Plirril, see on nagu perekonnaüritus, Tõkyõst kolme tunni kaugusel sügaval džunglis või siis Guangzhou kontserdimajas Hiinas, kui seal Efterklangi ja Tape'iga tuuril olin. Olen õnnelik, et muusika on mind maailmas fantastilistesse kohtadesse viinud, olen seeläbi palju toredaid inimesi kohanud.

Tehnilist: Oleks palju lihtsam reisida, kui kaasas on CDd või MP3ed, aga olen paadunud vinüülifriik. Päris plaatide mängimine tundub kuidagi ausam, ehedam. Aga ilmselt on see tegelikult kinni harjumuses ja traditsioonis, ehk ka isiklikus nostalgias? Ettevalmistumine mängimiseks, valimine, milliseid plaate kaasa võtta ja milliseid seekord koju jätta, püüdes ette aimata, mis peole sobida võiks – see on justkui omamoodi rituaal.

Nõuanne: Tule varakult! Nii mõndagi head ja huvitavat kuuleb just õhtu alguses. On hea meel, kui ütled hiljem, et sulle meeldis miski, mida mängisin. Ära karda tulla ja kallistada!

Viis klassikut:
Severed Heads „Dead Eyes Opened"
Woody (ESP) McBride „Wall of Confusion"
Dimbiman „Good Morning, Eyeball"
Cube 40 „U Make Me Function"
New Order „Blue Monday"

Viis hetkelemmikut:
Washed Out „Don't Give Up"
Plaid „Ropen"
Telefon Tel Aviv „The Sky Is Black"
Kris Menace feat. Lawrence LT Thompson „Love Is Everywhere (Com Truise Remix)"
Neon Indian „Polish Girl"

Kokkuvõtteks: *Get freaky! Don't stay at home and watch TV! Be kind! Drink responsibly! Enjoy Life! Dance your ass off!*

Pane kõrv peale:
soundcloud.com/andersilar

Muusikarubriigile keerab volüümi juurde: biit me

cirkl – Fables of a Faraway Land
(Õunaviks, 2014)

Kuulas: Hanna Linda Korp

cirkl ehk Liis Ring olevat sattunud oma leibeli huviorbiiti nii, et Elleri kooli taustaga neiu riputas mõned lood SoundCloudi, Õunaviks sattus neile pooljuhtumisi peale ja tahtis kohe plaadi teha... Kõlab nagu muinasjutt? Aga „Fables of a Faraway Land" ongi muinasjutuline album. Nagu selle nimigi ütleb – mõistu- või suisa luiskelood kaugetest maadest. cirkli puhul paistab see kauge maa olevat näiteks Rootsi. Nii on plaadil lood pealkirjaga „Jag talar med katter" ehk „Ma räägin kassidega" ning „Malmö". „Cirkel", millest artist on oma nime tuletanud, on aga rootsikeelne vaste sõnale „ring".

Nagu mõistujutud ikka, on ka „Fables of a Faraway Land" natuke skemaatiline ja habras kauamängiv. Muusikaline mitmekesisus (plaadil võib kuulda vähemalt kümmet eri instrumenti) ei tähenda, et pilt liiga kirju oleks – igal helil on oma aeg ja koht. „Kompositsioon sekstetile" on selle väite parimaks tõestuseks: taustal kostuvad erinevad keelpillid, esil on aga jäised klaveriakordid, kuid mitte ühelgi korral ei häiri need helid üksteist. „Kompositsioon..." ongi plaadi kõige külmem laul, teised palad on sügiseselt sooja või isegi troopilise kõlaga. Kohati meenutavad need lihtsa ja helgelt uitava naisvokaali ning seda saatvate rütmiinstrumentide tõttu koguni Beach House'i loomingut (näiteks eelmainitud „Malmös").

Kuna vokaal ei ole teistest instrumentidest esile tõstetud, pole cirkli debüütalbumil lüürikat eriti kuulda. Siiski on võrdlemisi suur vahe sellistel paladel, kus on laul, ning nendel, kus ei ole – vokaal annab muusikale erilise hingestatuse. „Fables of a Faraway Land" on omamoodi kummardus ka džässile: lood on ebaharilikult pikad, vähemalt neljaminutilised. Samuti on cirkl pea igas palas mõne kindla motiiviga mänginud, seda üha edasi arendades – on ju seegi džässile omane tunnus.

Nii on „Fables of a Faraway Landi" helimaastikud žanriliselt väga mitmekesised. See aga annab põhjuse plaati üha uuesti üle kuulata, kuni lõpuks hakkavad mõistujutud küsimuste esitamise asemel hoopiski vastuseid andma.

Rustie – Green Language
(Warp, 2014)

Kuulas: Joosep Olop

Kuidas kujutab loodust muusik, kelle lugude kompositsioone mõjutavad arvutimängud? Võib arvata, et teistmoodi kui mõni „Hallo, Kosmose!" maagiline saatekülaline. See oli esimene mõte, kui kuulasin kõnealuse albumi esimest singlit „Raptor". Kuid plaadil on veel kaksteist lugu, mis tekitavad küsimusi ega taha kuidagi haakuda ideega sellest, kuidas loodust originaalsel viisil kirjeldada.

Russell Whyte ehk Rustie on produtsent Glasgow'st ning „Green Language" on tema teine täispikk stuudioalbum. Kui debüüdi „Glass Swords" võtsid muusikasõbrad vastu kui midagi uut ja värsket, siis „Green Language" on põhjustanud mõnevõrra nõutust. Põhjuseid on mitu, aga minu jaoks tunduvad selle taga seisvat liiga suured ootused ja seetõttu ka tulemuses pettumine. Või ütleme nii, et „Glass Swordsi" pikk vari, sest seda LPd on küll kõik kogu täiega armastanud. Suured lootused ei saa olla muidugi plaadi enda probleem, vaid pigem kuulaja oma.

Sel kauamängival ei jää vajaka mitte headest ideedest, vaid terviklikkusest ja nende ideede arendustest. Ambientsed lood on põnevad, aga kuidagi poolikud ning justkui sissejuhatuseks millelegi, mis ei taha ega taha tulla. Teisalt on seal hitipüüdlusi. Näiteks „Attak", kus Danny Browni räpp kõlab ägedalt ja ülbelt, või siis koos Redinhoga tehtud „Lost", mille refrääni „I'm never home, I'm always broke, I'll be lost without you" ma täie empaatiaga kaasa laulan. Aga mis siis? Vastava tuju korral laulan ma igasuguse muusika saatel ja tundub, et plaadil leiduvad vokaalesitused ei olegi nii head, et katta kinni üldisema kontseptsiooni puudumist.

Rustie muusika parimad hetked on need, kus helimaastik tundub saavutavat ületamatut intensiivsust – keeruline on kirjeldada seda totaalsust ja virvarri, mis seal kokku sulavad. See on väärtuslik kogemus ja huvitav kuulamine, aga tervikuna ei ole sellel plaadil midagi suurt öelda.

Ty Segall – Manipulator
(Drag City, 2014)

Kuulas: Jaane Tomps

Ty Segall on vaieldamatult California garaažiroki-skeene valitseja. Löönud teiste seas kaasa sellistes bändides nagu Fuzz, White Fence ja Epsilons, ei paista mehe produktiivsusel lõppu tulevat, sest ta on leidnud aega nokitseda ka sooloalbumite kallal ning „Manipulator" on neist järjekorras juba seitsmes.

Seekord sai stuudios aega veedetud rohkem kui ühtegi teist kauamängivat salvestades, kuid täiuslikkuse jahtimise käigus on säilinud Segalli muusikale omane toores kõla. Kui igal plaadil on fookuses üks kindel roki alažanr, siis nüüd on alanud mehe glämmrokiperiood. Nüansse on laenatud nii David Bowie'lt, Marc Bolanilt kui ka The Stoogesilt ning mitte ainult muusikalises mõttes – ta on hakanud esinemistel isegi sädelevat meiki kandma.

Käesolev plaat ei keskendu ühele kindlale narratiivile, vaid pigem mitmetele erinevatele karakteritele ja lugudele, mis loovad ühtse kogumi ning võtavad ootamatuid suundi, seigeldes geniaalselt segases „Manipulatori" maailmas. Kohtab nii Segallile omaseid käredaid rokipalu kui ka mahedaid akustilisi pärleid. Ty Segall on muuseas ka multiinstrumentalist, kes mängib iga instrumenti kui rütmipilli. Seda on kuulda isegi akustilistes palades, nagu „Green Belly", kus kitarrikeeltele antakse lõikavalt terav kõla. Ülemises registris esitatud Suede'i meenutav vokaal toob kaasa 90ndate nostalgiat, kuid kitarririfid sammuvad mööda 60ndate psühhedeelia ja 70ndate rokenrolli radu. Lugu „Feel" võiks olla oma hüpnotiseeriva gruuvi poolest pärit lausa Led Zeppelini repertuaarist.

Iga oma albumiga suudab Segall kuulajaid veenda, et ta võib saada edukalt hakkama mis tahes suuna ja ajastuga. Jääb huviga vaid artisti järgmist pöörast kauamängivat ootama jääda, mis tema albumite väljaandmistempot arvestades sugugi kaugel ei ole. Kes väidavad, et rokkmuusika on suremas, siis sellised muusikud nagu Ty Segall tõestavad risti vastupidist.

Perfume Genius – Too Bright
(Matador, 2014)

Kuulas: Mariliis Mõttus

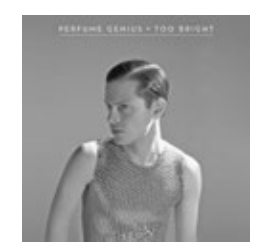

„I wear my body like a rotted peach / You can have it if you can handle the stink," laulab Mike Hadreas ehk Perfume Genius oma kolmandal kauamängival „Too Bright". Need read laulust „My Body" märgivad mehe loomingus toimunud pöördepunkti, viitamaks sellele, et kui varasematel albumitel on laulja võidelnud oma sisemiste deemonitega justkui kinniseotud silmadega *piñata*'t materdades, siis nüüd tirib mees selle toika otsast alla, rebib tükkideks ning on valmis vaatama vastu sellele, mis iganes sealt seest ka tulemas ei ole.

Debüütalbumi „Learning" klaver-heinaküünis-tooruse seljatas mees juba ammu. Alles on teise albumi „Put Your Back N 2 It" soojus ja pisaraid kiskuvad klaveripalad, kuid „Too Brightilt" leiab lugusid, millesse on kodeeritud sisse rohkem elektroonilisi kihte ning meeldivalt agressiivset ja julget suhtumist, mis on nagu teistkordne kapist väljatulemine. Hadreas paneb oma videotes (mida kindlasti vaadata soovitan) jalga kontsad, värvib huuled punaseks, kannab valgeid disainerrõivaid ning välja kukub see tal muidugi suurepäraselt.

See vastläidetud muutus tõestab, et Perfume Genius ei ole ainult klaveri tagant südantlõhestavaid meloodiaid tulistav lembemuusik. „Queeniga" tuuakse meieni filigraansed sündisoolod ja aegluubis keerlev käre helitornaado, millest immitseb tõelist *queer*-glämmi, ning litreid lendab siit ja sealt. „Gridil" katsetab Hadreas sellesama tunnetusega, lisades tumedaid trumme, kriiskeid ja häälevarjundeid, mille võiks panna kokku mõne 20. sajandi alguse tummfilmiga, ning albumi parimas palas „Longpig" kohtuvad sünged emotsioonid ja plahvatuslik futurism.

Plaadi komistuskiviks tundub aga olevat laulja armastus ballaadide vastu. Kuigi emotsionaalse lüürika, tunnetuse ja heade meloodiakäikudega mängib Hadreas ka selle välja, siis olles saanud juba tunda seda eksperimentaalsust, sära ja mitmekülgsust, mis mehe loomingus veel peidus võib olla, kipuvad aeglasemad lood, neisse tõsisemalt süvenemata, mõtetes lahustuma.

Tont ja Z – Kuumalaine
(2014)

Kuulas: Karl-Tõnis Lepp

On alati meeldiv avastada kodumaiseid artiste, kellest eelnevalt teadlik ei olnud. Samaväärselt kurvastan iga kord, kui satun moodsa *jungle*'i või *drum & bass*'i otsa – kõikjale imbunud postmodernsust rõhutav minimalismiesteetika on mõjunud kohitsevalt mõlema žanri kõlapildile. Kuhu küll jäi *Amen break*?

Pärast „Kuumalaine" esimest läbikäiamist olin segaduses just plaadi žanri osas. Siis sattusin peale Tondi SoundCloudile, kuulasin sealseid palasid, lugesin nende kirjeldusi ja sain aru: tegemist on *jungle*'i produtsendiga.

Uus teadmine tegi „Kuumalaine" arvustamise ühelt poolt lihtsamaks, teisalt jällegi keerulisemaks – on tore, et antud žanr Eestis surnud pole, et värskeid reliisse tuleb ikka ja veel (Tondil sel aastal, vähemalt *discogs.com*-i andmeil, juba kolmas), ning sain lõpuks aru, mis sorti muusikaga plaat mu kirjutuslaual maandus. Kuid tõesti, võib-olla olen *jungle*'i ja trummi-bassi osas liiga vanamoodne, et tunda neid koheselt ära nende tänapäevases vormis.

EP nimilugu meenutas mulle alguses pigem Boards of Canadat kui midagi muud. Aeganäinud kõlad ja soe maalkäimise *feeling*. Hiljem arvasin end ära tundvat ka Ulrich Schnaussi loodud õhustikku. Nii ei oskaks ma seda kuidagi teisiti nimetada kui elektrooniline *shoegaze meets* moodne mikro-*jungle*. Tulemus ei ole paha – minu jaoks palju meeldivam kui mõne meie maailmakuulsa kaasmaalase super-*minimal*'id ja sünged, ilmselt *neurofunk*'i hiilgeaegu taganutvad šedöövrid. „Kuumalaine" on soe lugu. Soe ja suvine. *Minimal*'i kohta.

„Suur pilv" on aga pigem nagu üks suur bassiliin, millele artist kellegi pulsi peale on sämplinud. Või on see tõesti see, mida peetakse tänapäeva *jungle*'is trummipartiiks? Lugu hõljubki kuulamisel pea kohal ja ähvardab iga hetk alla sadada. Ja ilmselt sajabki, sest EPd jääb lõpetama „Udu" – täiesti häbitu ja aus ambiendirada, mis tõmbab EPle joone alla, nii hästi kui üks lugu seda teha võib. Ta ümbritseb kuulajat, matab ta endasse ja on igal pool.

„Kuumalaine" pole samas minu tass teed ja seda mitte teostuse, vaid žanri (või siis selle varemete) pärast. Kui raadiost tuleb või peol kuulen, siis jaama ei vaheta ega lähe ära. *Minimal*'i sõpradele soovitan. Juulikuine ja lääne-eestine.

Zammuto – Anchor
(Temporary Residence, 2014)

Kuulas: Pēteris Masļenčenko

Kuigi Nick Zammuto ja Paul de Jongi koostööprojekt The Books on nüüdseks hingusele läinud, on mehed oma innovaatilise muusikaga mitmetes ringkondades lausa kultuse staatuse saavutanud. Bänd kujutas endast veidrat segu helikollaažidest ja lummavast folgist ning kõlas teistmoodi kui kõik muu. Laialiminekust saati on Zammuto õnneks The Booksi nauditavat eksperimentaalset vaimu edasi kandnud, samas oma endise kollektiivi olemust otseselt mitte imiteerides.

Zammuto 2012. aastal ilmunud omanimeline album näitas teda imetlusväärse sooloartistina, kuid oli oma hullumeelsete eksperimentidega pisut laialivalguv, alustades ühes palas *auto-tune*'i ja progressiivse popiga ning lõpetades järgmises arvuti ette loetud lüürikaga. Tundub aga, et „Anchoril" on mees pehmemaks muutunud ning konkreetsemale saundile pidama jäänud, luues plaadi, mis tundub esiti tagasihoidlik, kuid paljastab iga kuulamisega uusi sügavusi.

„Anchor" on ilmselgelt popalbum, kuid üks uskumatult imelik teine, miksides kogu Zammuto loomingust läbiimbuvat lihtsakoelist kvaliteeti ja poisilikke vokaale võbelevate trummide, külma IDMi suhtumise, suurustava jämmimise ja esiletõusvate bassigruuvidega. Plaadi helgemad momendid on häbenematult lõbusad, nagu „IO" totakalt kõlav *new wave*, jõuline „Hegemony" või „Great Equatori" piipiva saundiga soolo.

Selgub aga, et hoopis plaadi vaiksemad hetked on need, mis mõjuvad kõige üllatavamalt. Näiteks Boards of Canadale omast õhustikku ja pastoraalset laulumaneeri kombineeriv „Good Graces" alustab küll madala profiiliga, kuid kasvab peenelt ülemuslikuks avalooks. „Henry Lee'd" võib aga nimetada oma kaunite, tagasihoidliku ning südamevalus vokaalse esitluse ümber keerlevate süntidega albumi ilusaimaks hetkeks. Sellised momendid on salamisi muserdavad ning jätavad kõige pikaajalisema jälje.

„Anchori" puhul avaldab enim muljet see, et kuigi Zammuto on liikunud täiesti eemale The Booksi võrratust kõlast, on ta looming omapärasem kui kunagi varem. Seekord ei ole ta loonud küll uusi teid sillutavat albumit, kuid tõestab end endiselt osava geeniusena.

TOP 12

EESTI POPSI SUVEELAMUSTE TOP 12

Janek Murd ja Erkki Tero võtavad kokku nüüdseks meie seast lahkunud 2014. aasta suve isiklikud muusikaalased tippsündmused.

Pastacas Müürilehe festivalil. Foto: Helēna Spridzāne

Janek

1. Augusti lõpus tõid Jakob Juhkam ja Emer Värk Plektrumi festivali raames Von Krahli lavale väga mitmekülgse ja muusikaliselt paeluva kava „6 tähte". Uudisteoses, mille märksõnadeks on Eesti loodus ja Rein Marani loodusfilmid, näitas Jakob oma senitundmatuid ja müstilisi suundi.
2. Plektrumi festivali puhul toimunud Lauri-Dag Tüüri metsakontsert Oandul – suured, filmilikud helid ambiendist massiivse elektroonikani.
3. Vigurmuusikameistri Pastaca ja jaapani maheduo Tenniscoatsi remikside plaat „Yaki-Läki Versions". Mitmekihiline ja sümpaatne kogum erinevaid maailmu ilmus vinüülplaadina!
4. Jim Jarmuschi uue filmi „Only Lovers Left Alive" *soundtrack*, mis valmis Jozef van Wissemi ja režissööri enda bändi SQÜRL koostööna – müstilised kitarrimaailmad roki ja rolli äärealadelt.
5. Siiani põnev, vaimukas, hingeminev ja külluslik album „Liiga palju viiuleid" Jarek Kasarilt. Ilmselt vanameistri parim teos siiani.
6. Vaiko Eplik jagas oma SoundCloudi lehel kolme Välis-Eesti plaadi A-pooli: Rene Uferilt, Lilian Treibergilt, Olev Muskalt ja Reet Hendriksonilt. Tänuväärt *rip* maestro Eplikult!

Erkki

7. Urmas Sisaski *soundtrack* 1988. aasta telefilmile „Ilvese lugu". Ürgselt ja samas kaasajas toimiv õhustik.
8. Micucu ja Mick Pedaja EP – postrokiga ristatud elektroonika ja suured tundepuhangud võivad ka väga hästi kõlada.
9. Endel Pärn! – retroajastu kõige *kinky*'ma häälepargiga vanameister, kelle spetsialiteediks oli räppimist meenutav *parlando*-stiil.
10. Saksa-türgi *metal*'i-duo Mantar ja nende album „Death By Burning". Hea, et vähemalt kord aastas taastub usk raskema muusika toimivusse.
11. Superfjord – soome superkoosseis, kelle debüütplaat ratsutab kõige imelisemal moel spirituaalsetel hipiradadel. Samuti soomlaste Mirel Wagner, keda kuulates on vast kõige rohkem kahju, et meil on sellise sisendusjõuga naisartistide puhul tikutule-keiss.
12. Rob Halford – kuigi Judas Priesti viimane plaat jätab ükskõikseks, on nahkmeeste Metal Godi hääl täpselt sama hea kui 1974. aasta debüütplaadi avaloos „One for the Road". Vat see teeb head meelt.

MUUSIKA

UUS EESTI BIIT

OUT-OR

90ndate algusest nõukogudeaegsetel süntidel helisid kütnud Out-Or segab vana kooli *acid*'it, pulbitsevat reivikultuuri ja modernseid gruuve ning pakub õige pea uut muusikat.

Räägi lühidalt, kes on Out-Or?
Out-Or on elektroonilise muusika produtsent, kes on tegelenud sellega tänaseks üle 20 aasta. Hobisid ja igapäevaseid toimetamisi on erinevaid. Oluline on leida sisemine tasakaal. Vaheldus eks muusikale olen ehitanud mõned süntesaatorid ning toimetan oma maakodus Lõuna-Eesti metsade vahel.

Millise loo peale ütlesid, et vot nüüd tahan ise muusikat teha?
Teadlikult olen kuulanud muusikat 80ndate keskpaigast alates, kui olid aktuaalsed breiktantsu „esimene laine" ja *italo disco*. Sel ajal levisid salvestatud helikassetid käest kätte ja neil leidus palju muusikat, mille puhul ei olnud jälgegi esitajatest ega lugude pealkirjadest. Enamasti oli see instrumentaalne süntesaatorimuusika koos skrätsingute ja rohkete *space*-efektidega.

Foto: Tanel Tero

Vana kooli kogemusega artistina oskad ehk vastata küsimusele, kas tänapäeva olemasolevate produtseerimisvõimaluste üleküllus on loomingule hea või halb? Olen kuulnud, et sa ise tegid omal ajal muusikat kassettidega.
Tehnilised võimalused teevad inimesed mugavaks, aga meeles tuleb pidada ka seda, et ega tehniline üleküllus sinu eest midagi ära ei tee. Paljud olulised lood on tehtud väga minimaalsete ja piiratud vahenditega. Sain oma esimese süntesaatori 1989. aastal ning kuna trummimasinaid ega sämplerit ei olnud (sellest ei osanud unistadagi, sämpler maksis mitme auto hinna), tuli leida alternatiive. Selleks sobisid kassettmakid ja grammofonid, mille sai siis teatud oskusi ja nippe kasutades muuta n-ö sämpleriks-luuperiks. Nii sai mitmeid kordi mikseri abil kassetilt kassetile salvestada ning iga kord süntesaatorilt või grammofonilt mõne saundi juurde lisada.

Mõni aeg tagasi oli su loomingus domineerivaks stiiliks *juke*. Kas vaimustus on endine? Mida stiil kui selline sulle endale pakub?
Minu põhiline looming on elektrooniline muusika, kuid väga paljude žanrite ja erinevatest aegadest pärit muusika kuulamine avaldab kindlasti mõju. Teatud elektroonilises võtmes olen teinud *footwork*'ile iseloomulikke rütme, aga see vaimustus ei ole kindlasti selline, mis domineeriks. Ma pole loomingus kunagi otseselt stiilidest lähtunud, vaid rohkem tehnoloogiast, kuidas midagi teha – kuidas käsitleda sämplerit, süntesaatorit, trummimasinat, kuidas näiteks noodid *sequencer*'is teatud sämplingute puhul graafiliselt töötavad jne. See inspireerib mind ja selle kaudu sünnivad lood.

Kas sinu aastatepikkune aktiivne sahtlisse (loe: SoundCloudi) tehtud looming hakkab tulevikus mingi formaadi kujul ka ilmet võtma?
Kuna olen suhteliselt pikalt muusikaga tegelenud, siis kogu selle aja jooksul on olnud erinevaid väljundeid. 90ndatel ilmusid mõned albumid kassettidel ning oli ka üksikuid kogumikke. 2000ndad aastad oli põnev aeg, sest siis tulid Myspace, SoundCloud jm. Tänu Myspace'ile ja sealt saadud kontaktidele olen avaldanud aastast 2008 digitaalsel kujul muusikat UK netileibeli Swishcotheque alt, nt „Mistra" (2008) ning „Analog Gentleman" (2011). Lähiajal on ilmumas ka kaks uut albumit leibelitelt Lejal Globe ning Virtual Urban Records. Ka SoundCloud on olnud täiesti omaette formaat muusika levitamiseks ja kuulamiseks. Olen sealt ise palju uut ja huvitavat avastanud.

Milline instrument/programm on sinu jaoks asendamatu?
Propellerheadi Reason 4.0. See programm võib küll paljude arvates „minevik" olla, kuid selle lihtsus ja piiratud võimalused on need, mis selle kasuks töötavad ja mulle sobivad.

Nimeta mõned hetke lemmikartistid?
Ultrademon, Jodey Kendrick, The Bug, Luke Vibert, Wisp, FaltyDL, Lone.

Küsis Madis Nestor

Pane kõrv peale: soundcloud.com/out-or

BURLESK – ETENDUSKUNST VÕI GLAMUURNE STRIPTIIS?

Keiu Virro

Eesti burleskiartistid leiavad, et just burlesk on üks neid valdkondi, mille kaudu etenduskunste rikastada. Mõne arvates on see aga labane meelelahutus täiskasvanutele. Aga võib-olla on tegemist hoopis omaette subkultuuriga?

Väidetavalt võib igaüks endale stripparinime leida, kui paneb kokku oma lemmiklooma nime ja ema neiupõlvenime. Mina oleksin eesnime poolest strippar Murri. Ei ole vist kõige ahvatlevam. Aga kuidas leida burleskinime? Üks paljudest nimegeneraatoritest, mille internetist võib leida, pakub näiteks Frau von Schnitzelit. No tõesti. Pigem siis jätta nimede kandmine neile, kellel see paremini välja tuleb. Nagu Miss Chrissy Kiss, Foxy Suzy ja Affinity Starr – mõned neist, kes peituvad Burlesque Estonia taga. Ühtlasi on need tüdrukud, kes arvavad, et etenduskunstide mõistet on võimalik ja peabki laiendama. Miks mitte burleskiga.

Siiski, burlesk ju suisa meelitab küütlevalt eelarvamuste poole, nii et uurin alustuseks, kas tõesti on nii, et peamine vahe striptiisitari ja burleskiartisti vahel on see, et esimene saab raha ja teine maksab peale?

Tüdrukud kõkutavad naerda, et pragmaatiliselt vaadates on sel oma tõepõhi. Chrissy, kodanikunimega Kristiina, ütleb: „Striptiisitarid võivad võtta oma kostüümigi ükskõik kust, saavad oma raha kohe tarbija käest kätte. Meie näeme kostüümidega kõvasti vaeva. Ja nii võibki juhtuda, et istud oma suurepärase kostüümiga liinibussis ja ignoreerid kaassõitjate pilke, sest takso jaoks enam raha pole."

Foxy Suzy, muidu Järvi, nendib, et mõnes mõttes käibki neil pidevalt omamoodi käsitööring. „Kontroll protsessi üle on totaalne. Täidadki koreograafi-tantsija-strippari-promootori-modelli-õmbleja ja kõiki muid rolle. Lisaks vajadusel pildistad ja lõikad muusikat kokku. See esmane glamuurifassaad on väga ilus, aga töö, mis selle taga peitub, on äärmiselt mahukas. Burleskitari karakterite juurde lihtsalt ei saa käia see, et kannad kellegi teisega samasugust kostüümi."

Eesti burleskist võis kuulda esimest korda rohkem nii umbes nelja aasta eest, kui Lady Daisy ehk Daisi Normak alustas algul Müstika tantsustuudios, hiljem Telliskivi loomelinnakus trennidega. Praeguseks on Daisi siirdunud pigem teiste valdkondade juurde, küll aga jätkavad tüdrukud, kes siis tema trennides käisid. Eelmise aasta augustis vormistati ametlikult MTÜ Burlesque Estonia. Müstika tantsustuudios toimuvad trennid on praegu nii täis, et osalejate arvule oli vaja piirang peale panna. Muidu poleks lihtsalt trenni enese korraldamiseks saali piisavalt ruumi jäänud.

Kultuuriline taust on tüdrukute jaoks elementaarne. Kui sa burleski ajalugu ei tea, siis ei saa seda sisuliselt ka teha. Tänapäevase burleski ajalugu ulatub 19. ja sealt pisut teistes vormides edasi suisa 17. sajandisse. Burlesque Estonia neidusid mõjutavad aga eelkõige aastad 1930–50. „See," ütlevad nad, „oli burleski kuldajastu. Burlesk oli just siis kõige rammusam."

Vahepeal elas see üle varjusurma. Saabus seksuaalrevolutsioon. Beebipillid, hipiajastu, seksuaalne vabadus. Sellest, et naistel jäävad nibud kaetuks, oli vähe. Ja miks siis vaadata midagi sellist, kui kuskil urkas saab naise paljaks palju vähema aja ja rahaga?

Lugesin KesKusist mõne aja eest Mats Õuna artiklit burleskist. Väike *freudian slip* minu peas pani lause „Burlesk on kõva sõna, mis tekitab eestlastes ettearvamatuid reaktsioone" lõpu kõlama kui „tekitab eestlastes ettearvamatuid erektsioone". Tuleb välja, et tänapäeval võrdlemisi kohatu *slip*. Nimelt on burleskist saanud naiste ala suuresti ka publiku poole pealt ja härrased, vähemasti Eestis, satuvad saali pigem oma naistuttavate käevangus.

Mis kogu selle töö taga siiski peitub? Striptiis, lihtsalt pisut glamuursem? Kristiina ütleb muretult, et kohati võib see ka nii olla. „See ei kõla võib-olla liiga hästi, aga ma ei lahutaks tegelikult striptiisi nii väga burleskist. Kui sa võtad end teiste inimeste ees poolpaljaks, siis noh, see ju ikkagi on stripp. Aga siin on suur vahe, kuidas ja miks seda teha."

Erootiline burlesk on siiski vaid üks variant paljudest. Burlesk näib olevat ammendamatute võimaluste maa, mis varieerub nii vormide kui artistide poolest igas suunas pea lõpmatusse. Tõsi, 50ndateni kippus burlesk olema kuni 25-aastastele valgetele heteroseksuaalsetele naistele, ent tänapäeval võib laval näha 20-aastaste siredate näitsikute kõrval emalikke ja (üsna matsaka) ema mõõtmes amatsoone ning suisa 80+ vanuses burleskilegende. Leidub nii nais-, mees- ja geiburleski kui puhtalt koomilisi etteasteid ja poliitkriitilisi etendusi – kõike, mida vaid ette kujutada oskad.

Üks kindel reegel burleskimaailma naistele siiski kehtib: on kaks kohta, mis on alati kaetud. Võite (kaks korda) arvata, millised.

Vallatute nimedega artistid ja kõikvõimalikud etteasted on üks osa burleskimaailmast. Teise poole moodustavad trennid, milles osalejad tingimata ei taha ega peagi alati lavale välja jõudma. Burleskitrenn ei ole muide sugugi miski, mis eeldaks erakordset ekspressiivsust või ekstravertsust. Affinity Starri nime taha peituv Annely leiab, et pigem on see sageli isegi vastupidi: „Tunnetan, et need põhjused, miks inimesed trenni tulevad, on väga erinevad, sageli satub trennidesse tüdrukuid, kes on kuidagi häbelikumad ja ei tunne end oma kehas nii kindlalt. Ma ise olin muide samasugune. Kui ma aastal 2010 esimest korda burleskitrenni läksin, siis ma ei püsinud kontsade peal püstigi ja olin oma olemuselt väga ebakindel." Treeninguid korraldav Järvi tunnistab samuti üllatuslikult: „Hoolimata tantsu- ja teatritaustast olen täiesti puhtavereline introvert. Päris palju introverte kipubki näitlejaks – nii saavad nad maailmaga hakkama."

Trenn võibki olla omamoodi eneseteraapiaks. Kes oskaks Miss Chrissy Kissi laval nähes kahtlustada, et näiteks kooli ajal oli ta vabastatud avaliku kõne õpetusest, sest avalik esinemine tähendanuks seda, et ta võib lihtsalt ärevuse kätte minestada? Praegu aga ütleb ta, et publiku silme ees ülesastumine ei ole küsimus. Ja mida rohkem publikut, seda parem. Tema jaoks ongi see kõigi võimaluste maa: „Kõik tüdrukud ei tahagi lavale, aga kes tulevad, neil on võimalus olla seal kolm minutit ilma igasuguste hirmudeta. Seda transformatsiooni on nii kihvt näha. Täiesti keskmisest Maiust võib saada wa-wa-wuum."

Aga kui nüüd päris algusesse tagasi tulla, siis mis värk ikkagi nende nimedega on? Ja kas nimi on osa karakterist või vastupidi?

Kristiina lavanimi tuli tema jaoks üsna loomulikult. Chrissy on Krissu ingliskeelne versioon, millele lisandub lihtsalt nimega riimuv sõna. Ta arvab, et enne nime võtmist võiks seda küll alati guugeldada, sest paratamatult on juba lugematu arv nime Rose, Cherry, Deville Kitten, Diamond ja Champagne kandjaid.

Annely ehk Affinity Starr nendib, et tema nimi tuli vähem orgaaniliselt. Kui ühel hetkel oli esinemiseks nime tarvis, siis ei tundnud ta veel, et tal oleks selline selge karakter, mille najal see loomulikult tuleks. Kuna talle meeldib aga väga *vintage*-burlesk ja tema numbrid on sealt palju inspiratsiooni saanud, siis võttis Annely alustuseks snitti 50ndate tüüpilisest burleskinimest Starr. Ja sinna ette sai lisatud Affinity. Viimane tähistab üht progebändi, mis on tema elus olulist rolli mänginud.

Järvi lugu algab klassikaliselt. Helistati ja öeldi, et tarvis on tema esinejanime. Järvi helistas kümne minuti pärast tagasi ja ütles, et on Foxy Suzy. Oma osa on selles ilmselt samal ajal makist kostnud Jimi Hendrixi lool „Foxy Lady".

Aga miks on burleski olemasolu Eestis oluline? Annely on kindel, et burleski jaoks on siin oma koht ka laiemas plaanis: „Arvestades seda, kui konservatiivne Eesti ühiskond on, siis minu meelest annab see väga palju juurde. Eriti arvestades neid multikulti jutte, mis Eestis ei toimi. Mida rohkem on kiiksuga inimesi, seda rikkalikum on maailm. Mina olen sellest osast puudust tundnud." Kristiina lisab, et oluline on teadvustada, et eksisteerib ka teisi lavakunstivorme, milleks ei ole teater või kaasaegne tants, kuid neile ei ole suurel laval praegu kohta. Lavasid on ära öeldud näiteks põhjendusega, et tegemist ei ole päris teatriga. „Ühest küljest saan aru, teisalt... äkki nemad ei saa."

Foto: Renee Altrov

REKLAAM

VANEMUINE

ESITLEB

emt

Originaali lavastaja **Harold Prince** Orkestratsioonid **David Cullen ja Andrew Lloyd Webber** Originaalproduktsioon Cameron Mackintosh Ltd ja the Really Useful Group Ltd.

Richard Stilgoe & Andrew Lloyd Webberi libreto põhineb Gaston Leroux' romaanil „Le Fantôme de l'Opéra"

Muusika **ANDREW LLOYD WEBBER**
Laulusõnad **CHARLES HART**
Täiendavad laulusõnad **RICHARD STILGOE**

„Ütlesin lavastajale kohe JAH!"

Maria Listra

OOPERI-FANTOOM

ESIETENDUSED
4.10 Vanemuise teatris
30.10 Nordea Kontserdimajas

STEPHEN HANSEN, HANNA-LIINA VÕSA
või MARIA LISTRA, KOIT TOOME

Lavastaja **GEORG MALVIUS** *Muusikajuht* **TARMO LEINATAMM**
Dirigent **MARTIN SILDOS** *Lavakunstnik* **IIR HERMELIIN**
Kostüümikunstnik **ELLEN CAIRNS** *Koreograaf* **ADRIENNE ÅBJÖRN**
Valguskunstnik **PALLE PALMÉ** *Tõlkija* **LEELO TUNGAL**
Pürotehnilised efektid: Hannu Aario ja Tulekild Ilutulestikud OÜ

Aasta toetaja: kinema
Ametlik autopartner: AMSERV
Aasta toetaja: LARSEN
Tartu heade mõtete linn
Nordea Kontserdimaja
vanemuine.ee

© 1986 RLG Ltd.

ENDLA TEATER
AASTAST 1911

MEIE

KANGELANE

Draama

autor **Mihhail Lermontov**
dramatiseerija ja lavastaja **Galina Polišuk** (Läti)
kunstnik **Aigars Ozolins** (Läti)
kostüümikunstnik **Liene Rolšteina** (Läti)

osades **Jekaterina Novosjolova, Kati Ong, Karin Tammaru, Carmen Mikiver, Fatme Helge Leevald, Priit Loog, Jaan Rekkor, Tambet Seling, Sander Rebane, Ahti Puudersell, Eduard Tee**

esietendus 01.11
ENDLA TEATRIS

VANEMUISE SEITSE UUT TRUMPI: KÕIGEPEALT PEAB SÜSTEEMILE PIHTA SAAMA, SIIS ALLES MUUTMA HAKKAMA

Küsis Liisa Pool

Vanemuises tegutsevad sellest hooajast seitse verivärskelt lavakunstikooli lõpetanud noort näitlejat, kelle teater on juba oma uuteks trumpideks ristinud. Kas põhjendatult või mitte, selgub küllap lähiaastail.

Lepin intervjuu toimumise kohaks kokku Genialistide Klubi. Aegamisi saabuvad näitlejad ning võtame koha sisse hämaras siseruumis, kus on vaikne ja rahulik. Minu ümber istub viis uut Vanemuise näitlejat.

Olete nüüd küll Vanemuise truppi kuuluvad näitlejad, kuid, nagu näha, teid on väga keeruline Tartus ühe laua taha kokku saada. Millal te plaanite Tartus paikseks jääda?
Veiko Porkanen: Me põhimõtteliselt olemegi Tartus paiksed. Lihtsalt praegu on selline periood, kus osadel on olnud võimalus käia NO teatris lavastust „Lenni & Kizoo" mängimas. See Tartu ja Tallinna vahel rallimine on olnud viimasel nädalal väga tihe.
Kärt Tammjärv: Kuna me kõik oleme Tallinnast tulnud ja pikemalt seal elanud, siis paratamatult on mingid lahtised otsad, mis tõmbavad natuke tagasi.
Jaanika Arum: See, et me nüüd Tartus oleme, ei tähenda, et muud projektid teistes linnades seiskuksid. Igal pool on midagi teha. Mul vähemalt.
K.T.: Jah, näiteks mina sõidan homme Moskvasse tagasi. Tegin ühes filmis kaasa ja nüüd kutsuti mind heli peale lugema.
Markus Dvinjaninov: Mul ei ole Tartus peale etenduste mängimise midagi. Tulen mängin etenduse, olen siin ehk päeva-kaks ja sõidan siis Tallinnasse tagasi. Kui algab prooviperiood, siis olen muidugi kohapeal ega käi kusagil ära. See on lihtsalt aja küsimus, kui ruttu keegi siin rohkem paikseks jääb.
V.P.: Tihedam periood algab oktoobrist, kus kõik on mööda Vanemuise majasid laiali.

Te tulite siia väga suure grupina, teid on kokku seitse. Kas lõpuks on oodata uut Tartu teatriuuendust – tulete ja tõmbate kambakesi Vanemuise kriisist välja?
K.T.: Enamasti räägitakse teatriuuendustest tagantjärele ja siis pannakse nimed. Toimumise hetkel ei ole need muutused nii konkreetselt määratletavad.
J.A.: Ma arvan, et keegi meist ei tulnud Vanemuisesse seina äärde seisma. Pigem on põletav soov ja vajadus endast maksimum anda.
V.P.: Praegu on meil sisseelamisperiood. Õpime Tartut tundma, uus töökoht ja uued inimesed. Neid on Vanemuises nii palju, et seal käiks ringi nagu täiesti võõras majas. Ütled kõigile tere, kuid kedagi ei tea. Aega läheb selle kohanemisega ja ma arvan, et meie omapoolse algatuse kui sellisega läheb ka veel natuke.
K.T.: Enne kui hakkad seda ümber muutma, peab süsteemile pihta saama.

Kas te juba tunnetate neid linnarahva, teatri või teatriüldsuse ootusi, mis teile Tartusse tulekuga õlule on pandud?
V.P.: Meid reklaamitakse kui Vanemuise trumpe. Ootused on väga kõrgele lükatud ja üritame anda endast parima. Meil on olnud alles kaks etendust, enamik Tartust ei ole seda lavastust veel vaatamas käinud.

Äkki te tahaksite mõne sõnaga rääkida, mis on need teie plaanid, mida te mitmel pool mainite, kuid lähemalt ei valgusta?
V.P.: Seepärast me olemegi neid plaanidena välja reklaaminud, et need ongi justnimelt plaanid ja neist ei tasu ennatlikult rääkida.
(*Linda Kolde jõuab proovist ja liitub vestlusega.*)

Teie kursuse juhendaja oli Tiit Ojasoo. Kuidas sellega on, kas Tartus võib nüüd oodata NO teatri vaimus teatrile lähenemist?
J.A.: Pigem loodan, et igaüks leiab oma lähenemise, mitte ei hakka kedagi otseselt järgima.
V.P.: Me ei ürita kedagi kopeerida.
Linda Kolde: Kui küsida NO teatri vaimu kohta, siis võib-olla seda suhtumist küll. Et püüda olla oma teatris tõsiseltvõetav ja endale ning seeläbi ka teistele korda minna. Tiidu lavastamisstiil on Tiidu lavastamisstiil, eks me alles otsime seda enda oma.

Kas te oskate juba kuidagi sõnastada, milline on see „teie teater", mida te tahaksite teha?
V.P.: Tahaks teha sellist teatrit, mis ei jäta külmaks. Mis puudutaks alustuseks teemade mõttes iseennast ja millega suudaks tõstatada küsimusi, mille üle publikul oleks põnev arutleda ja mõelda.
K.T.: Teater, mis ei oleks pelgalt meelelahutus. Kuigi ka see ei ole halb, sest on küllalt inimesi, kellel on päev tihedalt tööd täis ja nad vajavad seda hetke. Aga ma ise tunnen, et võiks tõesti tekitada küsimusi ja emotsioone, mis võivad olla nii negatiivsed kui positiivsed. Kui asi paneb mõtlema, siis on sellel minu jaoks väärtus.
J.A.: Peamine on, et see, mida laval teen, läheb eelkõige iseendale korda ja kõnetab mind ning puudutab loodetavasti läbi selle ka publikut; et ei muutuks tapeediks, kes lihtsalt käsklusi täidab. See on kõige hirmsam. Kõige jubedam.
L.K.: Mingi žanrimääratlus, et kas mina või meie tahame teha klassikalist või megakaasaegset teatrit, ei olegi oluline. Keegi meist ei ole üheski stiilis mõttega kinni.
M.D.: Mis mulle endale meeldivad, kui ma teatris käin, või miks ma seal käin, on hetked. Hetked, mil ma vaatan mingit tükki ja mul tõusevad ihukarvad püsti. Ma olen korraks nagu kusagil mujal. Neid hetki võib olla väga vähe, aga need annavad mulle jõudu üritada inimestele sama pakkuda. Et nad tuleksid oma kehast välja ja tunneksid midagi ebanormaalset, teistsugust; et oled teine inimene, kui teatrist välja lähed, mitte see, kellena sisse astusid.

Kas suurde repertuaariteatrisse tulek ei hirmuta? Kuidas te plaanite vältida nüristumist ja kogu selles süsteemis justnimelt „tapeediks" muutumist?
V.P.: Tuleb enesele kindlaks jääda ja üritada. Ma ei saaks öelda, et Vanemuine nüüd ainult tapeeti toodab. Üldjuhul see materjal, mis on praegu plaanis ja kus me mängime, on väga paljutõotav ja näitlejale väga suur väljakutse.
M.D.: Ma arvan, et see nii-öelda tapeediks muutumine ei saagi meiega üleüldse juhtuda. See ei saa juhtuda lähima paari aasta jooksul. Tapeediks võid sa seina minna siis, kui sul on palju asju ja see kõik ei huvita sind enam. Aga kui praegu üldse kedagi väga huvitab, siis just meid.
V.P.: Vanemuine üritab praegu väga suuri muudatusi ellu viia, mis on omaette küll keeruline, sest kogu süsteem on suur ja kaasab paljusid inimesi, aga näha on väga positiivseid jooni.
K.T.: Ei tohi järeleandmisi ka teha. Kui sa ükskord juba jõuad punkti, et hea küll, las see olla, siis sa jäädki neid tegema ning need kasvavad järjest suuremaks.

„Armastan! Armastan! Armastan!", teie esimene lavastus Vanemuises, tekitab oma vormilt vaatajas esmalt väga tugevat võõristust. Töötasite grusiinist lavastaja Avtandil Varsimašvili käe all, kuidas see lavastusprotsess kulges?
M.D.: Meil oli keeleline barjäär. Sven Karja tõlkis kõike, mida lavastaja ütles. See omakorda tekitab sellise dubleeriva efekti. Kas sinuni ikka jõuab lõpuks kõik, mida lavastaja rääkis, või mitte? Aga see protsess... Lavastajal oli väga kindel visioon sellest, mida ta tahab laval näha. Mina ei ole varem nii konkreetse skeemiga töötanud, et põhimõtteliselt on kohe teada, kust sa lavale tuled ja kuhu välja lähed. Selles mõttes oli see teistmoodi kogemus. Pigem tekkis küsimus, et kuidas ma teen selle käigu nii, et see oleks usutav, et see sobiks nii mulle kui lavastajale.
K.T.: See lavastus oli tegelikult Gruusias mingite näitlejatega juba kunagi valmis tehtud, lavale toodud. Üsna esimestes proovides oli aru saada, et tegelikult me ei hakka siin midagi uut looma, vaid õpime nii-öelda sisse. Kuna me pidime täitma samu jooniseid, mis olid juba valmis mõeldud, vajaski kõige rohkem tööd selle enda jaoks põhjendamine.
L.K.: Gruusias tundub olevat lavastaja väga selgelt otsustaja ja näitleja on tegija. Pidime sellega kuidagi kohanema.

Fotod: Alan Proosa

Jaanika Arum

Kärt Tammjärv

Linda Kolde

Kas te õppisite veel midagi gruusia teatritraditsiooni kohta? Kas ta selgitas ka kuidagi, miks mõned lahendused on niisugused, nagu need on?
J.A.: Nii palju kui kokku olen puutunud, tundub, et sealne teatritraditsioon ongi vahetum ja vähem irooniline. Pigem iseloomustavad seda suured ja laiad pintslitõmbed.
V.P.: Selles lavastuses on põhivärvid, ei ole pooltoone. Kui on armastus, siis on ikka 110% punane armastus.

Kuidas te isiklikult neisse väga tugevatesse värvidesse suhtute? See ei ole just tavapärane Eesti teatrilavadel, et kõik on nii konkreetselt must ja valge. Lõpupaatos on ju ikka vägagi jõuline.
V.P.: Väga lahe ju ses mõttes, et inimene tuleb teatrisse ja talle öeldakse, et „armasta! ütle seda välja!". Mitte ükski eestlane ei tee seda. Kui palju on neid lapsi, kes on öelnud oma vanematele, et nad armastavad neid, või vanemaid, kes ütlevad sama oma lastele? Tegelikult peabki ju alustama kõige lihtsamatest asjadest ning kui seda ei saa kuidagi pooltoonides räägitud, siis tulebki otse näkku öelda. Jumala eest, tehke midagi! Elu on palju ilusam, kui toimub omavaheline suhtlus ja inimesed teavad, mida sa mõtled ja tunned.

Kui kerge või raske on teil sõjateemaga suhestuda? Te olete nii noor põlvkond, et isiklik kogemus seoses sellega puudub.
K.T.: Hästi suur käivitaja on tegelikult hirm. Kuigi me ei ole isiklikult sellesse olukorda sattunud, on kartus, et ühel hetkel see võib nii olla.
J.A.: Minu meelest on praegu pigem võimatu selle teemaga kuidagi mitte suhestuda. See on midagi nii reaalset ja nii lähedal olevat. Selle temaatikaga tegelemine on praegu väga oluline. Hommikul vaatad pilte Ukraina linnarusudest, kõnnid rahulikult mööda Tähe tänavat Sadamateatri poole, silmitsed ümberkaudseid maju ja ihukarvad tõusevad püsti, mõeldes, kui ruttu kõik muutuda võib.

Kui liikuda taas sõja juurest armastuseni, siis mul isiklikult tekkis teie lavastust vaadates selle sõna korduva kasutamise tõttu tõrge. Peast käis isegi läbi mõte, et kas see ei devalveeri antud mõiste tähendust. Milline on teie suhe sõnaga „armastus"?
V.P.: Ma ei usu, et keegi Sadamateatrist õhtul pärast etendust välja tuleb ja turu kõrval Tartu vaime tervitama läheb, öeldes neile, et te olete inimesed ja ma armastan teid. See on suure tähendusega sõna ja seda ei tasu pilduda.
M.D.: On ju kõik need jutud, et naistele ei öelda piisavalt, et neid armastatakse. Mees ei ütle, ei pea seda tähtsaks: „Misasja, toon ju lilli ja kõik on hästi. Peab ütlema ka või?" Aga kui inimene tuleb teatrisse ja näeb, et seda öeldakse, öeldakse ja öeldakse ja see ei olegi midagi nii rasket või hullu, siis äkki ta hakkab mõtlema, et võib ka ise seda öelda. Mitte et ta ütleks seda kuus või üheksa korda, seda kindlasti ei juhtu, kuid lõpuks ehk ütleb, et ma vist ikkagi armastan. Minu jaoks on see väga tähenduslik sõna. Kui seda ikka mõelda, siis see maksab, kui niisama pillud, siis ei olegi see midagi väärt.
K.T.: Selle lavastuse puhul tundub mulle, et äkki ongi kogu seda virvarri kõigi nende rääkivate loomakujude, butafooria ja kirjususega vaja seetõttu, et kui muidu tekiks kergesti blokk, siis nüüd on kõike üle paisutatud. Kõike-kõike-kõike! Järelikult võtad seda kui võtit ning nopid sealt ise selle olulise välja.
(*Markus peab lahkuma, et raadiosse minna.*)

Kui tihti te olete ise kellelegi öelnud, et te neid armastate? Kas see lavastus on ka teile aktuaalne probleemipüstitus?
L.K.: Mina vist kuulun sellesse generatsiooni, et olen alati liiga vähe seda kuulnud ja mõelnud, et tahaksin seda ise rohkem öelda. Kas või pere tasandil – mul ei ole mitte kunagi olnud küsimust, kas me armastame üksteist või mitte, kuid lihtsalt ei ole traditsiooni seda välja öelda. Olen alati mõelnud, et see on miski, mida ma tahan, et minu lapsed süstemaatiliselt kuuleksid. Tundub küll, et meie generatsioon muudab praegu midagi.
(*Saabub Reimo Sagor.*)
K.T.: Mina kasutan küll seda sõna. Selle taga peitub alati midagi, mitte see ei ole niisama tuulde loobitud.
V.P.: Samas on sõna „armastus" väljaütlemine lihtsalt hea algus. Kui sa saad selle välja öeldud, on see hea stardipakk, aga tegelikult, kuidas sa siis armastad või miks sa armastad? Need rohked harud, mis sealt arenevad, ning üleüldse oma emotsionaalse seisundi lahtiseletamine... On vist elukestev töö, et teisele inimesele selgeks teha, mis sa oled. Kuidas sa seletad oma käitumismustrit?
Reimo Sagor: Tihtilugu on mul hirm nende sõnade ees. Hirm just sellepärast, et need kõlavad valesti või tulevad välja kuidagi tühiselt. Kuigi ma olen väga selle poolt, et seda peaks ütlema ja ausalt, tunnen lihtsalt, et praeguses ajas ja ühiskonnas on see järjest raskem.

Mulle on jäänud viimastel aastatel mulje, et Viljandi Kultuuriakadeemia näitlejalendudest kumab läbi suurt manifesteerivust või iseteadlikkust, kui mõelda näiteks sellele, et sealt on tulnud Cabaret Rhizome, Noor-Ugala oma „Y-generatsiooniga" või 10. lennu loodud teater Must Kast. Parandage mind, kui ma eksin, aga mulle tundub, et lavakast ei ole tulnud selliseid liikumisi, vaid sealsed lõpetajad sulavad olemasolevasse süsteemi. Miks see nii on?
V.P.: Aga inimesed lähevadki teatritesse laiali. Ja see on ju ülimalt positiivne, et lennuga tehakse poole õppeprotsessi pealt oma teater. See ambitsioon on ju mega ja ma vaid kiidaks takka.

Ma siis sõnastan veidi teisiti: kus on lavaka ambitsioon, mässumeelsus ja ettevõtlikkus?
J.A.: Ma arvan, et Viljandis soodustab juba linn grupisisest tööd. Tallinnas olles on mul näiteks paljud „mõttekaaslased" väljaspool kooliseinu. Pealegi ma usun, et oleme saanud teha kooli ajal küllaltki ambitsioonikaid töid. Näiteks lavastusega „Lenni & Kizoo" saime igal etendusel algusest lõpuni improviseerida, olles väljaspool igasugust mugavustsooni. Ja usun, et mugavustsoon on viimane koht, kus me tahame olla.

Marian Heinat: Lisaks tundub mulle, et kooli ajal oleks see mässumeelsus veidi naljakas. Sulle antakse ju nii palju võimalusi, ole vaid mees ja tee ära. Oleks ju kuidagi tobe, et meile pakutakse lavastajaks Mart Kangrot ja me siis hakkame mässama, et ei, me tahame hoopis midagi muud.
J.A.: Me oleme tõesti saanud nii palju erinevaid asju proovida ja lavastusi teha, et ei ole olnud põhjust millegi vastu mässata.
L.K.: Ma vajan veel natuke aega, et oma käsitööoskust lihvida. Juba sel põhjusel ei oleks mina isiklikult julgenud kooli ajal mingi loosungiga välja tulla, sest ma ei ole veel endas kui näitlejas niivõrd kindel.
V.P.: See neli aastat lavakas, kus sulle pillutakse igalt poolt hästi palju erinevaid arvamusi, pilte ja suundi, kogu see virvarr tuleb mingil hetkel peas süstematiseerida, et leida mingisugune oma suund. Mina tunnen, et ma ei ole suutnud selleni jõuda ja läheb veel natukene aega.
K.T.: Ma ei ole ka veel välja mõelnud, et tahan nüüd just selles konkreetses suunas liikuda. Küsin neid küsimusi igal hommikul, kuid olenevalt päevast on vastused erinevad.
V.P.: Võib-olla on asi lihtsalt selles, et meil pole piisavalt mune?
R.S.: Ma arvan, et statistika järgi võib ju jah niimoodi võtta, et Viljandi nüüd tegi nii ja lavakad ei tee. See on vaataja silmades. Iseenesest olen ma Veikoga nõus ka, et eraldi eesmärk tulla suure pauguga turule ei vääri kohe pärgamist. Muidugi on see positiivne, kuid ega me ei tulnud ju ka Tartusse selle ideega, et kuhugi nurka konutama jääda.
V.P.: See Musta Kasti projekt on küll täiesti müts maha. See, kuidas nad on loonud endale poole õppeprotsessi pealt keskkonna, kus nad saavad katsetada.

Õpingud said teil läbi alles hiljuti, kuid, mõeldes tagasivaatavalt, mida te olete sealt endaga hinges kaasa võtnud?
V.P.: Oskuse jõhkralt palju põruda ja ikka pea püsti asjast välja tulla.
M.H.: Mul on tunne, et kool kestab ikka kogu aeg edasi.
L.K.: Üks hästi oluline mõte, kui vaadata kõiki neid õppejõude, kui erinevad nad ka ei oleks, on see, et need inimesed ei ole kunagi lõpetanud teatrisse uskumist. Nad ei hakanud seda tööd tegema töö pärast, vaid mängivad siiamaani, olenemata vanusest.
R.S.: Julgus otsida. Või mitte julgus, vaid mingisugune tahe, sund. Kas või kodus teki all. Ma ei mõtle, et see peaks toimuma pidevalt avalikkuse ees. Julgus otsida neile küsimustele vastuseid, mis mind praegu kuidagi kannustavad või mulle muret tekitavad.
J.A.: Koolist võtan kaasa eelkõige õpetuse, et kunstniku kõige olulisem omadus on empaatiavõime ja oskus seda mitte kaotada.
V.P.: Ega see ei olnud ju kool, vaid neli aastat erialatundi ja pidev käsitööoskuse arendamine. Just see, et sinust tehti või sinust sai seal korralik mõtlev inimene, kes oskab esitada küsimusi ja mõelda natukene suuremalt.
J.A.: See inimene, kes sa eraelus oled, tuleb niikuinii lavale kaasa. Minu jaoks on oluline teatrisse mitte ära kaduda, vaid olla võimalikult palju teadlik sellest, mis ümberringi toimub. Elu on enamat kui näidendisse trükitud tekst.

Marian Heinat

Markus Dvinjaninov

Reimo Sagor

Veiko Porkanen

REKLAAM

saku
SAKU ÕLLETEHAS
Humal
HUMALASSE ME
USUME
& Oder
0,33L
ROHKEM HUMALAT,
ROHKEM MAITSET.
"Humal ja Oder" on Saku uus õllesari, millesse on pandud mõned peotäied hoolega valitud humalaid tavapärasest rohkem. Aadetele truuks jäädes pruulisime alustuseks valmis kaks humalasõbralikku laagrit – Tšehhi pilsneri ja Viini laagri tüüpi heledad õlled. Sügiseks pruulime mõned päris ale'd lisaks ja eks siis näis, mis edasi saab. Küll midagi ikka saab.
TÄHELEPANU! TEGEMIST ON ALKOHOLIGA.
ALKOHOL VÕIB KAHJUSTADA TEIE TERVIST.

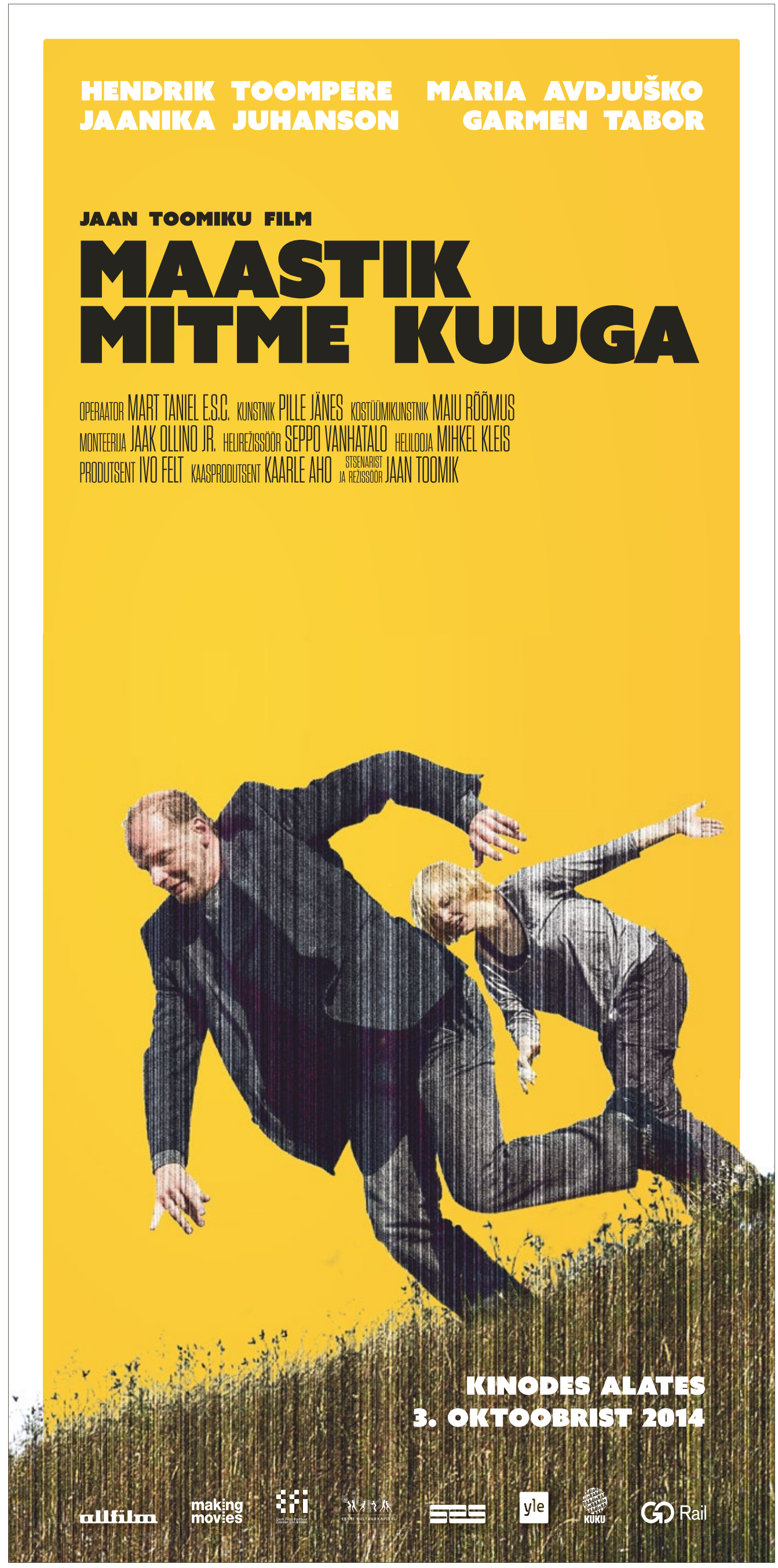
HENDRIK TOOMPERE MARIA AVDJUŠKO
JAANIKA JUHANSON GARMEN TABOR
JAAN TOOMIKU FILM
MAASTIK MITME KUUGA
OPERAATOR MART TANIEL E.S.C. KUNSTNIK PILLE JÄNES KOSTÜÜMIKUNSTNIK MAIU RÕÕMUS
MONTEERIJA JAAK OLLINO JR. HELIREŽISSÖÖR SEPPO VANHATALO HELILOOJA MIHKEL KLEIS
PRODUTSENT IVO FELT KAASPRODUTSENT KAARLE AHO STSENARIST JA REŽISSÖÖR JAAN TOOMIK
KINODES ALATES
3. OKTOOBRIST 2014
allfilm
making movies
EFI
EESTI KULTUURKAPITAL
SES
yle
KUKU
Rail

VÄRVIKAD (LASNA)IDEED

Intervjuu **Maria Derlõšiga**. Küsis Veronika Valk

„LasnaVärvid" on osa Linnalabori Lasnaidee algatusest, mis uurib ja katsetab kogukondlikkuse võimalikkust Lasnamäel.

Augusti viimasel nädalavahetusel värvisid lasnaideelised Lasnamäel Kotka kauplusesse viiva trepi, et lisada hallile Laagna kanalile rohkem värvi. Iga mööduja ja huviline sai anda oma panuse ning värvimisprotsessis osaleda – pintsleid hoidsid käes nii täiskasvanud kui ka lapsed.

Milline on laiemas plaanis Lasnamäe linnaosa ühistegevuse võimaluste ampluaa?
Kuue kuu vältel, mil oleme Linnalaboris Lasnaidee algatusega tegelenud, oleme jõudnud katsetada kaht lähenemist, mis on mõlemad keskendunud avatud linnaruumile. Kutsusime inimesi kokku avalikule sündmusele arutama ja suhtlema („LasnaPiknik") ning tegutsema konkreetse ja käegakatsutava eesmärgi nimel („LasnaVärvid"). Lisaks trepivärvimise aktsioonile ja piknikule on lähitulevikus plaanis algatada parimate, nutikamate, mahedamate hoovide ja rõdude-lodžade konkurss, et võimendada isikupäraseid ja uuenduslikke lahendusi ja inspireerida paneellinlasi oma väliruumi panustama. „LasnaPiknikul" alustatud kabeklubist on saamas Lasnaidee

Foto: Vladislav Kopõlkov

traditsiooniline harrastussport; muu hulgas oleme mõelnud ka tõsiselt vene ja eesti keele kõnelejate suhtlusõhtutele, kus sundimatus keskkonnas omavahel päevakajalisi (lasna)teemasid arutada või lihtsalt toredalt aega veeta. Ampluaa on seega väga lai, kuna Lasnaidee võrgustikku kuuluvatel inimestel on häid ideid ning lõpuks on ühistegevuste valik just aktiivsete lasnaideeliste otsustada.

Kuidas innustada kohalikke omaalgatusele ja toetada eri keeles kõnelevate inimeste suhtlust Lasnamäel?
Lasnamäe kohta kehtib mitmeid eelarvamusi, justkui elanikud oleksid passiivsed ja oma kodukoha suhtes hoolimatud. Lasnaidee avalike ürituste menu tõestas, et see pole nii – leidub väga palju särtsakaid lasnamäelasi, kel pole mitte ainult ideed, vaid ka teotahe. Puudu jääb tegutsemise julgusest ja teadmisest, millest alustada. Kõige tõhusam ja lihtsam viis selliseid inimesi innustada on luua pretsedente, näidata eeskuju (mida me „LasnaPikniku" ja „LasnaVärvide" puhul ka tegime). Lihtsate vahendite abil ja isegi väikese meeskonnaga on võimalik midagi korda saata.

Väikesed sündmused ja saavutused paistavad küll pealtnäha väga tühistena, aga inspireerivad kohalikke uutele tegudele. Mis aga puudutab kakskeelsuse teemat, siis tänu teavitustööle nii eesti kui vene keeles tulid kaasa mõlema rahvuse esindajad. Leidsime tõestust hüpoteesile, et oma elukeskkonna kvaliteedi tõstmine on väga tugev ühendav eesmärk, kus keele- või muud barjäärid ei oma tähtsust.

Kuidas Lasnaidee kogub-kajastab-võimendab kohalik(k)e häid ideid?
Esimesena alustasimegi aktiivsete kohalike ja Lasnamäest hoolivate inimeste võrgustiku moodustamisega, püüdsime saada kokku võimalikult erineva taustaga inimesi, et tekitada arvamuste paljusust. Alguses olid meeskonnas meile tuttavad inimesed, kuid ajapikku ja Lasnaidee erinevate tegevuste kaudu hakkasid meiega ühendust võtma aina uued tegusad näod. Oleme pannud mitmete arutelude käigus paika kõige aktuaalsemad teemad ja kogunud ideid, mida ja kus võiks Lasnamäel muuta. Lasnaidee kodulehe ja sotsiaalvõrgustiku kaudu püüame kõiki neid mõttealgeid jagada, ärgitame inimesi uusi lähenemisi pakkuma, kommenteerima ja arvustama. Püüame olla võimalikult avatud ja läbipaistvad.

Kas see on strateegiliselt läbi mõeldud, et liigute näiteks väiksemate ürituste juurest suuremate suunas?
Mitmeaastast strateegiat pole, pigem katsetame erinevate lähenemistega, et näha, mis üldse toimib ja mis mitte. Seega ei ole me endale väga pikaajalisi eesmärke seadnud ehk määranud kindlalt, milliseid tegevusi ellu viime või millistest kindlasti hoidume. Kuna huvigruppe on juba praegu mitmeid, siis me ei taha ühtegi ust esimese hooga kinni lüüa. Meie strateegia oli alustada väikselt, pakkuda lasnamäelastele võimalust olla spontaansed. Kindlasti tahaksime, et Lasnaidee võrgustik kasvaks, koguks enda ümber veel suurema hulga aktiivseid kohalikke ja teisi huvilisi, aga meie eesmärk ei ole kahe aasta pärast Lasnamäe päevi või festivali kureerida.

Kui kerge või raske on koostöö linnaosavalitsuse ja eraettevõtjatega (Kotka trepi puhul nt Kotka kauplusega)? Tulevad nad mõtetega kaasa?
Linnaosavalitsusega oleme palju koostööd teinud, eriti just linnamajanduse osakonnaga, mis tegeleb linnaruumiga. Oleme saanud linnaosavalitsuselt oma ideedele konstruktiivset kriitikat, tuge ja soovitusi. Samas oleme kohanud ka ükskõikset suhtumist, kui kodanikualgatust ei võeta tõsiselt või ei leita aega või põhjust pakutud ideedesse süvenemiseks.[1]

Suhtlus eraomanikega on sellega võrreldes ehk lihtsamgi. Kõige tähtsam on leida ühine kokkupuutepunkt ja huvi, mille abil üksteisele kasulik olla. Kotka kaupluse puhul meil muidugi vedas, sest haldajad olid väga koostööaltid ning siiralt huvitatud pakutud lahendusest.

Mis „LasnaVärvidest" edasi saab?
Juba algusest peale nimetasime trepivärvimise aktsiooni esimeseks episoodiks, vihjates, et tahame jätkata Lasnamäe ilmestamist ka mujal. Kindlasti ei ole eesmärk kõik kohad kireva värviga üle valada. „LasnaVärvide" idee, nagu ka kõik muud lasnaideed, ei olnud Linnalabori enda mõte, vaid kasvas välja võrgustiku kooskäimistest. Kotka trepi värvimise pakkus näiteks välja ja kavandi valmistas noor Lasnamäel elav arhitekt Jekaterina Kljutšnik, kelle ideed ülejäänud lasnaideelised toetasid. Mis saab edasi, sõltub sellest, milliseid mõtteid lasnamäelastel veel oma elukeskkonna ja väliruumi osas on välja pakkuda.

[1] *Linnaosa vanema Olga Ivanova seisukohta Lasnaidee kohta saab lugeda venekeelsest Delfist.*

MEIE METSIKU LOODUSE TARKUS ON JÄÄMAS TÜHIMIKU TAHA

Peeter Pere

Muljeid arhitektide maailmaorganisatsiooni UIA XXV kongressilt Lõuna-Aafrikast Durbanist.

Durbanis toimunud arhitektide maailmaorganisatsiooni UIA[1] XXV kongress kandis sel aastal pealkirja „Otherwhere". Kui tänavune Veneetsia biennaal (teemaks „Fundamentals") on sihitud väljapoole eriala siseringi, siis Durbani üritus oli suunaga sissepoole ning selle fookus kattus suuresti meie koduste teemadega: haridus, arhitektuurivõistlused, projekteerimishinnad, professionaalsus, kinnisvaraarendus, linnaehitus, energia, taaskasutus jne.

Veneetsia moodi linnamelu ja ürituse tungimist linna igapäevaellu Durbanis polnud – nagu ka Tõkyõs, kus toimus eelmine kongress. Durbani elu kulges omasoodu, üliteadlikud politseinikud hoidsid hoolsalt külalistel silma peal – nii igaks juhuks – ja kui sattusid hotellist liiga kaugele, said neilt sõbraliku priiküüdi ööbimiskohta. Kongresside intervall on kolm aastat, järgmine toimub Lõuna-Koreas Soulis, ülejärgmiseks võõrustajaks valiti Rio de Janeiro Brasiilias.

UIA kongress hõlmab osalevate riikide näitusi, erinevaid pidulikke ja töiseid sõnavõtte, töötubasid, peaassambleed koos sihiseadmise ja uute valimiste korraldamisega ning kuluaarikohtumisi. Võtmeesinejate hulka kuulusid Pritzkeri laureaadid Wang Shu Hiinast ja Toyo Ito Jaapanist. Ettekanded olid, nagu ikka, loomingukesksed. Üritusel osalejate pilt oli kirju – kohtas kogenud arhitekte ja ametnikke, aga ka palju tudengeid ja noori. Viimased moodustasid enamiku ning nende jaoks oli korraldatud ürituse raames erinevaid arhitektuurivõistlusi ja töötubasid.

Eesti osaleb UIAs koos Läti ning Leeduga, moodustades BAUA[2] – Baltimaade arhitektide liitude esinduse. Sel moel oleme olnud kongressil paremini nähtavad, näitustel silmatorkavamad.

Loodetavasti osalevad järgmisel, Souli kongressil aktiivselt ka meie noored arhitektid. Sellele aitab kaasa kolme Balti riigi ühine näitus, mille tarvis on kavas korraldada võistlus. Esmalt valitakse kuraator, kes omakorda selekteerib igast riigist kaks kuni viis esinejat, kes siis loodetavasti ise kohale sõidavad ja sõbrad kaasa kutsuvad. Nii see ideede eksport alguse saab.

Tühimik

Lõuna-Aafrika Vabariigi demokraatlik riigikorraldus on 20-aastane, seega võrreldav taasiseseisvunud Eesti ajaga. Tutvustati LAVi ja Aafrika probleeme, (linnaehituslike) lahenduste otsinguid, sealset uut ja vana arhitektuuri ning arhitektuuri mõiste täitmist ja täiendamist erinevate kaas- ja kõrvalerialade kogemusega.

Kui Veneetsias püütakse näitlikustada modernismi pealetungi kui kohalikke väärtusi hävitavat jõudu, siis näiteks Durbani kohalik rahvameditsiinitooteid pakkuv Warwicki ehk peaturg on oma vitaalsuses traditsiooni, tehnoloogia ja moodsa arhitektuuri segu. Turg asub poolelijäänud sillaehitusel ja on paarsada meetrit pikk – see on kui Enric Mirallese arhitektuuri metsik töötlus. Turul oli selgelt tunda, et kui kohalik kultuur on eriline, siis on ka arhitektuur omapärane – kongressi toimumise tegelik mõte jõudis pärale just sealses linnamelus.

Mõneti tekkis paralleel meie oma tegemistega Eestis, isegi kui meil pole totaalseid liiklusummikuid, ruumidefitsiiti linnasüdames, inimvoogudest ummistuvaid kesklinnu-peatänavaid-peaväljakuid. Nii meil kui neil on tühermaid – siin siis see, mis on magalarajoonide ja kesklinna või kesklinna ja sadama vahel. Durbanis on meeletu tühimik endise ja praeguse elu ja selleks ettenähtud ruumi vahel, seda nii vaimselt kui füüsiliselt.

Aga... miks meil pole oma rahvameditsiinile keskendunud turuala, kus šamaanideks riietatud ja dekoreeritud külatargad uhmerdaksid kohapeal punast kärbseseent, müüksid roosat kärbseseent (mis on Ukrainas väga armastatud söögiseen), lehtertappu, ogaõuna seemneid, inglitrompetit, kopranõret ja jumal (kelle iganes) ise teab, mida muud veel? On meil tänavu ju meeletu seeneaasta – puraviku- ja kärbseseeneuputus igas metsatukas. Meie metsiku looduse tarkus on jäämas tühimiku taha. Modernismi pärast vist.

[1] *UIA – International Union of Architects (rahvusvaheline arhitektide liit)*
[2] *BAUA – Baltic Architects Unions Association (Baltimaade arhitektide liitude ühendus)*

Pärnu keskraamatukogu (2008), 3+1 arhitektid
Läti rahvusraamatukogu (2014), arhitektid Gunārs Birkerts, Modris Ģelzis, Mārcis Mežulis
Vilniuse ülikooli raamatukogu (2012), Paleko ARCH studija
Tartu Ülikooli Narva kolledž (2012), Kavakava
Muusika- ja kunstikool Lätis (2012), MADE arhitekti
Balsiai kool Vilniuses (2011), a.s.a. projektavimo firma
Kumu kunstimuuseum (2005), Arkkitehtitoimisto Vapaavuori
Loovkeskus Zeimulis Lätis (2012), SAALS
M. K. Čiurlionisi kunstimuuseum ja galerii Kaunases (2002–...), G. Janulytės-Bernotienės studija
Rakvere Vallimäe trepp (2005), Kavakava
Jurmala vaatetorn Lätis (2009), ARHIS
Zarasas järve maastikurada Leedus (2012), Šarūno Kiaunės projektavimo studija
Rakvere keskväljak (2004), Kosmos
Šiluva väljak Leedus (2009), G. Natkevičius ir partneriai
Kortermaja Lootsi tänaval (2005), HGA
Suur veranda Lätis (2013), Arhis
Elamukvartal Kriviai Houses Leedus (2008), T. Balčiūno grupė, arhitektid Tadas Balčiūnas, Vytautas Biekša, Marius Kanevičius
Eesti väljapanek Veneetsia arhitektuuribiennaalil, gaasitoru (2008), Salto

Läti väljapanek Veneetsia arhitektuuribiennaalil (2012), Other Side Studio
13. jaanuari memoriaal Leedus (2007), VAS
Villa U Tallinnas (2006), Gert Sarv ja Lauri Laisaar
Villa Lätis Kaltenes (2010), Zaigas Gailes birojs
Braškių tänava elamu Leedus (2012), G. Natkevičius ir partneriai

RIIDEKAPP VÕI VITRIIN – KUHU RIPUTADA MOEKUNSTI?

Keit Kukk

Viimastel aastatel on mood võtnud kunsti kõrval sisse positsiooni muuseumites ning rõivakollektsioone esitletakse nii galeriides kui ka vaatemängulistel etendustel. Mõtiskleme küsimuse üle, kuhu on kadunud moe ja kunsti vahelised piirid.

1981. aastal avaldatud artiklis „Kas mood on kunst?" vastas legendaarne Vogue'i peatoimetaja Diana Vreeland artikli pealkirjas esitatud küsimusele eitavalt, leides, et mood on üksnes inimkeha kaunistuseks, see on miski, mis peab tegelema igapäevaeluga. Seega võiks justkui üheks piiripunktiks moe ja kunsti vahel olla moeloomingu kantavus, võimalus moeloomingu tulemusena valmiv teos selga panna.

Kuid kantavuse kriteeriumist lähtuv illusoorne piir moe ja kunsti vahel kaob Kumus avatud näitusel „Merike Estna ja mina kui maal", kus mu pilk peatub esimese asjana näitusevalvuritel, täpsemalt öeldes nende rõivastel. Riietatuna avaralõikelistesse jakkidesse, mis oleksid otsekui kuulunud varasemalt mõnele hoogsa käega kunstnikule, kelle pintslist on purskunud jakkidele nii mõnedki pastelsed ookeani ja roosipõõsaste karva värvijoad, on töötajatest saanud osa näitusest. Nimelt on Merike Estna, uue põlvkonna üks põnevamaid maalikunstnikke, kolinud oma maalid ümber rõivastele ning jakimaalidesse saavad soovi korral riietuda ka näituse külastajad. Järelikult pelgalt kantavuse kriteeriumist lähtudes moe ja kunsti vahele enam piiri tõmmata ei saa.

Kuna moe ja kunsti vaheline ala on minu jaoks ähmastunud eelkõige tänu moe jõudmisele näitusesaalidesse, paneb see mõtlema, et ehk on selleks piiripunktiks, mida ületades muutub mood kunstiks, justnimelt galerii valged seinad? Sarnasele järeldusele on jõudnud ka prantsuse filosoof Pierre Bourdieu, kelle sõnul on selleks, et moest saaks kunst, vaja anda moele kunsti staatus ning sellisteks staatuseandjateks saavad olla kriitikud ja kuraatorid, kes paigutavad kunsti näitusesaalidesse ja ajakirjanduse kunstiveergudele ning kelle võimuses on väita, et ka lihtsalt üks kleit võib olla kunstiteos.

Heaks näiteks on siinkohal eesti kontseptuaalne moekunstnik Marit Ilison. Ta pälvis 2014. aastal Kristjan Raua nimelise kunsti aastapreemia ning pärjati ka nimetatud moeajakirja Vogue Italia nooreks talendiks. Tema värskesse kollektsiooni „Magada tahaks / Longing for Sleep" kuuluvad mantlid on ühtaegu eksponeeritud Draakoni galerii näitusesaalis ning müügil mainekas rahvusvahelises veebipoes Luisa Via Roma.

Veel enne kui ma jõuan näituse „Magada tahaks / Longing for sleep" avamisele kogunenud rahvasummast läbi trügida ning välja pandud mantleid lähemalt vaadelda, torkab mulle silma teksti puudumine. Mu silmad otsivad alateadlikult mõnda kirjapandud lugu, sest veel on eredalt meeles Marit Ilisoni näitus „7 Silver Men in Coats", kus püksipaaridest said tegelaskujud jutustuses 7SMICi vennaskonnast. Või kollektsioon „Teine", kus moekunstnik võrdles rõivaid oma tegusate ja igale poole jõudvate sõbrannadega. Kuid „Magada tahaks / Longing for Sleep" selliseid täiendavaid selgitusi ei paku. Jõudes lõpuks kollektsiooni endani, mõistan ma, et sõnad oleksid sel korral ilmselt üleliigsed. On ju paljudel ruumisviibijatest olemas vahetu kogemus tekkidega, millest on saanud nüüdseks säravate kividega kaunistatud mantlid. Nii võib näitusesaalis märgata äratundmisrõõmu ja kuulda mälestuste katkendeid sellest, milliste tekkide all ja kus on kunagi uinutud. Suvilad, vanaemad, jahedad õhtud saavad nendes lugudes tekkide kõrval kaasosatäitjateks. Samamoodi ei ole publikul näituse avamise päeval, mil vihma kallab kui oavarrest, raske samastuda kõikehõlmava tundega – magada tahaks. Näituselt lahkudes ei keerle mu mõtted sugugi mantlite kui riideesemete ümber, vaid ma olen hõlmatud iseenda mälestustes uitamise mõnudest, mis pole aga sugugi tingitud galerii külastamisest, vaid eelkõige Marit Ilisoni ideid täis pikitud loomingust endast. Seega tundub mulle, et üksnes kleidi paigutamisega näituseruumi sellest veel kunsti ei tee.

Samuti tuleb rõhutada, et suur osa moeloojaid näevad kleidis siiski üksnes kleiti, mitte aga kunstiteost, seega isegi kui taoliste autorite looming jõuab kolmandate isikute töö tulemusena näitusesaalidesse, oleks küsitav, kas autori vaba tahte vastaselt saab taolist loomingut pelgalt galeriiukse lävest ületamise tõttu kunstiväljale paigutada. Näitena võib tsiteerida moemaailma ikooni Coco Chaneli: „Kleit pole tragöödia ega ka maal. See on võluv ja üürike looming, mitte aga igikestev kunstiteos. Mood peab surema ja surema kiiresti, selleks et kaubandus saaks säilida." Antud mõte ei erine väga Marit Ilisoni kunagises intervjuus väljaandele Not Just A Label õhku paisatud ideest, mille kohaselt võiksid moebrändid vajuda ajaloohõlma pärast nende esmase asutaja/disaineri surma, tehes sellega ruumi uutele disaineritele, et võimaldada neil oma loomingust ära elada.

Kuigi antud väited on kantud erinevatest motiividest, joonistub siit välja moe ja kunsti erinev suhtumine aega – minevikku, olevikku, tulevikku. Poogitakse ju moele külge selle ajutist, kiirelt mineviku lainetesse kaduvat iseloomu. Ironilisel kombel nähakse kleiti kogumisväärtuslikuna alles siis, kui see ei ole enam moes ehk on muutunud *vintage*'iks. Ja ka seda sageli mitte kleidi enda pärast, vaid olles selle isiku lummuses, kes seda ajalooliselt kandnud on. Ning tulevik? See on ju kleidil kui tarbeesemel väljakujunenud arvamuse kohaselt üpriski lühike. Moeloomingu ajutisus väljendub ka Euroopa Liidu registreerimata moeloomingule antava kaitse ajalises piirangus, milleks on kolm aastat. Samas kui kunstiteose autoriõiguslik kaitse kestab 70 aastat pärast autori surma. Seega võib tõmmata piiri kunsti ja moe vahele teatud juhtudel hoopiski seadusandja käsi, kuid ka need piirid on sageli hägused. Nii võib juhtuda, et kui mood ja kunst tõstavad loomingu keskpaika idee kui sellise, mis kontseptuaalse lähenemise puhul ka juhtub, siis põrkuvad mõlemad õigusmaastikul kokku sama probleemiga – ideid autoriõigus ei kaitse.

Olenemata sellest, mis on põhjustanud kunsti ja moe vaheliste piiride avardumise, on mul sellise arengu üle hea meel, sest see pakub võimalust värsketeks kogemusteks, ükskõik kuidas selga proovitavaid maale või vitriini vaatamiseks pandud moekunsti edaspidi ka ei nimetataks.

Marit Ilisoni näitus „Longing for sleep." Foto: Tõnu Tunnel

UUS EESTI DISAIN: KAIRI LENTSIUS

Küsis Triin Loosaar

Projekt telk. Foto: JP Hion

Eesti disainimaastikule on tulemas järjest uusi ja põnevaid tegijaid. Nii näeb Kairi Lentsius praegu toimuvat, kuuludes ka ise nende hulka. Kairi õpib Rootsi Tekstiilikoolis (Swedish School of Textiles) magistrantuuris moedisaini ning tal on seljataga juba tekstiili ja ajaloo õpingud Eestis. Kasutades ära oma erialade tugevaid külgi ning töötades nõrkadega, oskab ta näha, kuhu võiks liikuda ja milles seisnevad määratlemata lõpptulemuste võimalused.

Kui rääkida su loomingust, siis üks sinu põnevatest tegemistest on *upcycling*-projekt „Telk". Millised on sellega seotud tagamaad ja edasised plaanid?
Telgiprojekt sai nüüdseks juba kaks aastat tagasi alguse mu bakalaureusetööst koostöös Kaitseväe Ühendatud Õppeasutustega. Selle üheks tahuks oli tõsta esile ja väärtustada materjale, antud juhul siis vanu sõjaväetelke, ja nende iseloomu. Panna päikesest, vihmast ja tuulest mõjutatud telgikangas tööle pigem positiivse eripära kui defektina. Teisalt tekkis küsimus materjali tähenduste ja seoste kohta. Olgugi et mantlid on üsna *unisex* lõike ja tegumoega, tõstatasin lisaks küsimuse ka materjali päritolu, selle otstarbe ja edasise kasutuse kohta. Üdini meestemaailmast tulnud tarbeeseme toomine naiste selga, materjali muutmine trüki ja tikandiga. Selle projekti juures on huvitav, et iga mantel pakub mulle väljakutset ja põnevust, kuna need on kõik üksteisest erinevad. Algmaterjali eripära tingib väga individuaalse lähenemise ja arengu. Seetõttu plaanin jätkata, kuni on, millega töötada.

Praegu õpid sa magistrantuuris Rootsi Tekstiilikoolis ning tegeled oma diplomitööga. Mis on selle lähtekohad?
Magistritöö on ehitatud suures osas üles laserlõikusele. Praeguses moepildis kasutatakse seda tehnikat pigem aseainena kangatrükile. Minu ülesandepüstitus seisneb selles, et laserlõikus dikteeriks otseselt rõivaeseme vormi ja funktsiooni. Põhimõtteliselt on see tehnoloogiline väljakutse, et näha uusi võimalusi rõivakonstruktsioonis. Siinkohal on tähtis ka uurimuslik küsimus, millega oma valdkonda panustaksin.

Sa oled õppinud ka Tartu Kõrgemas Kunstikoolis tekstiili erialal. Milliseid erinevusi sa tajud eesti ja rootsi tudengite lähenemises disainimisele?
Silma torkab see, et eesti tudengid on palju praktilisemad. Tähtsad on lõpptulemus, kasutajasõbralikkus ja müügipool. Rootsi disainitudengitel on miskipärast arusaam, et need projektid polegi mõeldud kuhugi turule jõudma, tähtis on kontseptsioon. Kasutajat ei maini mitte keegi. Mingis mõttes on see vabastav, pakub võimalust igasuguseid ideid rakendada. Ja kõike saab tegelikult pärast tootmise jaoks mugandada, vastupidi see protsess ei tööta.

Miks sa otsustasid moedisaini õppima minna?
Tegelikult olin ma tükk aega kahevahel, kas valida sisustus või rõivatekstiil. Ega mul moedisaini õppima minnes täit arusaama polnud, mis saama hakkab. See jõudis alles mõne aja pärast kohale. Muidugi võis see olla tingitud ka õppesüsteemi erinevusest.

Milles see õppesüsteemi erinevus peamiselt seisneb?
Rootsi tudengid omandavad alates bakalaureusest metodoloogiat ning nende projektid on ehitatud üles nii, et iseseisvalt on vaja välja mõelda, mida ja kuidas nad teha tahavad. Tuleb põhjendada, miks nende projekt on vajalik ja mida see nende valdkonnale või tehnoloogia arendamisele annab. Siin jõudis mulle kuidagi kohale, kui mugav on Eestis õppekorraldus. Näiteks kui on vaibakudumise kursus, siis kõik koovad vaiba ja keegi isegi ei kahtle, et võiks midagi muud teha. See on muidugi väga puust ja punaseks näide, aga põhimõtteliselt nii see käib. Seetõttu on palju suurem väljakutse iseendale ülesande püstitamine ja ka põhjendamine, miks sa midagi teed. See tõstab protsessi keskmesse iseseisva mõtlemise ning selle arendamise.

Kas selline õppesüsteem hakkab ka Eestis muutuma või on see ikkagi liiga sisse tallatud rada?
Mulle tundub, et see on üsna sisse tallatud.

Aga kas noored tulijad saavad seda kuidagi muuta?
Muidugi saavad, aga ma pole pannud tähele sellist julgustamist, mis aitaks tuua kaasa teistsuguseid lähenemisi.

Kuidas sa tajud hetkeolukorda eesti kaasaegses moedisainis?
Minu arvates on väga tore, et viimasel ajal on hakanud uusi põnevaid projekte ja tegijaid esile kerkima. Põnev on jälgida, kuidas minu kursuse- ja koolikaaslased ning EKA lõpetajad alustavad oma projektidega, ning huvitav on näha, millises suunas nad liiguvad. Värsked tegijad on kõige põnevamad, kuna nad pole veel juba sisse tallatud radadesse loksunud. Eesmärk ei peaks olema teha midagi, mis kuskil hästi toimib. Ma siiski siiralt usun, et niimoodi väga kaugele ei jõua.

Milline on moe ja kunsti suhe?
Praegu avastan ma järjest rohkem moe loomingulisemat poolt. See, kuidas rõivaesemes liikuda saab ning kui nahasõbralik on materjal, pole idee ülesehitamisel oluline. Hiljem on võimalik asju mugandada. Minu arvates pole võimalik uut avastada, kui loomingulise tööga ei tegele. Ülesandepüstitus peaks olema selline, et täpselt ei tea, kuhu välja jõuad. Ette teada tulemusega on raske midagi uut saavutada.

Kas tulevikus pigem Eesti või välismaa?
Ma olen sel teemal pikalt mõelnud, aga võib-olla eelistaksin pigem ikkagi Eestis oma asju teha. Ma arvan, et siin on väga hea rõivadisainiga tegeleda, meil on veel tootmisvõimalused olemas, ja Eestist äraolemisega kaasneb arusaam, et kõik on tegelikult siinsamas, miks siis mitte kohapeal teha ja seejärel väljapoole müüa. Selliseid võimatuid asju pole olemas.

Kairi loominguga saab tutvuda aadressil
lentsiusdesign.com

GENIALISTIDE KLUBI
MULTIKULTUURIMAJA

N 09.10.14 | 20:00

MAINEKK
(Rootsi-Taani-Eesti)

P 19.10 | N 23.10 | T 28.10

PPAFF 2014
Priit Pärna Animafilmifestival

N 23.10.14 | 22:00

Crystal Cloisters (Tartu)
Get Your Gun (Taani)

K 29.10 | N 30.10 | 19:00

MUST KAST

Jaanika Tammaru diplomilavastus
PÖÖRIÖÖ

Laval: Birgit Landberg, Kerttu Kruusla, Martin Aulis, Silver Kaljula, Mihkel Kallaste, Märt Koik, Kristjan Lüüs, Jari Matsi
Kunstnik: Kristiina Tähtse

Genialistide Klubi
Magasini 5 TARTU / genklubi.ee

RÕIVAD JA RÜHID. ROLLIMÄNGUD SOTSIAALSETES EKSPERIMENTIDES

Intervjuu **Pilvi Takalaga**. Küsis Hanna-Liis Kont

2. novembrini on Tartu Kunstimuuseumis avatud rahvusvaheliselt tunnustatud soome kunstniku Pilvi Takala isikunäitus ,,Rõivad ja rühid'', mille on kureerinud Rael Artel.

Kirjelda sissejuhatuseks oma kunstiloomingut ja selle tagamaid.
Mind huvitavad sotsiaalsed käitumismudelid, see, kuidas me üksteisega suhtleme ja milliseid reegleid kehtestame. Minu meetodiks on sekkumine ja uurimisvahendiks enda keha, niisiis võib seda nimetada *performance*'iks, kuid see ei ole mõeldud otse publikule, vaid on pigem uurimistöö tegemise viis. Ma lähen mõnda kohta ja käitun teatud moel, et midagi uut teada saada. Hiljem loon ma selle põhjal jutustuse. Publik kogeb sekkumisi peamiselt video vahendusel, kuid mõnikord kasutan ma ka teisi formaate. Läbivaks jooneks on see, et tegemist on narratiiviga, kus antakse edasi mõne sekkumise käigus esile kerkinud olulisemaid leide. Eksperimenteerimisel on selles siiski ka oma osa.

Sinu loomingulist meetodit võiks kirjeldada kui performatiivset. Kuidas sa selleni jõudsid?
Selleni jõudmine kaasnes sooviga teada saada, mis juhtub, kui ma teatud viisil käitun – see oli väga tihedalt seotud uurimistööga. Ma ei olnud tegelikult üldse nii väga *performance*'ist kui meediumist huvitatud, aga hakkasin korraldama uurimusi, näiteks olukord, kus ma panin selga kindla koolivormi, et vaadata, mis juhtub, kui ma selles tänaval liigun („Juhtum Garnethillil", 2004). Ma tahtsin teada, kuidas mu isiklik kogemus muutub, aga ka seda, kuidas teised inimesed reageerivad. See on olnud väga oluline, et kogen olukordi ise. Olen küll teinud mõned tööd, kus ma olen palunud näitlejate abi, kuna nendes situatsioonides on mingil põhjusel olnud vaja teistsugust keha. Oma loomingule tagasi vaadates on aga kõige olulisemaks kujunenud siiski need tööd, kus olen ise asja sees viibinud.

Isiklik kogemus on sinu töö puhul väga olulisel kohal, kuid kas sa lased oma videote kaudu ka publiku endale isiklikult lähedale või on tegemist pigem erinevate rollimängudega?
Ma ei arva, et inimesed mu töid vaadates minu iseloomu kohta midagi teada saavad, kuid loomulikult olen ma jutustaja rollis – ma ei räägi iseendast, kuid see on alati kuidagi minuga seotud. Mind huvitab maailm ja see, kuidas teised inimesed elavad, kuid ennast pole võimalik sellest täielikult eraldada. Leian, et huvitavam ja ka efektiivsem viis midagi olulist teada saada on olla aus oma kohalolu suhtes, mitte jääda distantsilt jälgijaks. Teatud distants muidugi jääb, kuna teised inimesed elavad oma elu, aga mina tegelen mingi projektiga, mistõttu mul on teistsugune positsioon, kuid ma olen sellegipoolest seal ja ma ei pääse selle eest kuhugi.

Nagu mainisid, huvitavad sind viisid, kuidas inimesed erinevates sotsiaalsetes olukordades käituvad. Kas on mõni teema, mis on sulle eriti oluline, või on see pidevas muutumises?
Üldiselt tegeleb kogu mu töö sotsiaalsete käitumismallide ja suhtlusega. See, milliste teemadega ma tegelen, on seotud juurdepääsu ja isikliku kontakti olemasoluga. Maailm on täis huvitavaid teemasid, kuid üsna harva juhtub, et ma ajan taga midagi, millega mul puudub igasugune kontakt. Ma töötasin näiteks ühes firmas, kus tegin teose „Praktikant" (2008), mida on varasemalt ka Tartus eksponeeritud. Mulle pakuti võimalust töötada minu hinnangul tõeliselt huvitavas sotsiaalsete suhete keskkonnas, kuid ma poleks ise seda töökohta püüdma läinud. „Mängurite" (2010) puhul on mu vend üks analüüsitava kogukonna liikmetest ja seega oli olemas otsene juurdepääs. Ilma igasuguse seoseta oleks väga raske kuhugi keskkonda minna ja inimestes usaldust tekitada.

Mõned teemad on küll seotud avaliku ruumiga, nagu kaubanduskeskus („Kotiga naine", 2006) või Disneyland („Tõeline lumivalgeke", 2009), kuid ka neid olen ma isiklikult kogenud. Niisiis on juurdepääsu olemasolu väga oluline. Mu varasem looming oli enam seotud teemadega, mida olin juba eelnevalt kogenud, näiteks tarbimise temaatika, millega me kõik igapäevaselt kokku puutume. Hiljem olen tegelenud rohkem suletud kogukondadega, kuid sellegipoolest on mul olnud põhjust arvata, et vähemalt mingil määral on mul võimalik seda mõista. See on kahetine – ma lähen sinna, kuna ma ei saa aru, mis toimub, aga mul on samas tunne, et ma suudan õppida. Näiteks internaatkool („Sõida ettevaatlikult", 2013) on nähtus, millest me oleme kõik teadlikud, sellest on tehtud mitmeid filme, kuid tegemist on tegelikult väga suletud keskkonnaga. Sellise paiga reaalne elu on enamikule meist täiesti teadmata, kui me pole seal õppinud.

Kaader Pilvi Takala videoteosest „Sõida ettevaatlikult" (2013, 13 min)

Su töö on kriitiline mitmete sotsiaalsete normide ja stereotüüpide suhtes. Kas su teoste eesmärk on probleemidele tähelepanu pööramine või taotled sa midagi muud?
Kriitilisus on vajalik, kuna midagi õppida püüdes peab olema kriitiline, et tegelikku olukorda mõista. Tuleb esitada küsimusi ja see juba ongi kriitilisus. See ei tähenda aga, et ma tahaksin öelda, et vaadake, kui halb miski on. Ma ei saaks töötada teemaga, mida pean läbinisti kohutavaks ja valeks. Küll aga peab see olema miski, mis tekitab minus ebamugavust, midagi, mille suhtes ma olen kriitiline, näiteks teatud hierarhiad.

Internaatkool on ühest küljest täiesti kohutav ja klaustrofoobiline koht, mis teenindab vaid rikkaid, kuid teisalt on enamik inimesi, kes seal elavad või õpetavad, õnnelikud. Neil on turvaline keskkond ja kogukond. Selle mulli sees eksisteerib ilus elu, kuid kõik sõltub sellest, kas sa sobitud sinna või mitte. Minu jaoks tundub mõte taolises kohas elamisest täiesti võimatu, kuid ma suudan mõista, miks mõned inimesed seal elada ja õppida tahavad. Mind huvitas, kuidas antud keskkonnas igapäevase elu ja isikliku ruumi kehtestamisega toime tullakse.

Näiteks „Tõelise lumivalgekese" puhul on küll selge, et kostüümiga ei saa Disneylandi minna, kuid selle juures tuleb esile absurdne moment, kus täiskasvanud inimene väidab, et eksisteerib päris Lumivalgeke. Kuidas selline asi juhtuda saab? Selle paiga ja viisiga, kuidas inimesed seal käituvad, on seotud teatav absurdsus. Minu eesmärk on seda aspekti avada. See ei tähenda aga, et ma arvaksin, et kogu Disneyland on üdini negatiivne.

Kas mõni neist juhtumitest on su loomingule kuidagi eriliselt mõju avaldanud?
„Juhtum Garnethillil" on tõeliselt oluline töö, kuna see oli esimene kord, kui ma kasutasin oma keha uurimuse töövahendina ja mõistsin, kui palju on sellise meetodi abil võimalik avastada. Väga oluline oli ka „Praktikant", kuna ma viibisin ühes keskkonnas väga pikka aega. Enne seda olid kõik mu sekkumised või *performance*'id lühikesed, kuid selle teose puhul toimus tegevus töökeskkonnas, kus oli täiesti uudne dünaamika. Juurdepääs oli raskem ja kord juba seal olles oled sa kõigile väga oluline. Ma töötasin seal terve kuu iga päev, mistõttu oli selle jooksul tunduvalt keerulisem vastu pidada. Õppisin sellest väga palju. Viisin endale ebamugavustunde tekitamise sellega täiesti uuele tasemele. Kuu lõpupoole lõpetasin igasuguse füüsilise töö tegemise ja keskendusin mõttetööle, nähes samal ajal oma sealse kogukonna reaktsiooni. Varasemast tunduvalt raskem oli teha seda, mida olin eelnevalt otsustanud, kuna sotsiaalne surve oli suurem. Õppisin selle kogemuse käigus iseennast palju paremini tundma ja ka seda, kuidas sotsiaalne surve võib olla väga füüsiline. Sellest alates on enamik mu töid põhinenud pikemaajalisel uurimistegevusel. Nii „Mängurid" kui „Sõida ettevaatlikult" on loodud teatud kogukonnas veedetud pikema ajaperioodi tulemusena.

Üks näitusel eksponeeritud töödest, „Müürililleke" (2006), on valminud Pärnus. Mis on selle teose saamislugu?

Ma peatusin Pärnus 2006. aasta suvel ning märkasin seal plakatit, mis reklaamis traditsioonilist soome tantsuõhtut. Läksin sinna kohale ning nägin, et tegemist on antud traditsiooni teatava miniversiooniga, kus puudus erinevate inimeste vaheline suhtlus. Tantsuõhtuid külastasid peamiselt soome pensionärid, kes tantsisid vaid oma partneritega. Ma ilmusin tantsuõhtule pidulikus kleidis ja lihtsalt istusin seal terve õhtu. Videos me näeme kahe õhtu võtteid, kuid tegelikkuses käisin ma seal mitme nädala vältel. Seal ei juhtu eriti midagi, kuid on ilmselge, et inimestel on ebamugav, kuna ma tulin üksi ja nad ei tea, mida teha. Kuigi mulle tunti kaasa, ei osatud mind kaasata. Mis peatab inimesi seda olukorda lahendamast, kui lahendus on ju ometi nii lihtne?

Mulle tundub, et enamik su töid ei tegele niivõrd rahvuslike eripärade kui teist tüüpi sotsiaalsete gruppidega. Sellegipoolest võib öelda, et kui sa töötad kas Istanbulis või Helsingis, siis asukoht mõjutab väga tugevalt töö tulemust.
Jah, kindlasti. Seda pole võimalik olukorrast täielikult eraldada, kuid ei saa ka teha järeldust, et näiteks kõik soomlased on sellised või teistsugused. Minu eesmärk ei ole rahvuslike stereotüüpsete käitumismallide näitamine. Sellest hoolimata on see siiski osa minu tegevuse ja asukoha valikust. Ma teadsin, et kirjeldatud tantsuõhtul on inimestel mind raske kaasata ja seepärast ma tegin sellise sekkumise just seal. Kui ma oleksin olnud Istanbulis, oleks keegi kohe minu juurde tulnud ja probleemi lahendanud. Nad ei oleks lasknud sellel venida ja seepärast olen ma teinud seal midagi muud. Niisiis teatav kultuurimõju on paratamatult olemas. Istanbulis läksin ma paari naisega meeste teemajja („Naised kohvikutes", 2005). See töö räägib samuti rutiinist ja sellest, mis juhtub, kui meie turvaline keskkond muutub. Kuidas kaasata või tõrjuda uusi inimesi. Selles osas on Istanbuli töö „Müürililleke-sega" väga sarnane – ma olin ilmselge autsaider ja inimestel oli mind raske kaasata.

Tundubki, et sinu tööde sarnasus on see, et sa oled selgelt kas asjasse pühendatu või autsaider, ja see omab väga suurt tähendust kogu olukorra toimimises.
„Mängurites" püüdsin saada grupi liikmeks, kuid olin tegelikkuses siiski võõras. Enda positsioneerimine on minu töö puhul võtmetähtsusega. Ma teen teoseid kohtadest, kuhu ma ei kuulu ja millest ma täielikult aru ei saa, seega olen alati autsaider. „Mängurite" puhul elasin ma grupi pokkerimängijatega ja püüdsin teha sama, mida nemadki, kuigi see oli mulle ebamugav. Ma tahtsin näha, kas ma harjun sellega ära, mis on kõige raskemad aspektid ja kuidas töötab nende loogika. Seejärel koostasin ma nende süsteemi põhjal loo, kuna tundsin, et olin teataval määral seda tundma õppinud, kuigi ma ei taha ise nii elada. Nende süsteem pakub mulle väljakutset, kuna selles näib justkui olevat midagi valesti, kuid ometi ei saa ma neid hukka mõista.

Nii et neutraalse positsiooni võtmine on sulle oluline?
Jah, kuna väga lihtne on midagi pahaks panna. Noored mehed elavad Tais ja kulutavad väga palju raha. Tundub, et selles on midagi halba, kuid tuleks hakata mõtlema, mis see siis konkreetselt halb on. Kas selles on midagi ebaeetilist? Alati tõstatub küsimus, kuidas inimesed tahavad oma elupäevi veeta? Ja kui midagi hukka mõista, siis mida kõike me peaksime veel samadel alustel hukka mõistma? Selle teose aluseks oligi minu enda dilemma. Ma tundsin, et nende eluviisis on midagi valesti, kuid ei suutnud seda selgitada.

Millist tagasisidet oled sa oma tööde kohta saanud?
Peamine asi, mis mulle rõõmu teeb, on see, et inimesed mõistavad mu töid. Neil pole mingit probleemi sisust arusaamisega. Nad hakkavad alati otse sellest rääkima ja tegelevad probleemiga. Ma naudin seda väga! Inimesed seostavad mu teoseid enda personaalsete kogemustega, mis näivad esmapilgul seosetud, kuid käitumismudelite jälgimise tõttu tekitavad neis assotsiatsioone.

Kas sa näed selles probleemi, et suur osa kaasaegsest kunstist kipub olema ilma vastava hariduseta väga teoreetiline ja raskesti haaratav?
Ma leian, et ka tihedate viidetega täidetud kunstil on oma publik. Näiteks institutsioonikriitika on miski, mida ma ise ei viljele, kuid on inimesi, keda see väga huvitab ja kes naudivad kunstis sisalduvaid viiteid. See ei ole siiski kõigile. Minu looming ei ole samuti kõigile, kindlasti on inimesi, kes peavad seda tõeliselt igavaks. Kuid ma loodan jõuda suure hulga publikuni, nii suureni kui võimalik.

ARTISHOKI VEERG

Artishoki veerg on kunstikriitika blogi Artishoki ja Müürilehe koostöös valmiv veerg sellest, mis kunstiinimestel parasjagu südamel on.

UDUPILTIDE POLIITILISUSEST

Liisa Kaljula

22. augustil ilmus Kroonika esikaanel udupilt, mis kategoriseerus pealtnäha kodanikumeediaks. Tubli kodanik märkas „kahtlast aktsiooni" ja tegutses „üldise hüvangu" nimel, kasutades seejuures isiklikke vahendeid ehk pildistades ja filmides omaenda nutitelefoniga. Ma ei tea, kas ta heitles enne saatmisnupu vajutamist sisemiste dilemmade tõttu, ma ei tea, mida ta selle väljaandele edastamise eest sai, ja ma jumala eest ei tea, kas ta midagi üldse mõtles või tundis, kui pilt hiljem näiteks Vene meedias poliitinstrumendina käiku läks. Mind ei pannud kogu see lugu mõtlema niivõrd kaasaegsele presidendiinstitutsioonile[1], vaid piltide kergemeelsele elule tänases digitaalses infoühiskonnas. Justnimelt kergemeelsele, sest praegu pole midagi lihtsamat pildi tegemisest ja selle meediasse paiskamisest, paari ekraanipuudutusega on mõlemad toimingud tehtud, seejuures autori anonüümsus tagatud ja isiklik vastutus välistatud. Ent erinevalt pabermeedia ajastust on piltide elu digitaalmeedias avaldamisega alles algamas: sotsiaalmeedia ja pildijagamiskeskkonnad, fotoblogid, meemid ja lõputuid võimalusi pakkuv remiksikultuur. Nagu on öelnud teletäht Alec Baldwin ameerika avalikkusega hüvasti jätvas pikas artiklis „Head aega, avalik elu": „Me elame maailmas, milles tehtud eksimused jäävad digitaalsesse kanjonisse igavesti kajama."[2]

Muidugi peab avatud ühiskonnas jääma igale inimesele, olgu ta tuntud või tundmatu, mõjukas või mitte, sõnavabaduse kõrval ka pildivabadus, ent rööbiti teadlikkusega sellest vabadusest peaks infoühiskonnas kasvama teadlikkus ka sellest, et pilt pole mitte kunagi reaalsus, vaid ikka ja alati kellegi vahendatud reaalsuse representatsioon. Seekordne Artishoki veerg on pühendatud tšiili päritolu multimeediakunstnikule Alfredo Jaarile, kes jagab oma näitustel sageli kojuviimiseks plakateid, millele on kirjutatud suurtes trükitähtedes „YOU DO NOT TAKE A PHOTOGRAPH, YOU MAKE IT".

Helsingis Kiasma kunstimuuseumis septembrikuus lõppenud Alfredo Jaari suuremahulise retrospektiivnäituse laiemaks teemaks oli vastutuse võtmine enda ja teiste eest, kitsamalt käsitles näitus aga just representeerimise eetikat, „piltide poliitikat", nagu Jaar seda ise kõige lihtsamas keeles nimetab. Meediapiltidel on olnud Jaari loomingus algusest peale oluline koht, sest juba noore arhitekti ja kunstnikuna käisid tal postiga kodus ajakirjad maailma eri otstest ja eri keeltes, millest ta huvitavamaid artikleid oma isikliku arhiivi jaoks välja lõikus ning sealt väljavalitud omakorda kunstiprojektideks arendas. Jaari varase loomingu baasoperatsioon ongi täpselt nii lihtne: raami ära mõne globaalse haardega ajakirja esikaas või vali meediast sind huvitav pilt ja suumi eriti intrigeerivasse detaili sisse. Nii on Jaar suurendanud erinevatel pressifotodel näiteks detaile, mida fotograaf ei ole teravustanud, otsides hirmunud või hämmeldunud nägusid, seda ärevaks tegevat ambivalentsust, mida ajalukku talletamiseks enamasti välja ei sõeluta.

Hiljem elab Jaar Rwanda genotsiidi juures fotograafina viibides läbi pool aastat väldanud hingelise kriisi ning avaldab pildistatud 3000 fotost vaid 5–6. Kõige õudsemad kaadrid jätab ta aga meist targematele tulevikuinimestele ning eksponeerib neid diskreetselt kinnistes mustades karpides. Möödunud aastal Kiasma direktorile antud intervjuus selgitab Jaar, et ta peab maailmast aru saama, enne kui ta seal tegutsema hakkab, sest „lünk reaalsuse ja representatsiooni vahel on tohutu ning seda polegi õieti võimalik sulgeda"[3]. Võib-olla tundub mõnele, et Jaar on piltide suhtes liiga tundlik, et ta omistab piltidele liiga suurt võimu, ent üheaegselt nii vahetu kui ka kokkupakitud meediumina on piltides tõepoolest midagi plahvatusohtlikku. Jaar laseb selle plahvatusohtlikkuse tõttu sageli pilte oma näitustel vaid servast piiluda, peegeldusest vaadata või installatsiooni kohale kummardudes kiigata. Nii

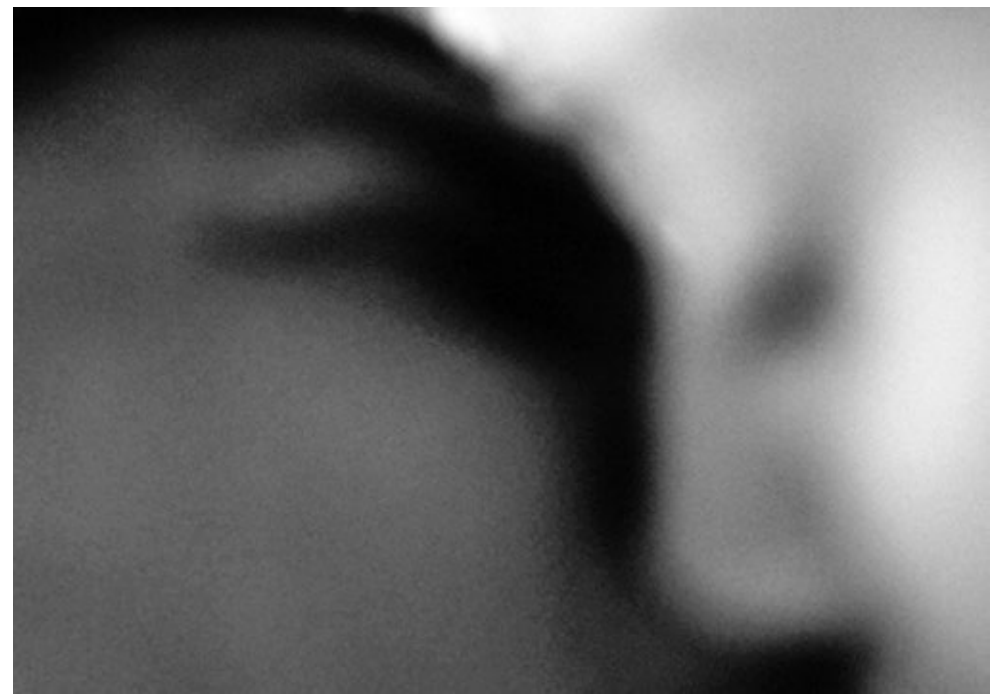

analüüsib Jaar installatsioonis „1. mai 2011" ainsat bin Ladeni tabamispäeval avalikkuseni jõudnud fotot Valgest Majast, kus Ameerika Ühendriikide kõige kõrgem administratsioon vaatab kirjeldamatutel ilmetel pildist välja jääval ekraanil toimuvat. Me ei tea, mis sellel ekraanil tol hetkel aset leiab, me ei tea, mis paneb Hillary Clintonit kätt suu ette tõstma, ning Jaar taasloob kaadrist välja jääva ekraani grupifoto kõrval tühjana.

[1] *Armumise ja avalikkusega seotud ettekujutused kipuvad olema väga kultuurispetsiifilised. Prantsusmaal näiteks on presidendiinstitutsioonile armumine lubatud, sest* l'amour *võib mittesobival hetkel või kujul tabada iga inimest, olgu ta avaliku elu tegelane või mitte, ja kui* l'amour *inimest tabab, ei tohi keegi kätt ette panna.*

[2] *Pärast läbipõlemist on mitmed avaliku elu tegelased püüdnud eraisiku staatusesse tagasi pöörduda. Meenub 1990. aastate staarfotokunstniku David LaChapelle'i käesoleva aasta uje intervjuu BBCle, kus ta nimetab end* post-celebrity'ks *ja kordab, et kõige olulisem on olla hea inimene.*

[3] *Näituse „Tonight No Poetry Will Serve" (2014) kataloogis „Pirkko Siitari in conversation with Alfredo Jaar", lk 71.*

LÜÜRILISED KATKED ÄÄRE-MAA KÜTKEIST

Brita Melts

Lauri Pilteri värske jutukogu keskendub autori varasemast loomingust tuttava Airootsi-nimelise kirjakoha ning sellega seotud tegelaste kujutamisele.

Lauri Pilter
„Vilekoor ja teisi jutte"
Tuum, 2014
152 lk

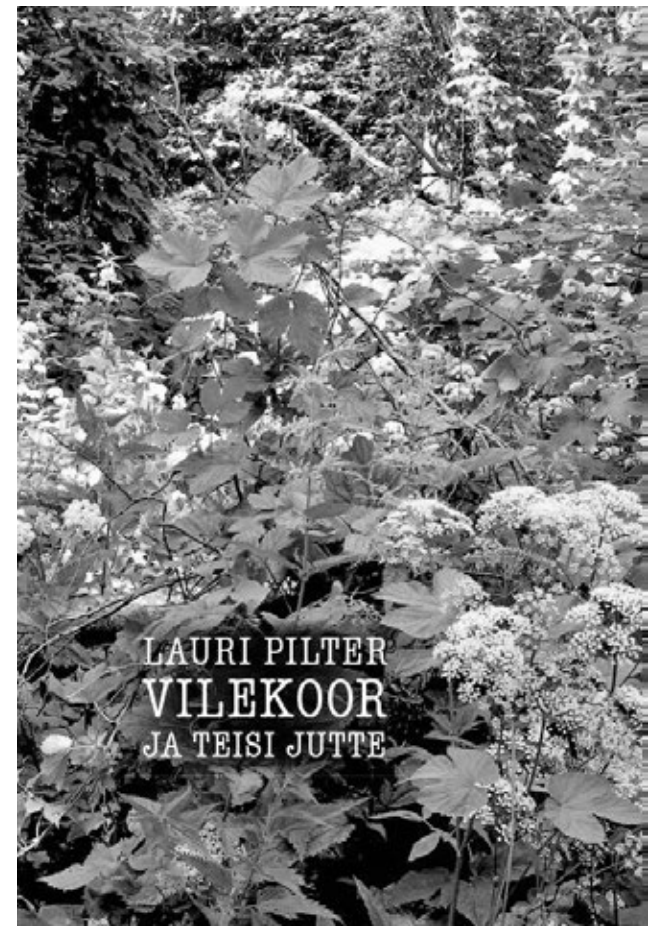

Lauri Pilteri autobiograafilisi ääremaa-maastikke kaardistav raamat „Vilekoor ja teisi jutte" astub nõtkelt eesti proosakirjanduse uusimasse tulva, milleks on enamasti perifeerse kodukandi maastike ja elanikkonna läbikirjutamine paljuski dokumentaalsete ja omaelulooliste ülestähenduste kaudu. Sääraseid raamatuid on juba grupeeritud Pilterile lisaks Õnnepalu, Sommeri, Kasemaa ja Kiluski toel. Antud juhul erineb küll Pilteri fookus teistest selle poolest, et lugusid ei jutustata mina-vormis – ühisosana matkib ent kolmandatest isikutest kõnelev jutustaja-hääl siiski äratuntavalt kirjaniku eluloost võrsuvat, nüüdseks juba läbi nelja Pilteri proosaraamatu kulgevat vaatenurka ning õige lõpuks jõutakse „Vilekooriski" mina-vormis pihtimuseni. Ometi on ühe autobiograafilise „mina" kujunemisloo ja hingemaailma avamise (millest andis paraja annuse Pilteri dekaadi eest ilmunud debüütteos „Lohejas pilv") asemel saanud „Vilekoori" eesmärgiks kõneleda – kohati õige distantsitundlikult – teistest, täiesti tavalistest ja lihtsatest inimestest seoses ääremaa-maastikega, maalides nappe, ent mõjusatest pisiasjadest ja iseäralikest juhtumustest tulvil olustikupildikesi mäletamisväärsetest lähikondsetest, kellest enamik paigutatakse elama Airootsiks nimetatud piirkonda. 24 jutukest ja kaht lisapaladena ilmnevat luuletust raamib küll Laratsi-nimelise noormehe (kelles tunneme muidugi ära kirjaniku) vaate- ja tunnetusväli, temale omistatud detailitaju ning tähenduslike motiivide kirjanduslikud kujutused, kuid „Vilekoori" haare on juba avalooga sellest avaramaks seatud: „Ja Larats otsustas kirjutada toonastest ja praegustest elavatest oma elus" (lk 10).

Esmalt aga tuleb jõuda kohta. Kohale. Nende toonaste ja praeguste inimeste askeldustest, loomustest ning sättumuslikest eripäradest jutustamist rütmistab esimesest loost alates koht: Eestimaa servaala maastik ja loodus, mereäärne ilmastik. Hajusaid nõksatusi tegevustikule annavad ka ühendusteed kas siis valla- või maakonnakeskusega, millest esimese nimepidi väljaütlemisest hoidutakse juba „Lohejast pilvest" tuttava hillitsetusega, teine aga on tähistatud enamasti fiktiivse ja varasemastki tuttava toponüümiga Hoosal (kuid linn esineb ka oma õige nimega nii Pilteri varasemas loomingus kui kõnealuses raamatuski, vt lk 53–54). Ehkki „Vilekoor" söödab lugejaile teiste hulgas ette väljamõeldud kohanimesid, ei võõrita kohanimede ümberütlemine tegelikest maastikest. Raamatus kauni väljamõeldisena Airootsiks nimetatud kirjanduslikus paigas on üheselt äratuntav Noarootsi poolsaar, rannarootslaste kunagine asuala, mille sügavikest nopib ärksam vaim tänini muinasskandinaavia hingust, nagu näitab ka „Vilekoor". Sellest ümbruskonnast, kus paikneb ühtlasi Pilteri enda lapsepõlve mängumaa ja suvekodu, on ta kord toponüümse muundamiseta, kord jällegi samasuguse nimeteisendusega kirjutanud oma kõikides raamatutes. Sedapuhku aga on ruumilised esitused varasemast kompaktsemad ja maastikutunnetused selgelt kontsentreeritud: rõhk asub poolsaare päris serva jäävatel Einbi ja Österby küladel, mille puhul ei ole toponüümne mängulisus rakendunud. Nii õõnestatakse tegelike kohanimede literatuurse teisendamise pidamist mingiks subjektiivseks seaduspäraks ning lubatakse Airootsis (ja ühes loos ilmselt laiemat ala markeerivas Aibumaas) näha tähendusliku mentaalse ruumi või sisemise kaardi koondnimetust, milles geograafiline Noarootsi on sulanud ühte subjektiivsete aegruumi piiritlemiste, isiklike rõhuasetuste, mälestuste, tunnete ja hingeeluliste motiivikestega. Sarnast sihipärase omailma loomist reedab ka autobiograafiline minategelane Pilteri eelmises raamatus: kui paarikümne aasta eest ette võetud põgenemiskatse ühe Muinas-Eesti kihelkonnaga samanimelisse Valgatabalvesse, „kus kõneldakse lõunakorea keelt", ebaõnnestus, „[s]iis tegin ma oma Valgatabalve Airootsist".[1]

Geograafilisest paiknemisest tingituna põlistavad kirjeldused Airootsit põliselanikest tühjeneva ähmase ääremaana, kindlalt piiritlematu ja otsekui olematu paigana. Selline kohakujutus on ühest küljest tõepoolest saanud juba kirjanduslikuks trendiks, teisalt aga on see reaalset eeskuju silmas pidades siiski paratamatus: Noarootsi oli kunagi saar, mis aegamisi maismaa külge kasvas, ja maastik reedab siiani jälgi kunagisest eraldatusest mandrist (lk 9), nõukogude ajal aga oli tegemist rangelt valvatava piiritsooniga, kuhu pääses üksnes lubadega. Ometi on „ääremaade ääremaa" – „iga ilmakaare poolt vaadates" (lk 13) – võluv mitte üksnes distantsilt ja ajutiselt (nagu sealsetele suvitajatele), vaid tõesti ligitõmbav vahest just oma ebamäärasuse, „ähmase omanäolisuse" (lk 13) ja literatuursete impulsside tõttu. Perifeeria võlu ja kütkestavus annavad loova raami, millesse poetunud tavaliste teeäärte, kraavide, võpsikute, läheduses loksuva mere ja naabrite peenramaade üksikasjalikud kirjeldused ülenevad subjektiivsetest emotsioonidest kantud maastikukaardistuseks, kusjuures kirjeldushoogudes tegevustik enamasti tardub, lastes tundlikul kujundikeelel mõjuda puhtalt. (Kui köitev ikka oleks jäätee kiiskava lumelagendiku pikaldane kirjeldamine, kui seda ei nimetataks ülevalt valgeks stepiks? Nt lk 129.)

Intiimne maastikukaardistus hargneb aga kirevate portreelugudena Noarootsi-Airootsi „sirgjoonelistest inimestest", kes „olid elanud ja teotsenud, kandes elukoormaid ja püüdes pead püsti hoida" (lk 10). Lähe, kust hakkavad võrsuma mõlgutused „toonaste ja praeguste elavate" üle, asub teiste autobiograafiat topograafiaga siduvate teostega võrreldes lausa ootuspäraselt surnuaias – just poolsaare keskele jäävas Noarootsi kiriku aias „noorusmälestusi täitvate maameeste kalmusid" vaadates tärkas Laratsis, „siia maetud kadunute võrd- ja koondkuju nende nooruse õitseajast" (lk 10), soov nendest inimestest kirjutada. „Jah, surmgi ei raiu meist kohta välja," on aastate eest kirjutanud üks lugupeetud kirjandusprofessor. Nõnda saavad omale kirjandusliku hingamise näiteks rannarootsi juurtega endine põllumees, traktoristist külanaaber ehk Veemees, napsilembene abimees, tragi ja uuendusmeelne Siberis sündinud eideke, peenraid ja banaane hindav põliselanikust naabrinaine, Laratsi (ja samahästi Lauri Pilteri) enda vanemad ja vanavanemad. Nende igapäevaelu juhtumuste ja toimetamiste kaudu saame aimu ühe väikese maakoha väikesest minevikust, muutuvatest maastikest, suursugusest loodusest, olmemuredest, püsivatest kommetest, kusjuures Pilteri kirjeldused hoiavad muu hulgas au sees nüüdseks täiesti iganenud oskusi (nt vikatiga niitmine). Ühtlasi pole ükski ääremaa eluoluga vältimatult kaasnev häda või viletsus osutunud ülemäära kirjeldamisväärseks – tähelepanu on suunatud sisemisele soojusele.

Siin peitub oluline kokkukõla Andrus Kasemaa „Leskede kadunud maailmaga", muu hulgas ka seetõttu, et perifeeria maastike ja kogukonna foonil vilgub ilukirjanduse ja isiklike mälestuste põimingus ka ühe Laratsi-nimelise poisi lapsepõlv ja noorukiaeg. Kuid Pilteri kaduva maaelu hümn ei kulge niivõrd esemeti ja ajalooliselt laiaplaaniliseks ülevaateks, vaid keskmes on mingi kindel eripärane seik kellegi elust või mõni silmatorkav omadus, tööstiil või tõekspidamised, mille kirjeldamisest kooruvatest väikestest ja võluvatest lookestest igaüks täiustab kirjaniku sisemist Airootsi kaarti. Muidugi on „Vilekoori" tegelasi ja tegevusi tutvustatud lugejaile juba Pilteri proosadebüüdist alates, enamasti on muutunud küll nimed, kuid samaks on jäänud tegelaste silmapaistvad tunnusjooned ja askeldused, millest nii mõnigi on uude raamatusse kandunud koguni üsna muutumatus lausestuses. Nii võiks ju „Vilekoori" pidada juba läbikirjutatu tihendatud kordamiseks, Pilteri varasemast loomingust tuntud situatsioonide ja kujutamisviiside korrastatud, sedapuhku küll lugejaid nõrritavast vaatepunktide vahetumisest, aegruumilistest hüpetest ja faulknerlikest lausehiiglastest puutumata ümbertöötluseks. Ent „Vilekooris" pääseb uudse aspektina mõjule just terviku määramine paikkondlike kütkete kaudu: kõikide, ka Airootsist kaugel elavate tegelaste omavaheline seotus mängitakse välja suurejoonelise lihvitusega (nt Tallinna elanikest jutustav „Kosta" visandab lühibiograafia Laratsi vanaisast), mistõttu ühtlase joonega raamatuks seotuna kujunevad varemgi trükis ilmunud novellid märksa tähendusrikkamaks – targu on ilmumisandmed jäetud märkimata.

Kui linnaelu kutsub esile selliseid muljeid, nagu „[t]ühjusetunne tsivilisatsioonis, juhtumite vaesus, eristuvate isikupärade nappus" (lk 54), siis „Vilekooris" avaneva perifeeria olustik pakub vastupidiselt täiusetunnet tühjuses: tokerjalt ääremaalt on üles tähendatud selle eredaimad erisused ja väikesed väärtused, mille tundlike põimimistega luuakse suursugune kuvand ühest pealtnäha perspektiivitust ja eriti talviti hääbumishõngulisest maailmast, mille elusust hoiab nüüd alal see lüürilistest kirjeldustest, empaatiast ja soojast nostalgiast tulvil raamat.

[1] *Pilter, Lauri 2012. Aerudeta köisraudteel. Charleston-Tartu, lk 153;*
Pilter, Lauri 2012. Rälby ja Tarby. – Mitte-Tartu. Koostanud S. Vabar. Tartu: Topofon, lk 117.

;paranoia veerg

www.paranoia.ee

Müürilehe ja ;paranoia kirjastuse koostööveerus on seekord teemaks kirjasõna kõrvaldamisakt ja sellega kaasnev tähendusnihe.

KIRI: NÄPPAMINE JA NIHE

kiwa

Alguses oli nihe

Ma tõstsin oma prillid otsaesisele ja unustasin nad sinna. Kui tahtsin lugeda, ei näinud ma enam sõnagi, sest ei leidnud prille. (Miks, pole siinkohal oluline.) Prillide asukoha *nihkumine* mõjus nagu sümboolne näppamisakt. Ja pole teada, kas selle taga oli kuri demiurg või vemmalsäär-trikster.

Enne algust oli sõnatus

Kui ma ei näe enam sõnagi, ei saa ka väita, et alguses oli sõna. Kui alguses poleks sõna olnud, siis ei saaks ka öelda lauset „alguses oli sõna". Seega see väide ei räägi meile maailma loomisest ega anna maailma kohta muud infot kui seda, et keel kehtestab oma ainuvõimu. Ja nii räägivad see väide ja ka see keel ainult iseendast. Keel on nagu maailma külge kleepunud parasiit-limukas, tema piir külgneb maailma piiriga, aga tema keskpunkt on kõikjal (kontrollimata väide). Ent saates korda kirja, sõna ja/või kirjasõna kõrvaldamise akti – näppamise – toimub tähistaja nihe olematusesse või pahupidi olekusse.

Pahupidi kiri

1844. aastal kirjutas Edgar Allan Poe detektiiviloo „Näpatud kirja juhtum" (pannes sellega enda teadmata aluse kaasaegsele kriminullide traditsioonile). Harrastusdetektiiv Auguste Dupin analüüsib kuningannat kompromiteeriva kirja (mis annab ministrile tema üle võimu) kadumist ja jõuab järeldusele, et kiri on peidetud ja sealjuures mitte keeruliselt, vaid lihtsalt. Ümbrik on pahupidi pööratud ja visatud hooletult kirjahoidjasse ministri kabineti kõige *nähtavamas* kohas. (Nagu ka mu prillid ei ole silmadest tegelikult väga kaugel.) Nutikas Dupin oli eeskujuks nii Arthur Conan Doyle'ile Sherlock Holmesi loomisel kui Sigmund Freudile psühhoanalüütilise meetodi väljatöötamisel (nende koondkuju omakorda on Umberto Eco „Roosi nime" peategelaseks).

Puuduoleku sümbol

Teine psühhoanalüütik Jacques Lacan arendas terve oma seminari näpatud kirja teemal, luues psühhoanalüüsist radikaalselt värske teooria. Poe teksti kasutades seletas ta Freudi mõistet *Wiederholungszwang* (kordusautomatism). Automaatne kordus, mida Freud seostas teadvustamata ihaga, ilmneb inimeste puhul, kes otsivad jätkuvalt endale suhteid, kus neid kuritarvitatakse, või kes alustavad projekte neid iial lõpetamata. Lacani jaoks on taolises kordusaktis keskne roll tähistajal. Tähistaja on loomu poolest puuduoleku sümbol, st tähistaja representeerib meile alati *midagi muud*. Oluline ei ole iseenesest mitte tähistaja, vaid see, *mida* ta representeerib. Sõnad on tähistajad, sõnad koosnevad kirjatähtedest ja ka Poe lugu räägib kirjatähest (inglise ja prantsuse keeles on „täht" ja „kiri" üks ja sama sõna). Kuna tähistaja on puuduoleku sümbol, peidab ta surma meie eest ja hoiab seda samas meie ees, kuna surm on samamoodi see, mis jääb elust väljapoole, ent samas on kogu aeg olemas.

Las nüüd uräädnik tuleb, kurat

Kiri on kui allegooriline puhas tähistaja, mis on olemas pahupidi pööratud kujul, ent libiseb ilma nutika analüüsita eest. Kiri tähistab tõde ja tõe omamine annab võimu. Tähistaja koht on ettemääratud sümboolse süsteemiga, milles sellega toimuvad pidevad nihked. Ajaliselt on Poe ja Lacani vahel ka Jüri Parijõgi, üks (Mati Undi väitel) täpsemaid eesti kirjanikke, taolist motiivi kasutanud. „Semendivabrikus" peidetakse keelatud puskar veeämbrisse – „No las nüüd uräädnik tuleb, kurat!" – ja juuakse seda urjaadniku pilgu all ning viidatakse sellele takkapihta veel kui viinale. Ent Parijõe urjaadnik on ilmselt Poe politseiprefekti järeltulija.

Tõe näppaja

Lacan ignoreerib kirjanduslikku konteksti ja idealiseerib kirja kui tähistajat, väidab Jacques Derrida. Tõendades, et kirja tähendus puudub, teeb Lacan sellest ilmaolemisest *endast* kirja tähenduse. Selles intertekstuaalses hooramises on tegu analüütilise akti analüütilise akti analüütilise aktiga. Juba Poe oli intertekstuaalne – novelli moto, Senecale omistatud epigraaf „Nil sapientiae odiosius acumine nimio" („Tõe seisukohalt pole midagi jälestusväärsemat kui kavaldamine"), on ilmselt Poe enda väljamõeldis. Ja mitte kirja sisu, vaid selle varjatud asukoht (ja asukoha nihkumine näppamise läbi) on see, mis sündmusi valitseb. Kiri ei funktsioneeri nagu tähendus, tähistatav, vaid kui tähistaja, mis toodab teatavaid efekte. Näpatud kiri muutub võimu tööriistaks ja võimusuhete tähistajaks. Michel Foucault on täheldanud seoses oma biopoliitika ideega, et inimese elu on üha rohkem hõlmatud võimumehhanismidesse ja seostesse, kus kesksel kohal on võim. Seda kesksust kiri tähistabki.

cmd+x

Mõned aastad tagasi esinesin Viinis Secessionis ja sirvisin *backstage*'is adresseeritud, ent laiali saatmata tühjade ümbrike virna (kõik *art world*'i prominendid ilusti reas). Nähes USA kontseptualistile Joseph Kosuthile adresseeritud ümbrikku, näppasin selle automaatselt. Samasugune range ja kontseptuaalne akt, nagu Kosuth neid ise tegi ja teeb. Kosuthi kunst oli, ja on, väga tautoloogiline, iseendale viitav. Kunst oli, ja on, tema jaoks filosoofia jätk ja analüütiline tegevus. Ühe teksti, kirja kõrvaldamine, cmd+x ja sellest toimumata jäävad protsessid ehk sisuline tühik, mille olemasolu ei panda tähelegi. Mõnda aega seisis ümbrik tühjana, siis sai ta ka sisu – võltsisin filmis „Hukkunud Alpinisti hotell" inspektor Glebski taskusse poetatud prantsuskeelse anonüümkirja.

Nullklaasidega prillid

Vaatamine on näppamine. Me omistame tähenduse vaadatavale, või kirjale, mida me loeme. Kui prillid on otsaesisel ja me kirja ei näe, siis ei saa me tähendust omistada. Me ei saa seda *näpata* enda ajusse, me ei saa kuritegu korda saata. Me ei saa võimu kehtestada. Viitan siinkohal ka kahele Hanno Soansi teosele: „Haridus on vargus" ja „Varastatud raamatute kogu". Viitan siinkohal ka sellele, kuidas Psaiko ja Mehis H. varastasid hullumajast ühe patsiendi maali.

Need minu prillid on muide nullklaasidega.

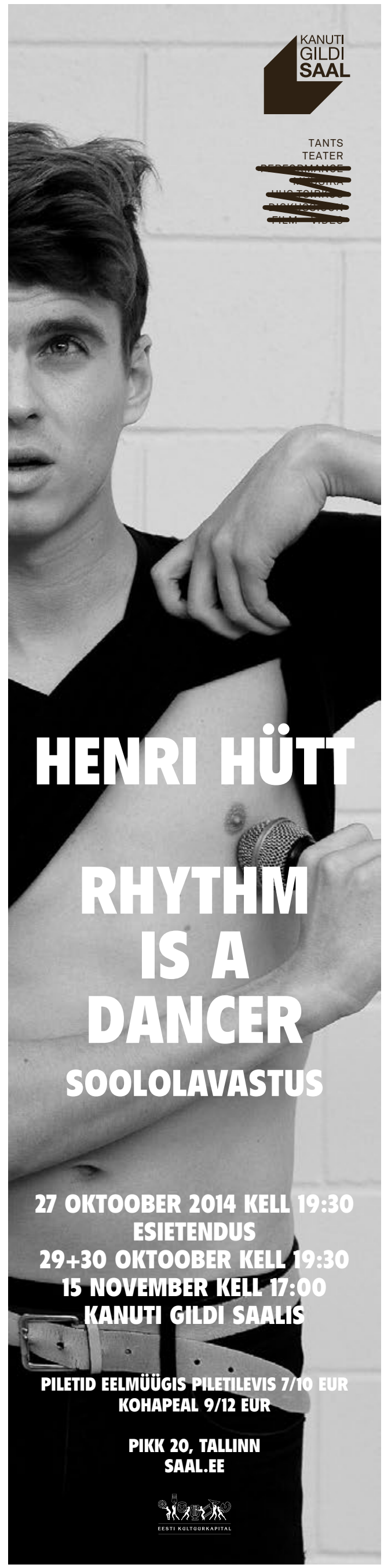

„Kinotripp" on Müürilehe rubriik, kust saab lugeda kaugete paikade filmielust. Kinotripp viib seekord bensiinijaama parklast putkasse ehk Uganda alternatiivkinno, mis meenutab esialgsel silmitsemisel kardinaga onni.

KINOTRIPP: KAMPALA

SIISI SAETALU

Kohtun Deoga bensiinijaama parklas. Plaanime minna kohalikku *video hall*'i filmi vaatama. Ugandale omaselt hilinen kümme minutit. Ugandalasele omaselt hilineb Deo kolmkümmend-minutit. Sellest pole aga midagi, sest *video hall*'ides pole kindlatel kellaaegadel algavaid filmiseansse. Samuti puudub fikseeritud kinokava.

„Näe, üks *video hall* on siinsamas!" osutab Deo meist kolme meetri kaugusel asuvale värskelt värvitud puidust onnikesele. Onn asub tiheda liiklusega tänava ääres, naabriteks baar ja kohalik kliinik. Katuseräästa all ripub silt „B.B. VIDEO".

Piilume ukseauku katva värvilise kardina vahelt sisse. Tagaseina on paigutatud telekas ning ruumi nurkadesse lae alla suured kõlarid. Kinosaali sisustavad tosin seljatoega pinki, millel filmihuvilised kannatlikult külg külje kõrval reas istuvad ja pingsalt ekraani jälgivad. Nii nagu eurooplased pühapäeviti kirikus jumalasõna kuulavad. Kuulekalt ja vaikselt.

Deo kõnetab teisel pool kardinat seisvat kinosaali juhatajat. Proovin end tutvustada, kuid noormees vastab kiirelt, et ei räägi inglise keelt. Ütlen talle siiski enda nime ning surun kätt. Ta vastab, et tema nimi on Flower ja hakkab isegi oma veidra nime peale naerma.

Flower osutab hõredamale pingile ning palub meil istet võtta. End mugavalt sisseseadnuna pööran esmakordselt tähelepanu ekraanil toimuvale. Tegu on Hollywoodi märulifilmiga. Millisega, seda ma ei tea. Deo uurib filmi nime meie pinginaabrilt, kuid ka tema jääb vastuse võlgu. Lisaks Hollywoodi märulifilmidele näidatakse *video hall*'ides peamiselt Nollywoodi draamasid, Bollywoodi muusikale ja nn siniseid filme ehk pornograafiat. Viimast sõltumata asjaolust, et hiljuti võeti riigis vastu pornograafiat keelav seadus.

Paar minutit hiljem lõppeb esimene film ning Flower kõnnib läbi ruumi ja korjab kõigilt 15 eurosenti piletiraha. „Nii tehakse iga filmi lõpus," selgitab Deo. Ilmselt ta meilt raha ei küsi, sest me alles jõudsime. Kuna seanssidel pole algus- ja lõpuaega, siis pead ise tähelepanelik olema, et sattuksid kinno filmi alguseks. Meil vedas.

Järgmisena näidatakse publikule „Bravehearti". Kuna enamik Kampala elanikest kõneleb emakeelena luganda keelt, siis on filmid dubleeritud kohalikku keelde. Aga mitte nii nagu meie pärastlõunased seebikad. VJd on midagi spordikommentaatori ja tõlgi vahepealset. Nad kirjeldavad ekraanil toimuvat, viskavad nalja, vajadusel lihtsustavad publiku jaoks süžeed.

80ndatel, *video hall*'ide algusaegadel, dubleerisid VJd filme otse. Nad seisid saali tagaotsas ning hüüdsid kommentaare läbi mikrofoni. Nüüd on dubleering mustalt turult ostetud DVDle juba peale salvestatud. Täpsustan, et VJ hääl ei kõla mitte filmi peale, vaid helide vahele. Dubleerija kõne ajaks keeratakse originaalheli maha. Tulemusena kõlab *video hall* luganda keelt mittetundvale inimesele võrdlemisi häiriva ragiseva mikrofoni vahelt kõlava kisana. Kohalikele aga suurepärase meelelahutusena.

„Braveheartile" loeb peale VJ Junior! Tegu on Kampala kuulsusega, kelle välismaasõite, kohtinguid ja uusi autosid kajastab kohalik kollane ajakirjandus. Šotlaste ja inglaste verise võitlusstseeni taustaks viskab VJ Junior nalja šotlaste kiltide üle. Kui viimased võitluse käigus ka reaalselt seelikud üle pea tõmbavad ja inglastele tagumikke näitavad, rõkkab pisikene kinosaal naerust.

Enamik publikust on mehed, kuid ka siit ei puudu igale õigele kinole omane üliioluline detail – embav paarike. Teisel pool vahekäiku vadistavad teineteise käte vahele rullununa kaks noort, pööramata šotlaste kannikatele vähimatki tähelepanu.

Saalist lahkudes uurin Deolt, millal ta viimati *video hall*'is käis. „Ligi 20 aastat tagasi. Aga siis käisin pidevalt, kuna olin filmide vaatamisest sõltuvuses."

Haritumad ja tugevama majandusliku vundamendiga ugandalased vaatavad märulifilme kodus. Filmid levivad piraat-DVDdel imekiirelt. Neid tõmmatakse internetist alla Kampala keevas ja pulbitsevas kesklinnas ning levitatakse edasi üle linna asuvatesse putkadesse. Igal suuremal Kampala tänaval on toidupoe, lihuniku, puuviljaturu ja apteegi kõrval poeke, kus müüakse kohapeal plaadile kirjutatud filme. Küsida võib kõike!

Illustratsioon: Helmi Arrak

Need, kelle majanduslik olukord on veelgi parem, käivad läänelikes kinodes. Mulle teadaolevalt on sarnaseid suure ekraaniga kinosid Kampalas vähemalt neli. Eesruumi põrandat katab punane vaip, müüakse popkorni ja limpsi. Saalis näidatakse isegi 3D-filme! Linateosed on ingliskeelsed. Kirjeldatud luksuse eest tuleb tasuda *video hall*'ist 40 korda kõrgemat hinda – pilet maksab *ca* 6 eurot.

Erinevalt levivast eelarvamusest on kampalalasi, kes seda endale lubada saavad, võrdlemisi palju. Moodustades küll vähemiku, on eramajades elavad ja isiklike autodega sõitvad kampalalased selgelt eristuv ja väljapaistev sotsiaalne klass. Nende lapsed käivad heades koolides, naised alustavad päeva joogatundides, mehed lõõgastuvad õhtuti jalgpalli vaadates ja sealiharibisid närides. Nemad saavad endale kuueeurost meelelahutust lubada.

Linna 1,7-miljonilise elanikkonna seas jagub kliente kõikjale – pea tuhandesse pisikesse *video hall*'i ja nelja suurde kinosse. Sõltumata sotsiaalsest klassist on ugandalaste filmimaitse võrdlemisi sarnane. Nauditakse lihtsat meelelahutust, mis aitaks raske tööpäeva lõpus lõõgastuda. Alternatiivsem kino ilmutab kaootilisi pinnaletõusu märke, mis väljenduvad üksikutes linastustes kultuurikeskustes või progressiivsemates restoranides.

AVALIKKUSE POTENTSIAAL „VABAS RUUMIS”

Marten Esko

6. juunil Veneetsia XIV arhitektuuribiennaalil avatud Eesti ekspositsiooni ,,Vaba ruum'' saadab Eesti Arhitektuurikeskuse ja kirjastuse Lugemik välja antud samanimeline tekstikogumik

Esmapilgul tagasihoidlik märkmikumõõtu valge trükis peidab endas nii kohaliku kui ka rahvusvahelise arhitektuurimaastiku autoriteetide esseesid ja intervjuusid, mis ulatuvad sisult kohaliku avaliku ruumi ajaloolisest arengust 3D-printimisega kaasnevate võimalike mõjudeni tuleviku arhitektuuripraktikale. Füüsilise ja digitaalse segunemine avaldub ka tekstikogumiku vormis, kus trükise lehtede vahelt hüpikakendena välja lendlevad fotod mõjuvad sama pealetükkivalt, nagu seda teevad nende vasted veebimaastikul.

Ekspositsiooni kuraatorite Johanna Jõekalda, Johan Tali ja Siim Tuksami koostatud trükise alapealkiri „Esseed digitaalsest ja avalikust” viitab sisu perimeetritele, kuid see tuleb selgemini esile just näituse ingliskeelse pealkirjaga „Interspace” („vaheruum”) kõrvutamisel. „Vaba ruumi” võib mõista lihtsustatult avaliku ruumi ja digitaalse ruumi vahealas paikneva mõlemat hõlmava üksusena. Selle keskmeks on „suurandmete” (*big data*) mõiste, mille eesmärk ei ole andmeliste üldistuste tegemine masside põhjal, vaid indiviidide paljususest mustrite leidmine. Autorite sõnul on „Vaba ruum” jagatud autorlusega tänapäevase kaasava avaliku ruumi mudel, mis seisneb paljususe sotsiaalses dialoogis ning võimaldab rääkida infoajastu avalikust sfäärist, kus kollektiivne ruum toimib vastavuses selle iga kasutaja individuaalsete infovoogudega. Kuid millist positsiooni omab „Vaba ruum” progressiivse avaliku ruumi teooriate kontekstis?

Lähtudes Jürgen Habermasi kodanliku avalikkuse kontseptsioonist ja selle kriitikast jõudis Nancy Fraser oma artiklis „Rethinking the Public Sphere” (1990) progressiivse avaliku sfääri alustalade loetlemiseni. Kui Habermasi kontekstis ei olnud sotsiaalne võrdsus poliitilisele demokraatiale vajalik, siis Fraser rõhutab selle tarvilikkust. „Vaba ruumi” kontseptsiooni puhul ei räägita otsesest sotsiaalsest võrdsusest, kuid paljususe rõhutamine tähendab siiski, et ükski indiviid ei ole rohkem või vähem indiviid kui mõni teine. Fraser toob esile ka erinevate avalikkuste olemasolu vajalikkuse, mis – mainitud paljususele viidates – tähendab, et „Vaba ruumi” kontekstis võib avalikkuste hulk küündida teoreetiliselt samale tasemele indiviidide arvuga, sest avalikkus saab digitaalse infovoo kontekstis piirneda ka ainult ühe indiviidi personaalsete eelistustega. Just paljususe rõhutamise tõttu astub „Vaba ruumi” kontseptsioon vastu Habermasi kodanliku avalikkuse ülesehitusele, milles erahuvide kaasamine oli tabu ning funktsioneeriv avalik sfäär vajas selget eristust riigi ja ühiskonna vahel. Kuna ühiskonna juhtimine toimiks „Vaba ruumi” idee kohaselt samuti vabas ruumis, kaasates ühiskonna paljusust, ei ole eristus otseselt võimalik ega ka vajalik.

„Vaba ruumi” võib seega pidada osaks fraserlikust avalikkusest, kuid mitte ammendavas mahus, sest see on pigem positivistlik stsenaarium. Kindlasti ei ole tegemist klassikalise hegemooniat taotleva avalikkuse struktuuriga – selle välistab jällegi paljusus –, tehniliste vahendite ja võimaluste esilekerkimine ei taga iseenesest veel progressiivse avalikkuse teket. Paratamatult leidub „Vabas ruumis” ka tõrjutuid, sest 7,2 miljardi suurusest elanikkonnast on internetile ligipääs 2,4 miljardil ehk kolmandikul rahvastikust. Sellegipoolest sunnib see tekstikogumik mõtlema digitaalse ühiskonna tuleviku võimalikele positiivsetele ning ka negatiivsetele stsenaariumitele. Ükskõik milline avalik ruum on loomuomaselt konfliktne keskkond ning selle asemel, et pimesi pooli valida, võib „Vaba ruumi” kogumiku kaudu ennast selle toimemehhanismide ja potentsiaalidega kurssi viia.

Foto: Anu Vahtra

EESTI FILHARMOONIA KAMMERKOOR

11.10 kell 19 Tallinna Niguliste muuseum-kontserdisaalis

GREGORY ROSE
SURMATANTS

Solistid
Kammeransambel
Eesti Filharmoonia Kammerkoor
Dirigent Gregory Rose (Suurbritannia)
Lavastaja Helen Ireland (Suurbritannia)

Pool tundi enne kontserdi algust toimub loeng „Surmatantsu“ maalist.

Koostöös:
EESTI KUNSTIMUUSEUM

Piletid 8/15 € Piletilevis ja Piletimaailmas ning tund aega enne kontserdi algust sularaha eest kohapeal.

www.epcc.ee

NIGULISTE

MILLELE TOETUB KIRJANIK?

Helena Läks. Fotod: Peeter Laurits

26.–28. septembrini Käsmus toimunud uus sügisene luulefestival tõi kirjandusürituste formaati värsket hingamist.

Sellal kui väike suurlinn, kus ma elan, näib olevat augustist otse novembrisse liikunud, üllatab Käsmu sügis haruldase lopsakuse, pehmuse ja värviküllusega. Ja vist ei ole ainult sealne sügis teistmoodi – mõte vahetab aastaajast hoolimata seal viibides käiku ning argisuse pained lõdvendavad haaret. Eks seetõttu kipu ka paljud meie luuletajad-kirjanikud üha tagasi Eesti Kirjanike Liidule kuuluvasse Käsmu loomemajja, mis asub ainult mõne sammukese kaugusel Käsmu Meremuuseumist ja ainult pisut kaugemal Rein Raua kodumajast. Kõik need kohad käime varsti läbi.

Käsmu Sügis on ühtlasi eesti kirjandusmaastikul täiesti uus ja värske hingamisega luulefestival, mille kutsus ellu MTÜ Neli Tuult. Kui kaasaeg on harjunud pidama festivali sünonüümiks suurpidustust, siis Käsmu Sügis 2014 oli midagi hoopis vastupidist – pisike ja koduselt hubane.

26. septembril alanud kolmepäevane festival tõi Rein Raua kutsel Käsmu kohale kaheksa luuletajat: Eda Ahi, Carolina Pihelga, Hasso Krulli, Kaur Riismaa, Triin Soometsa, Doris Kareva, Asko Künnapi, Kristiina Ehini, üheksandaks esinejaks Raud ise. Erinevalt teistest siinmail toimuvaist kirjandusfestivalidest, mis on suunatud eeskätt tekstilooja kohtumisele anonüümse publikuga, oli Käsmu Sügise fookuses ühe looja kohtumine teisega. Festivali teine päev sisaldas küll ka avalikku luulelugemist Käsmu Meremuuseumis, kus pingid said kuulajaid täis, ent Käsmu Sügise eredamad hetked jäid perekond Raua kodumaja sooja sisemusse, sest just seal leidsid aset florileegiumid ja rengakirjutamine, ühised söömaajad, vestlused ja vaikimised.

Florileegiumideks (ld *florilegia*) nimetati keskajal enamasti väljakirjutusi või katkeid varakristlike autorite või mõne harva tervemõistusliku pagana, näiteks Aristotelese, tekstidest. Tekstikatkete kogunedes süstematiseeriti need märksõnade kaupa ja nii olid need valmis koguja enda loodavates tekstides kasutamiseks. Käsmu Sügise florileegiumide idee tugines just sellele: kes kirjutab, see ka loeb, ja mõndagi loetut jääb ta endaga kaasas kandma, mõnigi tekst loob pinna, millele toetada oma isik ja looming. Ja tähenduslik pole vaid tekst, vaid ka muusika ja visuaalkultuur. Näiteks laupäevaõhtusel florileegiumil esinenud Asko Künnap tunnistas, et tema suureks mõjutajaks on olnud popkultuur ning luuletama kihutab teda paljuski soov kujundada üks ilus raamat. Oma isiklikes tüvitekstides tuulavad luuletajad kandsid ette eesti luuleklassikat, regilaulu, saksa proosat, ebatavalisi jõululuuletusi, teistest rahvustest autorite loomingut, viimast sageli esitajate endi tõlkes. Kes pidas loetud tekste elu ja loomingut sügavalt muutvateks, kes ei tunnistanud nende mõjusid sedavõrd fundamentaalsetena – ometi näisid kõikide esinejate florileegiumid toovat lagedale märksõnu ja jõujooni, mis ilmutavad end ka nende loomingus.

Festivali viimane päev oli pühendatud ühisele rengakirjutamisele. Renga ehk seosvärsi kirjutamisel on lisaks kirjutajatele oluline ka rengameister, kohtunik, kes valib pakutud salmivariantide seast välja ühe, millele igaüks järgmist kirjutama hakkab, et siis jälle üksainus välja valida. Renga soositud pikkus on 36 rida, ent sel korral võeti eesmärgiks 18, et anda osalejatele aega sisse elada ning protsessi nautida. Viimasele aitas kaasa ka Proseccoga segatud jaapani plooimivein. Kindlasti oli rengakirjutamise peamiseks toetavaks jõuks aga eelnevatel festivalipäevadel toimunud üritused, mis mõjusid kõikidele osalejatele lähendavalt, luues usalduse ja sõbralikkuse fooni. Rein Raua kokku pandud programmi jääbki vaid kiita: kõik tegevused toimusid õigetel aegadel, õigetes kohtades, õiges koguses.

Mõneti võiks kaht Käsmu florileegiumiõdakut nimetada luuletajate TEDi konverentsiks, kus publikurohkusele eelistatakse intiimsust, sõnumi edasiandmise kiirusele rahulikku kulgu, innovaatilisusele minekut *ad fontes*. Mõlemal juhul inspireerib ja lähendab see osalevaid inimesi. Sest miks näha teises luuletajas konkurenti? See ei sobi kuidagi luule olemusega. Mitte kaupmeeste või teenusepakkujatena, vaid luules liidetud inimhingedena tuleks rohkem kokku saada.

Luulefestivali Käsmu Sügis koondumispunktiks kujunes Rein Raua perekonna kodumaja

Rein Raud:
„Oma elus toetun inimestele. Osa nendest on juba olnud ja nendele saab toetuda selle kaudu, mis nad on jätnud – see on sõnaline, heliline, pildiline."

Kaur Riismaa:
„Intuitsioonile."

Hasso Krull:
„Mu element on õhk. Seega ilmselt tiibadele. Muud varianti ei ole."

Triin Soomets:
„Tühjusele."

Eda Ahi:
„Tegudele. Enda ja teiste tegudele."

Carolina Pihelgas:
„Muhklikule mullale ja rabedatele sõnadele."

Asko Künnap:
„Tahaksin valetada, et toetun ainult iseendale, aga kahjuks on ikka nii, et *gigantum humeris*."

Kristiina Ehin:
„Pindpinevusele."

Doris Kareva:
„Ei vastu klaverit, ei vastu piljardit. Sisetunne on peen instrument, kui teda hästi hääles hoida."

Von Krahli Teater